

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

РИНОК ЄС EU MARKET

Навчальний посібник

Карась Олена Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри міжнародної економіки

Герман Людмила Тарасівна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри міжнародної економіки

Тернопіль – 2025

Рецензенти:

Анастасія Сімахова - доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Державного Університету "Київський авіаційний інститут"

Ірина Максимова - доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин Державний університет економіки і технологій

Ольга Яценко - доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

*Навчальний посібник «Ринок ЄС» рекомендовано до друку з присвоєнням грифу «Рекомендовано Вченою радою ЗУНУ»
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.*

Ринок ЄС / EU Market: навчальний посібник / О.С. Карась, Р 51 Л.Т. Герман. – Тернопіль : Осадца Ю.В., 2025. – 168 с.

Посібник розроблено відповідно до освітньої програми «Міжнародна економіка». Викладений матеріал охоплює структуру, принципи функціонування та еволюцію внутрішнього ринку Європейського Союзу, механізми регулювання торгівлі, політику ЄС щодо третіх країн, а також сучасні тенденції цифровізації та зеленої економіки. Водночас особливості інтеграційних процесів та взаємодії держав-членів розглядаються у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Призначено для здобувачів вищої освіти економічних та міжнародних спеціальностей, викладачів, науковців, а також для всіх зацікавлених у проблематиці Європейського Союзу.

УДК 339.9(4-672EU)

© Карась О.С., 2025

© Герман Л.Т., 2025

© ФОП Осадца Ю.В., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ОСНОВИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ	7
1.1. Передумови створення Європейського Союзу	7
1.2. Головні етапи розвитку євроінтеграції	12
1.3. Види та механізми економічної інтеграції в ЄС	21
РОЗДІЛ II. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС	28
2.1. Етапи економічної інтеграції ЄС	28
2.2. Напрями економічної інтеграції	36
2.3. Створення та функціонування валютного союзу	42
РОЗДІЛ III. ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЄС: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ	52
3.1. Поняття внутрішнього ринку та його основні елементи	52
3.2. Законодавча база та інституційна структура внутрішнього ринку ЄС	57
3.3. Функції внутрішнього ринку ЄС та їх вплив на економічний розвиток	66
РОЗДІЛ IV. ТИПОЛОГІЯ РИНКІВ ЄС	73
4.1. Ринок товарів	73
4.2. Ринок послуг	87
4.3. Ринок праці	95
4.4. Фінансовий ринок ЄС	101
РОЗДІЛ V. ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА РИНКУ ЄС	109
5.1. Економічна географія ЄС: основні центри, напівпериферія та нові країни-члени	109
5.2. Інфраструктурні зв'язки та транспортні коридори	120
5.3. Спільна зовнішня політика та політика безпеки	129
РОЗДІЛ VI. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЄС В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	137
6.1. Цифрова економіка та її вплив на ринки ЄС	137
6.2. Екологічні виклики, зелена економіка та енергоефективність	144
6.3. Технології та інновації в умовах глобальної конкуренції: стимулювання стартапів і досліджень	154
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ / SELF-ASSESSMENT TEST QUESTIONS	165

ВСТУП

Ринок Європейського Союзу є унікальним прикладом глибокої регіональної економічної інтеграції, що охоплює свободу руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Як один із найбільших економічних просторів у світі, він забезпечує стабільність, конкурентоспроможність і динамічний розвиток національних економік держав-членів. Вивчення структури та функціонування цього ринку дозволяє краще зрозуміти механізми сучасної економічної взаємодії, спільного регулювання та політико-економічного балансування інтересів у наднаціональному форматі.

З огляду на зростаючий інтерес до тематики європейської економічної інтеграції серед науковців, викладачів, студентів та практиків, актуальність даного навчального посібника не викликає сумнівів. Посібник **«Ринок ЄС»** спрямований на систематизацію знань про функціонування, структуру та еволюцію внутрішнього ринку Європейського Союзу в контексті сучасних глобалізаційних процесів.

У першому розділі розглядаються передумови створення Європейського Союзу, ключові етапи розвитку євроінтеграції та види економічної інтеграції, які стали фундаментом для формування спільного ринку.

Другий розділ присвячено етапам поглиблення економічної співпраці між державами-членами, зокрема формуванню зони вільної торгівлі, митного союзу, спільного ринку та монетарного союзу, що увінчався запровадженням євро.

У третьому розділі висвітлено структуру, функції та правові засади внутрішнього ринку ЄС, з особливим акцентом на чотири свободи: рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

Четвертий розділ містить типологію основних сегментів ринку: товарного, послуг, праці та фінансового, їхню взаємодію, механізми регулювання та роль у забезпеченні економічної стабільності ЄС.

П'ятий розділ окреслює територіальну структуру ринку ЄС, просторову організацію економічної діяльності, транспортну інфраструктуру та зовнішньополітичні виміри європейської інтеграції.

Завершальний шостий розділ присвячений аналізу ключових викликів і перспектив розвитку європейського ринку в умовах

цифровізації, кліматичних змін, технологічних інновацій та глобальної конкуренції.

Для ефективного засвоєння навчального матеріалу студентам рекомендується:

- **Перед вивченням кожного розділу** уважно ознайомитися з його структурою, ключовими поняттями та очікуваними результатами навчання.
- **Опрацьовувати теоретичний матеріал** у поєднанні з нормативно-правовими актами Європейського Союзу, зокрема Регламентами, Директивами, офіційними комюніке Єврокомісії.
- **Виконувати тестові завдання, кейси та ситуаційні вправи**, що запропоновані після кожного розділу, з метою перевірки та закріплення отриманих знань.
- **Застосовувати міждисциплінарний підхід** при аналізі економічних, політичних, правових аспектів функціонування єдиного ринку ЄС.
- **Активно користуватись додатковими джерелами інформації**, включаючи офіційні вебсайти інституцій ЄС, електронні бібліотеки, статистичні бази Eurostat.
- **Обговорювати суперечливі або складні питання** в рамках семінарських занять, з метою формування критичного мислення та аналітичних навичок.
- **Готувати презентації, аналітичні огляди та реферати** на теми, що висвітлюють окремі аспекти функціонування ринку ЄС, з урахуванням поточних подій та змін у європейській політиці.

Після опрацювання матеріалів навчального посібника студент повинен продемонструвати здатність:

1. Знати та розуміти:

- історичні передумови та ключові етапи створення і розвитку Європейського Союзу;
- правові основи функціонування внутрішнього ринку ЄС;
- сутність, механізми та інституції, що забезпечують реалізацію чотирьох свобод єдиного ринку;
- структуру основних сегментів ринку ЄС (товарного, послуг, праці та капіталу).

2. Уміти:

- аналізувати основні політики ЄС, що впливають на функціонування внутрішнього ринку;
- ідентифікувати бар'єри для економічної інтеграції та шляхи їх подолання;
- оцінювати економічні наслідки розширення ЄС для нових держав-членів і сусідніх країн;
- користуватись інформаційними джерелами ЄС для пошуку та обробки нормативно-аналітичної інформації.

3. Набути навичок:

- аналітичного мислення щодо тенденцій розвитку європейської економічної інтеграції;
- підготовки аргументованих висновків щодо ролі внутрішнього ринку у структурі глобальної економіки;
- практичного застосування знань при розв'язанні кейсів, завдань та написанні дослідницьких робіт;
- роботи з міжнародними документами, статистичними базами та аналітичними оглядами Європейської Комісії, Європарламенту, Європейського центробанку та інших інституцій.

4. Формувати здатність:

- до самостійного опанування змісту європейської економічної політики;
- до міждисциплінарного аналізу взаємозв'язків між політичними, правовими та економічними факторами інтеграції;
- до участі у наукових дискусіях, круглих столах та міжнародних проектах, що стосуються розвитку ринку ЄС.

Посібник може бути використаний як базовий навчальний ресурс у рамках дисциплін «Міжнародна економіка», «Європейська інтеграція», «Економіка ЄС», а також для самостійної підготовки до практичних занять і науково-дослідної роботи студентів економічних спеціальностей.

РОЗДІЛ I

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ОСНОВИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ

1.1. Передумови створення Європейського Союзу

Створення Європейського Союзу – тривалий історичний процес, зумовлений низкою політичних, економічних, та соціальних викликів, які постали перед країнами Європи після Другої світової війни.

The European Union (EU) was created to promote peace, stability, and economic cooperation in Europe after World War II. It began with six countries signing the Treaty of Rome in 1957, forming the European Economic Community. Over time, it expanded in membership and scope, becoming the European Union with the Maastricht Treaty in 1993. Today, the EU is a political and economic union of 27 countries working together on shared policies and values.

Європейська інтеграція була обумовлена історичними обставинами та обговореннями у сфері політики, економіки, безпеки. Процес регіональної міжнародної економічної інтеграції на Європейському континенті розпочався з підписання у 1950-х роках трьох угод, які сприяли утворенню таких інституцій як: ЄОВС-1951 р., ЄЕС-1958 р. та Євроатом-1958 р.

Серед ключових передумов створення Європейського Союзу можна виділити: *політичні, економічні та соціально-ідеологічні*.

Політичний аспект був зумовлений нагальною потребою запобігти новим війнам та зберегти мир на європейському континенті, особливо з огляду на тривале суперництво між Францією та Німеччиною. Лідери європейських країн усвідомлювали, що лише тісна політична співпраця може допомогти уникнути повторення трагедій минулого. Основною метою стало створення спільних інституцій, здатних управляти спільними інтересами та мирно вирішувати конфлікти. Геополітична ситуація початку «холодної війни» ще більше посилювала потребу в політичному об'єднанні Західної Європи як

засобу зміцнення демократичних режимів і формування єдиного фронту проти тоталітарних загроз.

Важливе значення мав *економічний аспект*, оскільки відновлення інфраструктури, промисловості та сільського господарства вимагало колективної координації ресурсів та спільних зусиль. Фінансова підтримка європейських країн за планом Маршалла призвела до створення Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС), що стало основою для побудови майбутнього єдиного ринку. Малі та середні європейські економіки почали усвідомлювати свій обмежений ринковий потенціал на тлі зростаючої міжнародної конкуренції, що в свою чергу мотивувало їх приєднатися до єдиного економічного простору з необмеженим рухом товарів і послуг, капіталу та робочої сили.

Соціальні та ідеологічні передумови відіграли вирішальну роль. Рух за європейську єдність отримав активну підтримку від інтелектуальних та політичних лідерів, які пропагували наднаціональне управління, оскільки вони хотіли замінити деструктивний націоналізм цією альтернативою після пережитих трагедій 20-го століття. Вінстон Черчилль виголосив свою знамениту Цюрихську промову в 1946 році, виступаючи за «Сполучені Штати Європи», оскільки інтеграція була єдиним шляхом до досягнення стабільності, процвітання та демократії.

Among the key prerequisites for the creation of the European Union were **political, economic, and socio-ideological factors**. **Politically**, the goal was to prevent future wars and ensure peace in Europe, especially between France and Germany. Leaders believed that close cooperation and shared institutions were essential. The Cold War further pushed Western Europe toward political unity to defend democratic values. **Economically**, post-war reconstruction required joint efforts and coordination. The Marshall Plan and the creation of the OEEC laid the foundation for a common market. Smaller economies saw the benefits of integration in the face of growing global competition. **Social and ideological** motivations were also crucial-European integration was seen as an alternative to nationalism. Influential figures like Winston Churchill supported the vision of a united Europe as the path to peace, prosperity, and democracy.

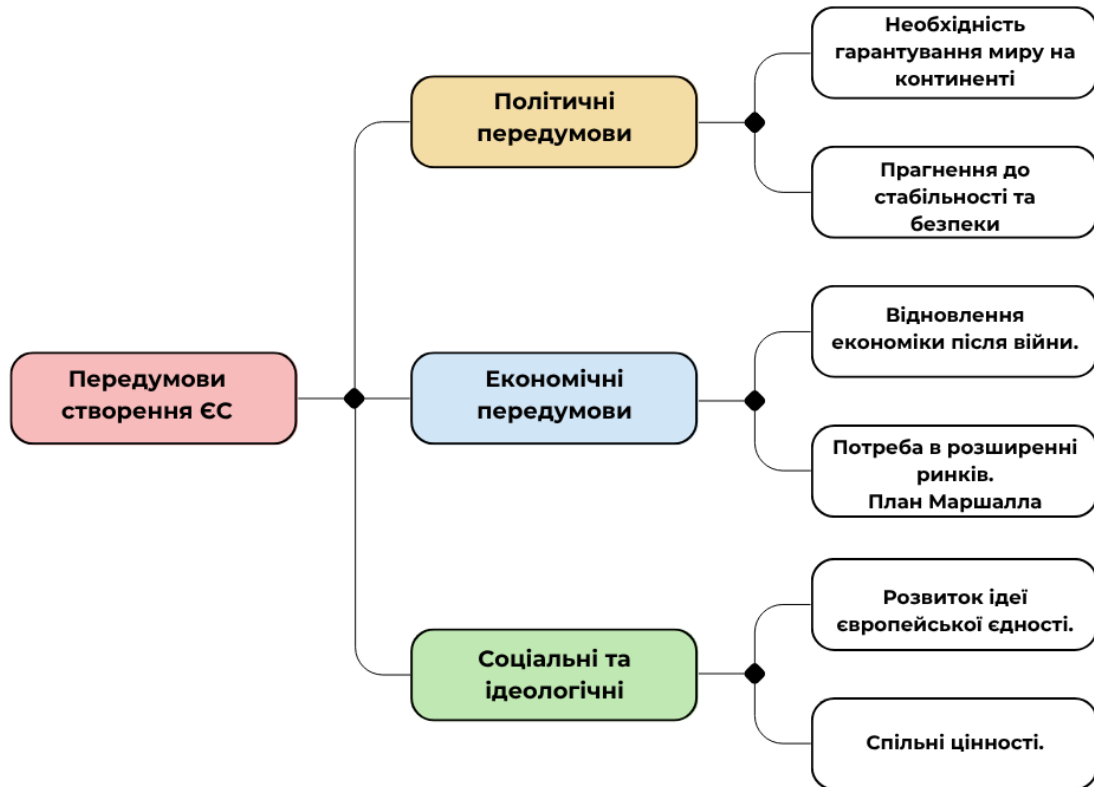

Рис. 1.1. Передумови створення ЄС

Крім основних, варто відзначити й інші важливі передумови створення Європейського Союзу, а саме:

Історичні передумови. Значні зміни в міжнародній системі першої половини ХХ ст. створили підґрунтя для європейської інтеграції. Версальський договір (1919) та його жорсткі санкції для Німеччини спричинили дестабілізацію в Європі й зростання реваншистських настроїв, що врешті призвело до Другої світової війни. Недієздатність Ліги Націй забезпечити мир показала слабкість традиційних міжнародних механізмів. Після війни виникли нові ініціативи, зокрема митний союз Бенілюксу (1944) та створення Ради Європи (1949), які стали першими кроками до інституційної співпраці в Європі. Вони заклали основу для подальшого формування ЄС як моделі колективної відповідальності та солідарності.

Правові та інституційні передумови. Становлення європейської інтеграції базувалося на створенні наднаціональних інституцій, що виходять за межі традиційної міжурядової

співпраці. Європейське співтовариство вугілля і сталі (ЄОВС, 1951) стало першим прикладом такого управління з юридично обов'язковими рішеннями для членів. Ця модель вимагала від держав часткової передачі суверенітету наднаціональним органам для досягнення спільних цілей і стала основою для подальшого розвитку Європейського Союзу.

Географічні та культурні передумови. Географічна близькість європейських країн сприяла тісним політико-економічним і соціальним зв'язкам, що полегшило обмін товарами, ідеями та ресурсами ще до формування інтеграційних структур. Спільні культурні та історичні традиції - демократичні цінності, християнська мораль, ідеї Відродження і Просвітництва - створили основу європейської ідентичності, що зміцнює солідарність між народами. Незважаючи на мовне й етнокультурне різноманіття, Європа виробила ефективні механізми взаєморозуміння і культурного обміну, що посилюють міжкультурні зв'язки. Саме поєднання розмаїття й єдності стало однією з найхарактерніших рис європейської інтеграції, що в подальшому було відображено у гаслі Європейського Союзу - *«Єдність у різноманітті»*.

The main factors, several other important prerequisites contributed to the creation of the European Union. These include:

1. Historical prerequisites: The devastating consequences of two World Wars highlighted the urgent need for lasting peace and stability in Europe. The desire to prevent future conflicts encouraged countries to seek closer cooperation. The idea of a united Europe gained momentum as a way to rebuild trust and foster reconciliation, especially between France and Germany.

2. Legal and institutional prerequisites: The development of international agreements and institutions, such as the Treaty of Paris (1951) and the Treaty of Rome (1957), laid the legal foundation for European integration. These treaties established the European Coal and Steel Community and later the European Economic Community. Strong institutional frameworks were necessary to support joint decision-making and ensure the enforcement of shared policies.

3. Geographical and cultural prerequisites: Europe's relatively compact geography and shared historical experiences fostered a sense of common identity. Despite linguistic and national differences, European countries share cultural values rooted in democracy, human rights, and the rule of law. This cultural closeness made cooperation and integration more feasible and desirable.

Key Highlights: Preconditions for the Creation of the European Union

1. Definition and Background:

- The EU was established as a political and economic union to ensure peace, stability, and prosperity in post-war Europe.
- Integration began in the 1950s with the aim of preventing future conflicts and fostering cooperation.

2. Main Political Preconditions:

- The need to prevent future wars, especially between France and Germany.
- The promotion of democratic governance during the Cold War era.
- The establishment of supranational institutions for peaceful conflict resolution.

3. Main Economic Preconditions:

- The post-war reconstruction required collective coordination and resource sharing.
- The Marshall Plan and the OEEC laid the foundations for economic integration.
- Smaller economies recognized the advantages of joining a larger common market.

4. Socio-Ideological Preconditions:

- European unity was seen as an alternative to destructive nationalism.
- Intellectual and political advocacy supported supranational governance.

5. Historical Preconditions:

- The failures of the Versailles Treaty and the League of Nations highlighted the need for stronger cooperation.
- Early initiatives like the Benelux Union and the Council of Europe encouraged integration.

6. Legal and Institutional Preconditions:

- The creation of supranational structures (e.g., ECSC in 1951 and EEC in 1957).
- Legal mechanisms enabled collective decision-making and policy enforcement.

7. Geographical and Cultural Preconditions:

- Europe's compact geography facilitated interaction and interdependence.
- Shared cultural roots (e.g., democracy, Enlightenment ideals) supported unity.
- "Unity in diversity" became a guiding principle of European integration.

Conclusion:

The EU was born from a complex set of historical, political, economic, and cultural factors. These preconditions shaped a unique model of regional cooperation based on solidarity, shared values, and the pursuit of long-term peace.

1.2. Головні етапи розвитку євроінтеграції

Передумови створення ЄС формувалися як комплексна відповідь на виклики післявоєнного періоду та як амбітний проєкт з трансформації політичного ландшафту Європи на основі співпраці, інтеграції та солідарності.

Еволюція інтеграційних процесів в Європі сприяла поступовому поглибленню політичної інтеграції, що супроводжувалась розширенням компетенцій інституцій Європейського Союзу, зростанням кількості держав-членів і формуванням спільної ідентичності. Основні етапи цього розвитку дозволяють зрозуміти як логіку сучасної архітектури ЄС, так і його основні цінності, а також його інституційну структуру та систему регулювання, стратегічні цілі щодо посилення внутрішньої згуртованості, міжнародної безпеки та позицій на світовому ринку.

Під час підписання Паризького договору 18 квітня 1951 року було створено Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС)¹. Основною метою організації була координація виробництва стратегічних ресурсів - вугілля та сталі - з метою сприяння економічному розвитку та запобігання майбутнім військовим конфліктам у Європі.

Наступним етапом було утворення *Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом)*, які були започатковані у 1957 році внаслідок підписання Римських договорів (формально співтовариство почало діяти з 1958 року)². Основною метою даних організацій було створення спільного ринку через поступове усунення торговельних бар'єрів, гармонізацію економічної політики, забезпечення свободи руху.

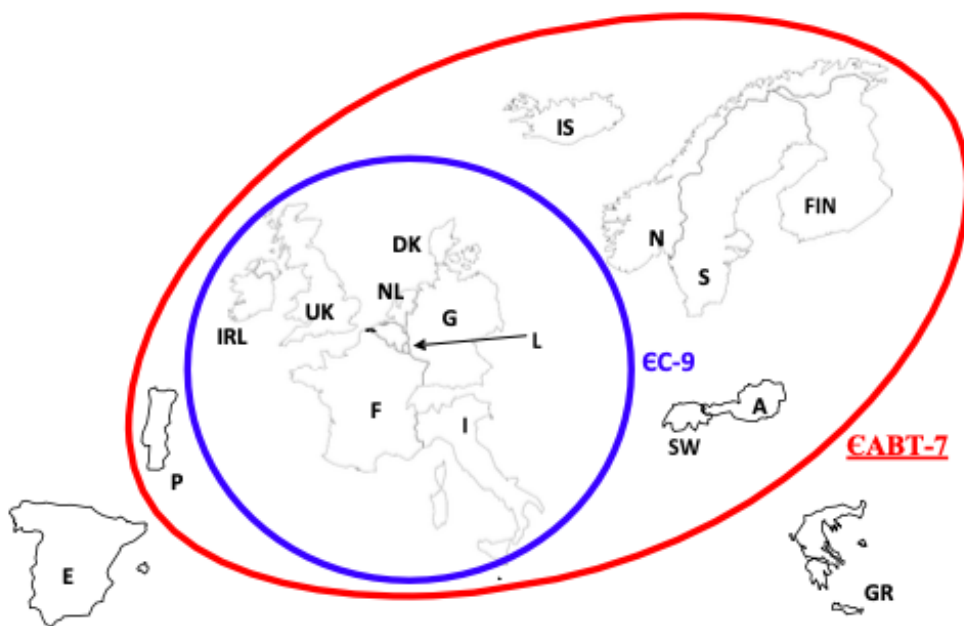

Рис. 1.2. Інтеграційні процеси на Європейському континенті, 1960-1973 рр. *

*Європейське Співтовариство (ЄС-6), у 1968 р. країнами-учасницями ЄС був створений Митний Союз.

*Європейська Асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ-7), у 1960 р. країнами ЄАВТ була створена зона вільної торгівлі.

¹ European Parliament. Treaty of Paris. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-paris>

² Treaty establishing the European Economic Community. URL: <http://data.europa.eu/eli/treaty/teec/sign>.

Країни-засновниці ЄЕС: Бельгія, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Західна Німеччина.

В той же час у 1960 р. країни, які не увійшли до Європейського співтовариства (ЄС-1967 р.) при злитті трьох інституцій ЄОВС, ЄЕС, Євроатом, створили ЄАВТ-7. До якої у 1961 р. увійшла Фінляндія, у 1970 р. – Ісландія.

З 1973 року країни Європейського Співтовариства та ЄАВТ уклали угоди про зону вільної торгівлі, що призвело до створення у 1994 році Європейської економічної зони (ЄЕЗ) - єдиного ринку з чотирма свободами: рух товарів, послуг, капіталу та осіб.

Перше розширення ЄС у 1973 році - приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія.

Норвегія, незважаючи на переговори, не вступила через референдуми, але залишається інтегрованою через участь у ЄЕЗ.

Друга хвиля розширення ЄС у 1981 році – приєдналася Греція.

Греція вступила 1 січня 1981 року після тривалих переговорів, які почалися ще у 1959 році, були припинені через диктатуру 1967 року і поновлені після відновлення демократії у 1974 році³.

Однією з головних перешкод для єдності Європи були національні кордони. Щоб вирішити проблему вільного пересування між країнами-членами, у 1985 році в Шенгені (Люксембург) підписали *Шенгенську угоду* про поступове скасування прикордонного контролю.

У 1986 році в Люксембурзі підписали *Єдиний європейський акт (ЄСА)* - перший великий перегляд договорів, що започаткував створення єдиного внутрішнього ринку до 1993 року³. Акт закріпив принцип вільного руху осіб і розширив повноваження інституцій, сприяючи подоланню національного егоїзму та розвитку європейської економіки.

Третя хвиля розширення ЄС у 1986 році – приєдналися Іспанія та Португалія.

³ Main events in the history of EFTA from 1960 until today. URL: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association/history>

Table 1.1

Main Stages in the Formation of the European Union

Year	Event/ Document	Content and Significance	Institutional Consequences
1951	Treaty of Paris: Establishment of the ECSC	Beginning of sectoral integration (coal and steel)	Creation of the High Authority (prototype of the European Commission), Council of Ministers, and Common Assembly
1957	Treaties of Rome: Establishment of the EEC and Euratom	Formation of a common market, expansion of integration	Introduction of the European Commission, Council of the EU, Court of Justice, and European Parliament (Assembly)
1986	Single European Act	Preparation for the internal market, strengthening of EU institutions	Extension of the European Parliament's powers; new policy area – environmental protection
1992	Maastricht Treaty	Official creation of the EU; introduction of the euro; EU citizenship	Introduction of the EU's three pillars: Communities, Foreign and Security Policy, Justice and Home Affairs
1999	Introduction of the euro (virtual)	The euro as a common electronic currency	The European Central Bank (ECB) became a full institution of the monetary union
2004	Largest EU enlargement (10 countries)	Integration of Central and Eastern European countries	Modification of decision-making procedures; change in the qualified majority voting system
2007	Treaty of Lisbon (entered into force in 2009)	Institutional reform, simplification of treaty structure	Introduction of a permanent President of the European Council, High Representative of the EU; removal of the pillar structure
2020	Brexit – UK leaves the EU	Reduction of member states to 27; rethinking of enlargement policy	Budget revision, redistribution of quotas, review of external trade strategy
2020–2024	COVID-19, Green Deal, war in Ukraine	Crisis response, energy transition, support for Ukraine, digital development	NextGenerationEU Recovery Fund, European Green Deal, strategic autonomy

Серед основних положень Єдиного європейського акту:

- встановлення кінцевого терміну (1992 рік) для завершення формування внутрішнього ринку;
- посилення ролі Європейського парламенту, зокрема шляхом розширення його законодавчих повноважень;
- спрощення та прискорення процедур прийняття рішень у рамках Європейської Ради;
- започаткування процесу інституційного оформлення *Європейської політичної співпраці*, яка згодом стала підґрунтям для формування спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.

Підписантами Єдиного європейського акту стали дванадцять країн-членів Європейського співтовариства. Угода започаткувала політичну співпрацю, спростила ухвалення рішень, сприяла ефективній роботі єдиного ринку та розвитку інституцій ЄС, що відобразило завершення їхнього демократичного переходу і посилило соціально-економічну конвергенцію між Південною та Західною Європою.

Наступним етапом розвитку Європейського співтовариства стало підписання ще однієї важливої угоди – Маастрихтського договору, який формально визначав ЄС як політичний та економічний союз.

*Маастрихтський договір*⁴ був підписаний 7 лютого 1992 року в місті Маастрихт (Нідерланди) та набув чинності 1 листопада 1993 року. Він став ключовим вектором у процесі європейської інтеграції та включав такі основні положення як:

- *Створення Європейського Союзу* - уперше було використано поняття "*Європейський Союз*" як новий етап інтеграції, що об'єднує три основні компоненти ("три стовпи"): економічну інтеграцію та єдиний ринок європейських співтовариств (ЄЕС, ЄОВС, Євратом); спільну зовнішню політику та політику безпеки (СЗППБ); співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ.

⁴ Treaty on European Union. OJ C 191, 29.7.1992, pp. 1–112. Legal status of the document. URL: <http://data.europa.eu/eli/treaty/teu/sign>

- *Встановлення громадянства ЄС* - надання громадянам держав-членів додаткових прав (вільне пересування, участь у місцевих виборах тощо).
- *План впровадження євро*. Маастрихт започаткував економічний і валютний союз, визначив критерії конвергенції для країн, які мали перейти до єдиної валюти.
- *Підсилення ролі Європейського парламенту*. Запроваджено процедуру співвирішення (co-decision), яка посилила законодавчі повноваження парламенту.
- *Положення про спільну політику в галузі охорони довкілля, транспорту, освіти, охорони здоров'я*.

Після створення Європейського Союзу, відбулося декілька хвиль розширення:

Четверта хвиля розширення ЄС у 1995 році – приєдналися Австрія, Фінляндія, Швеція

П'ята хвиля, наймасштабніше розширення ЄС, у 2004 році – приєдналися Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Литва, Латвія, Естонія, Мальта, Кіпр

Наступним етапом розвитку Європейського Союзу стало підписання *Лісабонського договору*⁵ 13 грудня 2007 року у місті Лісабон (Португалія). Документ кодифікував існуючі договори, спростив інституційну структуру, закріпив правосуб'єктність ЄС, посилив роль Європейського парламенту та визначив нову модель управління через посаду президента Європейської Ради.

Лісабонський договір набув чинності 1 грудня 2009 року. Документ був ратифікований усіма 27 державами-членами та став результатом тривалого процесу реформування інституційної архітектури ЄС, який було розпочато ще у 2002 році. На відміну від спроби ухвалення Конституційного договору, Лісабонська угода не створила нового правового акту, а внесла комплексні зміни до вже існуючих - Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу.

⁵ Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007, Lisbon, Portugal. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

Реформа мала три основні стратегічні цілі:

- забезпечити більш ефективне функціонування ЄС;
- посилити його глобальну роль як суб'єкта зовнішньої політики;
- підвищити рівень демократичності та прозорості у процесах прийняття рішень.

У рамках Лісабонського договору було запроваджено дві ключові керівні посади:

Президент Європейської Ради - окрема постійна особа, яка головує на самітах лідерів ЄС, координує роботу Ради, представляє ЄС на зовнішній арені, забезпечує безперервність політичного процесу та сприяє досягненню консенсусу між державами-членами.

Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки - подвійна посада, що поєднує функції представника Ради ЄС у зовнішньополітичних справах та віце-президента Європейської комісії, відповідального за міжнародну діяльність, дипломатичні зв'язки та програми зовнішньої допомоги.

Основні зміни Лісабонського договору:

- спрощення та розширення кваліфікованої більшості в Раді ЄС для пришвидшення ухвалення рішень;
- посилення ролі Європарламенту з розширенням повноважень у бюджеті та співрішенні законів, зробивши його повноцінним законодавчим органом поряд із Радою;

Ключові положення договору:

- Європарламент і Рада ЄС спільно ухвалюють більшість законів;
- Президента Європейської Ради і Високого представника ЄС з зовнішньої політики представляють Союз;
- Рада ухвалює рішення кваліфікованою більшістю;
- громадянська ініціатива може бути започаткована одним мільйоном осіб;
- посилена співпраця національних парламентів.

Шоста хвиля розширення ЄС у 2007 році – приєдналися Румунія, Болгарія.

Останнє розширення ЄС відбулося у 2013 році, коли до складу ЄС приєдналася Хорватія.

Table 1.2

**Phases of the European Union Enlargement:
Chronology of Member State Accessions**

Enlargement Phase	Year	Member States Joined
Founding Members	1957	Belgium, France, Germany, Italy, Luxembourg, Netherlands
First Enlargement	1973	Denmark, Ireland, United Kingdom (left in 2020)
Southern Enlargement I	1981	Greece
Southern Enlargement II	1986	Spain, Portugal
EFTA Enlargement	1995	Austria, Finland, Sweden
Eastern Enlargement I	2004	Cyprus, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia, Slovenia
Eastern Enlargement II	2007	Bulgaria, Romania
Western Balkans I	2013	Croatia

На сьогодні, сукупна кількість держав, які входять до Європейського Союзу налічує 27 країн, без Великої Британії, яка у 2020 році вийшла з ЄС.

Кандидати та потенційні кандидати на вступ (станом на 2025 рік):

Кандидати: Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина, Україна

Потенційні кандидати: Косово

На сучасному етапі розвитку починаючи з 2010-2020 рр. Європейський Союз зіткнувся з рядом внутрішніх та зовнішніх викликів, що мають вагомий вплив на пріоритети інтеграційної політики та її характер. *Глобальна фінансова та боргова криза, що особливо гостро відчувалась у таких країнах єврозони як Греція, Іспанія та Італія, стала одним із ключових потрясінь. Дана криза висвітлила структурні прогалини фінансово-економічного*

управління ЄС та зумовила необхідність посилення економічного і бюджетного контролю.

Ще одним вагомим викликом стала *міграційна криза 2015-2016 років*, що поставила під сумнів принципи солідарності між державами-членами та виявила обмеження чинної політики в галузі безпеки зовнішніх кордонів, притулку та інтеграції мігрантів.

Процес під назвою *Brexit або вихід Великої Британії зі складу ЄС* став важливим поворотним моментом та водночас одним із ключових викликів. Причини виходу Великої Британії зі складу Європейського Союзу можна розділити на три основні категорії – економічні, політичні, націоналістичні.

Key Highlights: Stages of European Integration

1. Definition and Purpose:

- European integration refers to the gradual political, economic, and institutional unification of European states through shared governance and cooperation.
- It aims to ensure peace, stability, economic growth, and a stronger presence of Europe on the global stage.

2. Main Objectives:

- To deepen cooperation among European countries.
- To establish a unified internal market and promote shared values.
- To strengthen common institutions and enhance strategic global influence.

3. Institutional and Political Evolution:

- Gradual transfer of competences from national governments to supranational institutions.
- Strengthening of the European Parliament's legislative powers.
- Establishment of permanent leadership roles to ensure continuity and coherence in EU governance.

4. Contemporary Challenges and Responses:

- Financial and migration crises prompted stronger coordination and the development of new policy instruments.

- Brexit led to institutional and strategic recalibration.
- Global shifts triggered the adoption of the European Green Deal, digitalization strategies, and efforts to defend strategic autonomy.

Conclusion:

European integration is a dynamic, multi-phase process that has evolved from economic cooperation to political union. It reflects a continuous pursuit of unity, resilience, and shared values in response to internal and external challenges.

1.3. Види та механізми економічної інтеграції в ЄС

Інтеграція (від лат. *integratio* - відновлення, об'єднання в ціле) - це процес поступового об'єднання окремих елементів або суб'єктів у єдину функціональну систему, що ґрунтується на взаємозалежності, координації та гармонізації їхніх дій. У міжнародному контексті інтеграція найчастіше розглядається як форма тісної економічної, політичної або соціальної взаємодії між державами.

Integration (from Latin *integratio* – restoration, unification into a whole) is the process of gradually combining separate elements or entities into a single functional system based on interdependence, coordination, and harmonization of their actions. In the international context, integration is most commonly viewed as a form of close economic, political, or social cooperation between states.

Окремо варто виділити *види* інтеграції:

Регіональна інтеграція – форма інтеграції між державами певного географічного регіону, що має на меті спільний розвиток, стабільність та конкурентоспроможність (напр., ЄС, MERCOSUR, ASEAN, Африканський союз).

Економічна інтеграція - це процес поступової ліквідації бар'єрів в торгівлі та виробництві між країнами, що супроводжується формуванням спільного ринку, координацією економічної політики та створенням наднаціональних інституцій.

Політична інтеграція – процес прийняття спільної зовнішньої та безпекової стратегії, координація спільних політичних рішень, внаслідок утворення спільних політичних органів

Соціокультурна інтеграція – формування спільних цінностей, переплетення мов, культур, поступове формування ідентичності на рівні спільноти.

Types of Integration:

Regional integration – a form of cooperation between states within a specific geographic region aimed at common development, stability, and competitiveness (e.g., the EU, MERCOSUR, ASEAN, African Union).

Economic integration – a process of gradually removing barriers to trade and production between countries, accompanied by the creation of a common market, coordination of economic policies, and the establishment of supranational institutions.

Political integration – the process of adopting a common foreign and security strategy, coordinating joint political decisions, and forming shared political bodies as a result.

Sociocultural integration – the development of shared values, blending of languages and cultures, and the gradual formation of a collective identity at the community level.

Економічна інтеграція - це процес поступового об'єднання національних економік у єдину функціональну систему, що передбачає усунення торговельних, митних, регуляторних та інших бар'єрів для забезпечення вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

У Європейському Союзі економічна інтеграція реалізується через кілька основних видів та механізмів:

Види економічної інтеграції:

- *Зона вільної торгівлі* - усунення митних тарифів та квот між країнами-членами, при збереженні власної митної політики щодо третіх країн. Приклад: початковий етап ЄС.
- *Митний союз* - створення спільної митної території зі встановленням єдиної зовнішньої митної політики щодо третіх країн. Приклад: ЄС після створення митного союзу.

- *Спільний ринок* - крім митного союзу, забезпечує вільний рух не лише товарів, а й послуг, капіталу та робочої сили.
- *Економічний союз* - передбачає координацію економічної політики, гармонізацію законодавства та регуляторних норм між країнами-членами.
- *Повна економічна інтеграція* - досягається через єдину валюту, спільну монетарну політику, а іноді і фіскальну політику. Приклад: Єврозона в межах ЄС.

Table 1.3

Types of Economic Integration	Description	Example
Free Trade Area	Elimination of customs tariffs and quotas between member countries, while maintaining independent external tariffs toward non-members.	Early stage of the EU
Customs Union	Creation of a common customs territory with a unified external tariff policy toward third countries.	EU after establishing customs union
Common Market	Beyond a customs union, allows free movement of goods, services, capital, and labor.	European Economic Area (EEA)
Economic Union	Coordination of economic policies, harmonization of legislation and regulatory standards among members.	European Union (EU)
Complete Economic Integration	Achieved through a common currency, shared monetary policy, and sometimes fiscal policy.	Eurozone within the EU

Механізми економічної інтеграції в ЄС:

- *Єдиний внутрішній ринок* - комплекс заходів і правил, спрямованих на ліквідацію перешкод для вільного руху товарів, послуг, капіталу та людей у межах ЄС.
- *Гармонізація законодавства* - уніфікація стандартів, правил безпеки, технічних вимог для забезпечення сумісності та прозорості ринку.
- *Спільна митна політика* - встановлення єдиних тарифів і правил митного контролю щодо третіх країн.

- *Координація економічної політики* - зокрема, бюджетної та монетарної політики, що підтримує стабільність економіки і збалансований розвиток у рамках Союзу.
- *Інституційна підтримка* - робота таких органів, як Європейська Комісія, Рада ЄС, Європейський Парламент, Європейський Центральний Банк, які координують і контролюють процес інтеграції.

Table 1.4

Mechanisms of Economic Integration in the EU	Description
Single Internal Market	A set of measures and rules aimed at removing barriers to the free movement of goods, services, capital, and people within the EU.
Legislative Harmonization	Unification of standards, safety rules, and technical requirements to ensure market compatibility and transparency.
Common Customs Policy	Establishment of unified tariffs and customs controls toward third countries.
Economic Policy Coordination	Coordination of fiscal and monetary policies to support economic stability and balanced development within the Union.
Institutional Support	Activities of institutions such as the European Commission, Council of the EU, European Parliament, and European Central Bank that coordinate and oversee integration processes.

На рівні економічної інтеграції розрізняють горизонтальну та вертикальну інтеграцію, що вказують на різні форми об'єднання країн чи суб'єктів господарювання, залежно від їх економічної взаємодії:

Горизонтальна інтеграція - це процес об'єднання країн або компаній, які перебувають на одному рівні економічної структури, наприклад, дві держави з розвиненим промисловим виробництвом або дві фірми, що працюють у тій самій галузі. У міжнародному вимірі це проявляється в укладанні угод про вільну торгівлю або формуванні єдиного ринку між рівнозначними за рівнем розвитку економіками.

Вертикальна інтеграція - це поєднання економічних суб'єктів або країн, що знаходяться на різних рівнях

економічного ланцюга: наприклад, виробник сировини й виробник готової продукції. У випадку міжнародної інтеграції вертикальна модель може охоплювати розподіл ролей між країнами в межах єдиного ринку або глобальних ланцюгів доданої вартості.

Найрозвиненішою та найдосконалішою формою регіональної економічної інтеграції у глобальному просторі на сьогодні вважається Європейський Союз. Це інтеграційне об'єднання пройшло усі форми інтеграції – від митного союзу до єдиного внутрішнього ринку та спільної валюти – євро. А інтеграційні механізми ЄС включають не лише економічні, а й правові, соціально-політичні культурні та інші аспекти.

Ключовими досягненнями інтеграції є усунення внутрішніх торговельних бар'єрів, спільна митна політика, гармонізація регуляторного середовища, вільне переміщення факторів виробництва, а також розвиток спільних політик у сферах конкуренції, сталого розвитку, транспорту, сільського господарства та цифровізації.

The main components of integration within the EU, as well as initiatives and corresponding instruments promoting regional integration in other parts of the world, are presented below.

Table 1.5

Model of European Integration

Type of EU Integration	Main Characteristics in the EU	Support for Other Regions
Economic integration	Single market, customs union, common currency (euro)	Free trade agreements with MERCOSUR, Eastern Partnership program
Political integration	Common foreign policy, European Parliament	Political dialogues with the African Union, ASEAN
Institutional integration	European Commission, Council of the EU, Court of Justice	Transfer of integration management experience in the Balkans
Social and humanitarian integration	Erasmus+ programs, human rights protection, freedom of movement	Humanitarian programs in Eastern Partnership and African countries
Regional policy and support	Cohesion policy, regional funds, green transition	Financing through EFSD+, Neighborhood Policy, macro-financial assistance

У межах глобальної стратегії ЄС підкреслюється важливість відкритої багатосторонньої системи, заснованої на спільних правилах, прозорості, соціальній справедливості та екологічній відповідальності.

Key Highlights: Types and Mechanisms of Economic Integration in the EU

1. Definition and Purpose:

- Economic integration is the process by which independent national economies become increasingly interconnected and interdependent through the reduction or elimination of trade barriers and the harmonization of economic policies.
- The main objective is to enhance economic efficiency, stability, and growth by fostering deeper cooperation among member states.

2. Main Types of Integration:

- Regional Integration
- Economic Integration
- Political Integration
- Sociocultural Integration

3. Mechanisms of EU Economic Integration:

- **Single Internal Market:** Ensures the free circulation of goods, services, capital, and labor across EU member states.
- **Legislative Harmonization:** Aligns laws, standards, and regulations to support seamless cross-border economic activity.
- **Common Customs Policy:** Applies unified external tariffs and customs procedures toward non-EU countries.
- **Economic Policy Coordination:** Includes the Stability and Growth Pact, the European Semester, and convergence criteria under the Economic and Monetary Union (EMU).
- **Institutional Framework:** Comprises institutions such as the European Commission, the Council of the EU, the European Parliament, and the European Central Bank, which implement and monitor integration processes.

4. Key Achievements:

- Elimination of internal customs duties and quantitative restrictions.
- Establishment of a common external tariff and trade policy.
- Implementation of the Schengen Area (in most member

states), facilitating movement without internal border controls.

- Introduction of the euro as a common currency in 20 EU countries.
- Development of common policies in agriculture (CAP), competition, regional cohesion, and the digital economy.

5. Global Relevance and Promotion of Regionalism:

- The EU serves as both a model and an active promoter of regional integration in other parts of the world.
- Through trade agreements, strategic partnerships, technical assistance, and financial instruments (e.g., NDICI–Global Europe, EFSD+), the EU supports regional blocs in Africa, Latin America, Asia, and the Western Balkans.

Conclusion:

The EU exemplifies the most comprehensive model of regional economic integration, incorporating not only market and monetary dimensions but also institutional, legal, political, and cultural components. This multidimensional approach positions the EU as a global leader and a reference point in promoting sustainable and inclusive regionalism.

Запитання для обговорення:

1. Чому, на вашу думку, саме після Другої світової війни ідея європейської інтеграції стала такою актуальною?
2. Яка подія поклала початок наднаціональній інтеграції в Європі?
3. Назвіть щонайменше три країни, які приєдналися до ЄС у першій хвилі розширення (1973 рік).
4. Як принцип «спільного суверенітету» відрізняє Європейський Союз від звичайних міждержавних союзів?

Review Questions:

1. Why do you think the idea of European integration became especially relevant after World War II?
2. Which event marked the beginning of supranational integration in Europe?
3. Name at least three countries that joined the EU during the first enlargement wave (in 1973).
4. How does the principle of “shared sovereignty” distinguish the European Union from ordinary intergovernmental alliances?

РОЗДІЛ II

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС

2.1. Етапи економічної інтеграції ЄС

Розвиток економічних інтеграційних процесів у Європі відбувався поетапно, починаючи від найпростіших форм співпраці між країнами, яка передбачала лише лібералізацію торгівлі, та до етапу формування економічного і валютного союзу, що охоплює усі ключові компоненти внутрішнього ринку та інституційну єдність у регулюванні економічних процесів. Такий поетапний розвиток, що ґрунтується на посиленні економічної взаємозалежності, а також на політичному консенсусі між країнами, є прямим відображенням класичної етапної моделі інтеграції, яку запропонував вчений Бел Белласа⁶.

Модель Беласи включає п'ять основних етапів, де кожен наступний є вищим рівнем економічної взаємозалежності між країнами-учасниками. Водночас, кожен наступний рівень економічної інтеграції доповнює попередній та потребує інституційного удосконалення, що, відповідно, спостерігалось в Європейському Союзі.

Table 2.1

Stages of Economic Integration According to B. Balassa and Their Implementation in the EU

Stage of Integration	Key Characteristics	Examples from EU Practice
Free Trade Area	Elimination of customs barriers in mutual trade between countries while maintaining national tariffs for third countries	Free Trade Area Agreement among EEC countries in the 1950s
Customs Union	Common external trade policy towards third countries (a unified external tariff)	Establishment of the EEC Customs Union in 1968

⁶ Bela Balassa. The Theory of economic integration. URL: <https://ia601506.us.archive.org/13/items/in.ernet.dli.2015.147358/2015.147358.The-Theory-Of-Economic-Integration.pdf>

Common Market	Free movement of goods, services, capital, and labor within the union	Single European Act (1986), implementation of the Four Freedoms
Economic Union	Coordination of macroeconomic, fiscal, tax, and social policies	Maastricht Treaty (1992), economic convergence strategies
Economic and Monetary Union	Introduction of a common currency, joint monetary policy, establishment of a supranational financial regulator	Introduction of the euro (1999), establishment of the ECB, functioning of the Eurozone

Зона вільної торгівлі – це територія, де країни або регіони домовляються про скасування митних тарифів та інших торгових бар'єрів на товари та послуги, що обмінюються між ними. Основною метою створення зони вільної торгівлі є стимулювання економічної інтеграції, збільшення обсягу торгівлі і підвищення конкурентоспроможності учасників.

Free Trade Area is a territory where countries or regions agree to eliminate customs tariffs and other trade barriers on goods and services exchanged between them. The main objectives of establishing a free trade area include stimulating economic integration, increasing trade volume, and enhancing the competitiveness of the participating countries. Free trade areas can be bilateral, involving two countries, or multilateral, involving several countries.

Основні характеристики зони вільної торгівлі:

- скасування мит: учасники зобов'язуються зняти мита на більшість товарів;
- регулювання товарообігу: визначаються правила та принципи, за якими здійснюється торгівля між країнами-учасницями;
- посилення економічних зав'язків: зона сприяє розвитку економічних зав'язків та співпраці між державами.

Митний союз - це угода між двома або більше державами, що передбачає спільну митну політику, скасування митних тарифів між його учасниками та запровадження єдиних тарифів

на товари, що імпортуються з третіх країн. Основна мета митного союзу - спростити і стимулювати торгівлю між країнами-учасниками, а також захистити їхній внутрішній ринок від зовнішньої конкуренції.

Customs Union is an agreement between two or more states that provides for a common customs policy, the abolition of customs tariffs among its members, and the introduction of unified tariffs on goods imported from third countries. The main goal of a customs union is to simplify and stimulate trade among member countries, as well as to protect their internal markets from external competition. Within a customs union, countries not only eliminate customs barriers but also coordinate their trade and customs policies, which promotes deeper economic integration.

Основні характеристики митного союзу:

- Єдиний митний тариф: учасники визначають одні й ті ж митні ставки для імпорту товарів з країн, які не є членами союзу;
- відсутність внутрішніх мит: між країнами-учасниками митні бар'єри на торгівлю скасовуються;
- спільна політика в зовнішній торгівлі: країни узгоджують свою зовнішню тарифну та торговельну політику, включаючи митні ставки і правила технічного регулювання.

Спільний ринок (або внутрішній ринок) - це економічна форма інтеграції, в якій країни-учасниці створюють єдиний ринок для товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Основна мета спільного ринку - забезпечити вільний обіг цих елементів між державами-членами, що сприяє поглибленню економічної інтеграції та підвищенню добробуту громадян.

Common Market (or internal market) is an economic form of integration in which participating countries create a single market for goods, services, capital, and labor. The main goal of the common market is to ensure the free movement of these elements among member states, thereby promoting deeper economic integration and increasing the welfare of citizens.

Основні характеристики внутрішнього ринку:

- вільний обіг товарів: в учасників відсутні митні бар'єри та квоти на торгівлю між ними;

- вільний обіг послуг: згідно спільного ринку, компанії з однієї країни можуть запропонувати свої послуги в інших країнах без обмежень;
- вільний обіг капіталів: інвестиції можуть вільно переміщатися між державами-учасницями, що стимулює економічне зростання;
- вільний обіг робочої сили: громадяни країн-учасниць мають право працювати і проживати в будь-якій з країн-членів.

Економічний союз - це форма економічної інтеграції, що є більш глибокою, ніж звичайний спільний ринок. Він передбачає не лише вільний обіг товарів, послуг, капіталів і робочої сили, але й узгодження економічної політики країн-учасниць. Економічні союзи можуть мати на увазі координацію фіскальної, монетарної та торговельної політики.

Economic Union is a form of economic integration that is deeper than a regular common market. It involves not only the free movement of goods, services, capital, and labor, but also the coordination of the economic policies of the participating countries. Economic unions may entail the alignment of fiscal, monetary, and trade policies among member states, fostering a more cohesive and integrated economic environment.

Основні характеристики економічного союзу:

- вільний обіг елементів: як і в спільному ринку, в економічному союзі забезпечується вільний обіг товарів, послуг, капіталів і робочої сили;
- спільна економічна політика: члени союзу об'єднують свої зусилля у координуванні економічних стратегій, включаючи бюджетну та податкову політику;
- єдина зовнішня торгова політика: члени економічного союзу часто мають спільні митні тарифи та торгові угоди з третіми країнами;
- стандартизація регулювання: встановлення спільних правил та норм, що полегшують бізнес та торгівлю.

Економічний і валютний союз - це найбільш глибока форма економічної інтеграції, яка включає в себе як економічний союз, так і спільну валюту. Цей тип інтеграції забезпечує не лише

вільний обіг товарів, послуг, капіталів і робочої сили, а й координацію грошово-кредитної політики між країнами-учасницями.

Economic and Currency Union is the most advanced form of economic integration, which encompasses both an economic union and a shared currency. This type of integration not only ensures free circulation of goods, services, capital, and labor but also involves the coordination of monetary policies among the member countries. By adopting a common currency, the participating nations can enhance economic stability and reduce transaction costs, further promoting trade and investment among them.

Основні елементи економічного і валютного союзу:

- спільна економічна політика: участь у формуванні та реалізації спільних економічних стратегій, що можуть включати бюджетну, фіскальну і соціальну політику;
- спільна валюта: країни-учасниці запроваджують єдину валюту, що спрощує транзакції, знижує валютні ризики і сприяє економічній стабільності;
- грошово-кредитна політика: у рамках валютного союзу створюється спільний центральний банк, який відповідає за контролювання інфляції, процентних ставок та інших грошово-кредитних показників;
- вільний обіг: як і в економічному союзі, учасники мають право на вільний обіг товарів, послуг, капіталів і робочої сили.

Етапи економічної інтеграції Європейського Союзу можна умовно поділити на кілька ключових фаз:

1. Фаза створення митного союзу (1957-1967)

- Римський договір (1957): створено Європейське економічне співтовариство (ЄЕС). Основна мета - забезпечити вільний обіг товарів між країнами-учасницями через скасування митних бар'єрів.
- Організація митного союзу: з 1968 року запроваджуються спільні митні тарифи на товари, що імпортуються з третіх країн.

2. Фаза створення спільного ринку (1986-1992)

- Єдиний європейський акт (1986): метою акту стало створення єдиного ринку до 1992 року, що передбачало свободу переміщення не лише товарів, але також послуг, капіталів і робочої сили.
- Скасування внутрішніх кордонів: реалізовано цілу низку заходів щодо усунення технічних і регуляторних бар'єрів.

3. Фаза економічного і валютного союзу (1992-2002)

- Маастрихтська угода (1992): введено критерії конвергенції, які країни-члени повинні виконати для участі в економічному та валютному союзі.
- Запровадження євро: єдина європейська валюта введена в безготівковому обігу у 1999 році, а фізичні євро-банкноти і монети з'явилися у 2002 році.

4. Фаза розширення та поглиблення інтеграції (2004 до сьогодні)

- Розширення ЄС: приєднання нових держав-членів, що включає країни Центрально-Східної Європи.
- Лісабонський договір (2009): поглиблення інтеграції в галузі спільної зовнішньої політики й безпеки, а також підвищення ролі Європейського парламенту.
- Кризи і реформи: зіткнення з фінансовою і борговою кризою, що сприяло зміцненню економічної управлінської системи ЄС, зокрема через механізми фінансової допомоги.

Table 2.2

The main stages of economic integration in the European Union:

Phase	Years	Key Events and Characteristics
1. Customs Union Formation	1957–1967	<ul style="list-style-type: none">• Treaty of Rome (1957): established the European Economic Community (EEC) with the goal of ensuring free movement of goods by eliminating customs barriers.• Customs Union (from 1968): introduction of a common external tariff on imports from non-member countries.
2. Creation of the Single Market	1986–1992	<ul style="list-style-type: none">• Single European Act (1986): aimed to complete the single market by 1992, ensuring free movement of goods, services, capital, and labour.

		<ul style="list-style-type: none"> ● Removal of Internal Borders: implementation of measures to eliminate technical and regulatory barriers.
3. Economic and Monetary Union	1992–2002	<ul style="list-style-type: none"> ● Maastricht Treaty (1992): introduced convergence criteria for member states to join the Economic and Monetary Union (EMU). ● Introduction of the Euro: Euro launched in non-cash transactions in 1999 and in physical form (banknotes and coins) in 2002.
4. Enlargement and Deepening of Integration	2004–present	<ul style="list-style-type: none"> ● EU Enlargement: Accession of Central and Eastern European countries and others. ● Lisbon Treaty (2009): Strengthened integration in foreign and security policy and enhanced the role of the European Parliament. ● Crises and Reforms: Response to financial and sovereign debt crises, leading to improved economic governance and financial assistance mechanisms.

Етапи економічної інтеграції ЄС відображають поступовий розвиток та поглиблення співпраці країн-членів в різних сферах. Від митного союзу до економічного та валютного союзу, ЄС став прикладом того, як економічна інтеграція може сприяти стабільності і зростанню в регіоні.

Key Highlights: Stages of Economic Integration in the EU

1. Definition and Purpose:

- Economic integration is a gradual process through which countries deepen economic ties by removing trade barriers and coordinating policies.
- It aims to enhance economic interdependence, stability, and growth through institutional cooperation.

2. Classical Integration Model:

- Outlines five progressive stages reflecting increasing levels of economic unity and complexity.
- Each stage builds upon the previous one and requires stronger institutional frameworks.

3. Main Stages:

- **Free Trade Area:** Removal of customs duties among member states, while each country maintains its own external tariffs.
- **Customs Union:** Adoption of a unified external tariff and a common trade policy toward non-member countries.
- **Common Market:** Ensures the free movement of goods, services, capital, and labor within the union.
- **Economic Union:** Involves coordination of economic policies, including fiscal, monetary, and social dimensions.
- **Economic and Monetary Union (EMU):** Involves the adoption of a common currency and a joint monetary policy, supported by supranational financial governance.

4. Implementation in the EU:

- Initiated by the Treaty of Rome (1957), which established a free trade area and a customs union.
- The Single European Act (1986) launched the common market by implementing the four fundamental freedoms.
- The Maastricht Treaty (1992) created the framework for the economic union and the EMU.
- The euro was introduced in 1999 (non-cash), and physical currency followed in 2002, establishing the Eurozone.

5. Significance:

- The stepwise integration process promotes economic cohesion and political consensus.
- Each stage requires legal harmonization, policy alignment, and institutional support to be effective.

Conclusion:

The EU's staged approach to economic integration exemplifies a dynamic model in which deepening economic cooperation is matched by evolving institutional mechanisms, ultimately resulting in a highly integrated regional economy.

2.2. Напрями економічної інтеграції

Економічна інтеграція у межах ЄС реалізується через низку взаємопов'язаних напрямів, які сприяють формуванню єдиного економічного простору, підвищенню ефективності ринкових процесів та зміцненню конкурентоспроможності регіону.

1. Торгова інтеграція

Це базовий напрям економічної інтеграції, який передбачає:

- зниження або повне скасування тарифних та нетарифних бар'єрів у торгівлі між країнами;
- створення зони вільної торгівлі або митного союзу;
- гармонізацію технічних регламентів, стандартів і процедур митного контролю;
- розвиток спільної зовнішньоторговельної політики щодо третіх країн.

Приклад: Європейська зона вільної торгівлі (ЕФТА), Митний союз ЄС.

2. Інтеграція ринку факторів виробництва

Цей напрям охоплює:

- забезпечення вільного руху капіталу, робочої сили, технологій та підприємницької діяльності;
- усунення правових та адміністративних бар'єрів для інвесторів;
- розвиток спільного ринку праці та взаємне визнання дипломів і професійної кваліфікації;
- сприяння транснаціональній мобільності працівників.

Приклад: Впровадження принципу «чотирьох свобод» у ЄС - руху товарів, послуг, капіталу і робочої сили.

3. Гармонізація та уніфікація економічної політики

Спрямована на:

- координацію макроекономічної, монетарної, бюджетної та податкової політики;
- забезпечення економічної стабільності в умовах інтеграції;
- уникнення «податкової конкуренції» між країнами-членами;

- узгодження правил державної допомоги, ціноутворення, конкуренції.

Інструменти: Європейський семестр, Пакт стабільності та зростання, Фіскальний договір ЄС.

4. Інституційна інтеграція

Передбачає формування спільних наднаціональних інституцій, що:

- розробляють, координують і впроваджують політики у межах ЄС;
- приймають юридично обов'язкові рішення, які мають пріоритет над національним законодавством;
- забезпечують контроль за дотриманням правил і виконанням спільних угод.

Інституції: Європейська комісія, Рада ЄС, Європейський парламент, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк.

5. Фіскальна та монетарна інтеграція

Цей напрям передбачає:

- створення спільної валюти (євро), єдиного монетарного простору;
- делегування частини суверенітету в сфері грошово-кредитної політики наднаціональним органам;
- узгодження бюджетної політики, контроль над дефіцитом і держборгом.

Приклад: Економічний і валютний союз (EMU), Єврозона.

6. Соціально-економічна інтеграція

Мета - вирівнювання рівня соціального та економічного розвитку між країнами-членами:

- реалізація регіональної політики через структурні та інвестиційні фонди ЄС;
- підтримка менш розвинених регіонів і секторів;
- посилення соціальної згуртованості та солідарності між країнами ЄС.

Фінансові інструменти: Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Європейський соціальний фонд (ЄФС+).

7. Цифрова та інноваційна інтеграція

Один із новітніх напрямів:

- створення Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market);
- розвиток інновацій, досліджень, транснаціональних проєктів (наприклад, Horizon Europe);
- інтеграція IT-інфраструктури, обмін даними та цифрова безпека;
- спільне регулювання штучного інтелекту, хмарних технологій, блокчейн-систем.

8. Енергетична інтеграція

Охоплює:

- формування спільного енергетичного ринку ЄС;
- інтеграцію енергетичних мереж (газових, електричних);
- спільну політику в сфері енергетичної безпеки, клімату, декарбонізації;
- розвиток відновлюваної енергетики в межах Європейського зеленого курсу (Green Deal).

Table 2.3

Directions of Economic Integration

No.	Direction of Economic Integration	Key Characteristics	Examples / Instruments
1	Trade Integration	<ul style="list-style-type: none"> ● Reduction/removal of tariff and non-tariff barriers ● Creation of free trade area/customs union ● Harmonization of technical standards and customs procedures ● Common trade policy towards third countries 	EFTA, EU Customs Union
2	Integration of Production Factors Markets	<ul style="list-style-type: none"> ● Free movement of capital, labor, technology, and entrepreneurship ● Removal of legal and administrative barriers for investors ● Common labor market and recognition of qualifications ● Transnational worker mobility 	EU Four Freedoms (goods, services, capital, labor)
3	Policy Harmonization and	<ul style="list-style-type: none"> ● Coordination of macroeconomic, monetary, fiscal, and tax policies ● Prevention of tax competition 	European Semester, Stability and

	Coordination	<ul style="list-style-type: none"> • Common rules on state aid, pricing, and competition 	Growth Pact, EU Fiscal Compact
4	Institutional Integration	<ul style="list-style-type: none"> • Supranational institutions develop and implement common policies • Binding decisions with primacy over national law • Enforcement of rules and agreements 	European Commission, Council of the EU, European Parliament, CJEU, ECB
5	Fiscal and Monetary Integration	<ul style="list-style-type: none"> • Introduction of a common currency (euro) • Transfer of monetary sovereignty to supranational level • Coordination of budgetary policy and deficit control 	Economic and Monetary Union (EMU), Eurozone
6	Socio-Economic Integration	<ul style="list-style-type: none"> • Regional policy for reducing disparities • Support for less-developed regions and sectors • Social cohesion and solidarity among Member States 	ERDF, ESF+
7	Digital and Innovation Integration	<ul style="list-style-type: none"> • Creation of the EU Digital Single Market • Promotion of innovation and research (e.g., Horizon Europe) • IT infrastructure integration, data exchange, cybersecurity • Regulation of AI, cloud tech, blockchain 	Digital Single Market Strategy, Horizon Europe
8	Energy Integration	<ul style="list-style-type: none"> • Establishment of a common EU energy market • Integration of electricity and gas networks <ul style="list-style-type: none"> • Common policy on energy security, decarbonization • Renewable energy development (Green Deal) 	European Energy Union, European Green Deal

Інтеграційна модель ЄС - це унікальний і поетапно сформований комплекс політико-економічних, правових та інституційних механізмів, які забезпечують поступове об'єднання держав-членів на основі спільних цінностей, цілей і норм. Вона є найрозвиненішим у світі прикладом регіональної інтеграції, яка вийшла за межі суто економічного співробітництва і охопила політичну, соціальну, культурну та цифрову сфери.

Принципи, на яких ґрунтується модель ЄС

- солідарність і субсидіарність: рішення приймаються на найближчому до громадян рівні.
- наднаціональність: частина суверенітету передається інституціям ЄС.
- права ЄС: законодавство ЄС має перевагу над національним.
- рівність держав-членів: усі країни мають право голосу та участі.
- єдність у різноманітті: повага до національної ідентичності при збереженні спільних цінностей.

Етапність розвитку моделі:

- 1951–1957: Економічна інтеграція (ЄОВС, Євроатом).
- 1957–1986: Митний союз та спільний ринок (Римський договір).
- 1986–1992: Поглиблення інтеграції (Єдиний європейський акт).
- 1992–2007: Економічний і валютний союз, розширення політичної інтеграції (Маастрихтський, Амстердамський, Ніццький договори).
- 2007 – дотепер: Інституційна трансформація (Лісабонський договір), цифрова та кліматична інтеграція.

Значення моделі ЄС:

- забезпечує економічну стабільність та соціальну згуртованість у межах багатонаціонального союзу.
- сприяє демократизації управління, підвищенню ефективності спільних політик.
- є прикладом глибокої регіональної інтеграції, який слугує орієнтиром для інших об'єднань (наприклад, MERCOSUR, Африканський союз).
- надає ЄС можливість виступати як глобальний актор у світовій політиці, торгівлі, екологічних та цифрових процесах.

Key Highlights: Directions of Economic Integration in the EU

Definition and Purpose:

- Economic integration in the EU is a multi-dimensional process aimed at creating a unified economic space.
- It enhances market efficiency, promotes competitiveness, and fosters economic stability and cohesion among member states.
- Integration encompasses trade, production factors, policies, institutions, fiscal and monetary frameworks, socio-economic development, digital innovation, and the energy sector.

Main Directions of Integration:

- Trade Integration
- Integration of Production Factor Markets
- Policy Harmonization and Coordination
- Institutional Integration
- Fiscal and Monetary Integration
- Socio-Economic Integration
- Digital and Innovation Integration
- Energy Integration

Core Principles Underpinning the EU Integration Model:

- **Solidarity and subsidiarity** – decisions should be made as close as possible to the citizens.
- **Supranationalism** – transfer of certain sovereign powers to EU institutions.
- **Primacy of EU law** – EU legislation takes precedence over national laws.
- **Equality of member states** – equal rights in voting and participation.
- **Unity in diversity** – respect for national identities alongside shared European values.

Evolution and Significance:

- The EU model evolved step by step from economic communities into a comprehensive political, social, digital, and environmental union.
- It ensures economic stability and social cohesion within a multinational framework.
- Supports democratic governance and effective policymaking.

- Serves as a global example of deep regional integration, inspiring other regional blocs.
- Enables the EU to act as a key global player in politics, trade, environmental protection, and technology.

Conclusion:

The EU's directions of economic integration represent a complex, multi-level system that goes beyond mere economic cooperation. By combining trade liberalization, policy harmonization, institutional empowerment, socio-economic development, and digital and energy transitions, the EU fosters a highly integrated and competitive regional economy grounded in shared values and a common legal framework.

2.3. Створення та функціонування валютного союзу

Валютний союз є однією з найвищих форм економічної інтеграції, що передбачає запровадження спільної валюти та проведення узгодженої або єдиної монетарної політики. У випадку Європейського Союзу створення валютного союзу стало логічним продовженням глибокої економічної інтеграції, спрямованої на забезпечення макроекономічної стабільності, прозорості фінансових операцій і зменшення транзакційних витрат у внутрішньому ринку.

Європейський валютний союз - це глибока форма економічної інтеграції, що передбачає використання єдиної валюти (євро) та проведення спільної монетарної політики в межах групи країн-членів ЄС. Основними цілями створення валютного союзу є:

- забезпечення стабільності цін і монетарної політики;
- спрощення торгівлі та інвестицій завдяки усуненню валютних бар'єрів;
- посилення єдності та згуртованості ЄС на політичному та економічному рівнях;
- зміцнення міжнародної конкурентоспроможності ЄС.

The **European Monetary Union (EMU)** is a deep form of economic integration that involves the use of a single currency (the euro) and the implementation of a common monetary policy within a group of EU member states. *The main objectives of the monetary union are:*

- ensuring price stability and consistent monetary policy;
- facilitating trade and investment by eliminating currency barriers;
- strengthening the political and economic unity and cohesion of the EU;
- enhancing the international competitiveness of the European Union.

Основні етапи створення валютного союзу:

- *Маастрихтська угода (1992)* визначила правові та економічні основи Економічного і валютного союзу. Вона закріпила критерії конвергенції, які країни-члени мали виконати для вступу до валютного союзу. До них належать: стабільність цін, контроль над бюджетним дефіцитом, низький рівень державного боргу, стабільні обмінні курси та низькі довгострокові відсоткові ставки.
- *Запровадження євро* відбулося у два етапи: у 1999 році євро став валютою безготівкових розрахунків, а з 1 січня 2002 року були введені в обіг євробанкноти і монети.
- *Європейський центральний банк* розпочав повноцінну діяльність у 1998 році й став основним органом, що визначає та реалізує єдину монетарну політику в євросоні.

Table 2.4

Main Stages in the Formation of the Monetary Union

Stage	Period	Key Characteristics and Milestones
1. Conceptualization and Preparation	1970–1991	<ul style="list-style-type: none"> • 1970: Werner Report proposed step-by-step monetary integration. • 1989: Delors Report outlined a three-stage plan for Economic and Monetary Union (EMU).
2. Legal and Institutional Framework	1992	<ul style="list-style-type: none"> • Maastricht Treaty (1992) established the legal basis for the EMU. • Defined convergence criteria (price stability, fiscal discipline, interest rates, exchange rate stability).
3. Launch of the Euro (Non-Cash)	1999	<ul style="list-style-type: none"> • Euro introduced as an electronic currency for financial markets and transactions in 11 EU countries. • Establishment of the European Central Bank (ECB) as the key monetary authority.
4. Introduction of Euro Banknotes and Coins	2002	<ul style="list-style-type: none"> • Physical euro banknotes and coins entered circulation. • National currencies were withdrawn from use in participating countries.
5. Expansion of the Eurozone	2004–present	<ul style="list-style-type: none"> • Gradual adoption of the euro by new EU member states (e.g. Slovenia in 2007, Croatia in 2023). • Strengthening of governance mechanisms (e.g. European Stability Mechanism, Banking Union).

Євროзона (англ. Euro area/Eurozone) - це об'єднання країн-членів Європейського Союзу, які запровадили євро як офіційну національну валюту та здійснюють спільну монетарну політику, що визначається і реалізується Європейським центральним банком. Євროзона функціонує як валютний блок наднаціонального рівня, вступаючи у який країни відмовляються від власних грошових одиниць, використовуючи при цьому єдину валюту – євро. Однак, країни зберігають власний фінансовий суверенітет із певними обмеженнями, керуючись «Пактом стабільності та зростання»

Рис.2.1. Співвідношення країн ЄС, які використовують євро

На рисунку 2.1. зображено співвідношення країн Європейського Союзу, які використовують валюту євро та відповідно входять до єврозони, станом на 2025 рік. 20 із 27 країн-членів ЄС використовують спільну валюту - євро. Це свідчить про високий рівень валютної інтеграції, що забезпечує монетарну стабільність, спрощує транскордонні операції та зміцнює позиції євро на міжнародних фінансових ринках.

The **Euro area** (also known as the **Eurozone**) refers to the **group of European Union (EU) member states** that have adopted the euro (€) as their official currency and share a common monetary policy managed by the European Central Bank (ECB).

As of 2025, the Eurozone includes 20 EU countries that have met the convergence criteria set by the Maastricht Treaty and participate fully in the Economic and Monetary Union (EMU).

Key features of the Eurozone include:

- use of a single currency (the euro) for all transactions;
- centralized monetary policy governed by the ECB;
- coordination of economic and fiscal policies among member states.

Євро було запроваджено у два етапи:

- 1999 рік – початок використання євро в електронних розрахунках, фінансових операціях і на ринках.
- 2002 рік – введення в обіг готівкових євробанкнот і монет, що замінили національні валюти у 12 країнах ЄС (перша хвиля).

7 держав, що становить 25,9%, залишаються поза євросоюзом, зберігаючи національні валюти. Це зумовлено як економічними (недотримання Маастрихтських критеріїв), так і політичними (відсутність політичної волі або наявність офіційного *opt-out*) причинами. Діаграма підкреслює, що хоча валютна інтеграція в ЄС є переважно завершеною, повна уніфікація ще не досягнута, що створює простір для подальшої конвергенції або ж підтримує модель "Європи різних швидкостей".

Валютний союз ґрунтується на діяльності кількох ключових інституцій:

- Європейський центральний банк – головний орган, відповідальний за проведення монетарної політики, підтримання стабільності цін і управління грошовою масою в євросоні.
- Європейська система центральних банків – включає ЄЦБ та національні центральні банки країн-членів ЄС.
- Єврогрупа (Eurogroup) - неформальний орган міністрів фінансів країн євросоні, який координує економічну політику.

Європейський центральний банк (ЄЦБ) є керівним органом валютного союзу, який здійснює монетарну політику, спрямовану на підтримку цінової стабільності. Учасники євросоні мають спільний центральний банк – Європейський центральний банк та спільну грошово-кредитну політику. Однак, вони не мають єдиної фіскальної політики, і країни-члени зберігають контроль над рішеннями щодо національних видатків й оподаткування за певних умов, призначених для підтримки бюджетної дисципліни.

The European Central Bank (ECB) is the central bank of the euro area and one of the most important institutions of the European Union. It is responsible for:

- Formulating and implementing monetary policy for the Eurozone;
- Maintaining price stability as its primary objective;
- Managing the euro and overseeing the issuance of euro banknotes;

- Supervising significant banks in the EU through the Single Supervisory Mechanism (SSM);
- Ensuring the stability of the financial system and supporting the smooth functioning of payment systems.

The ECB was established in 1998, with its headquarters in Frankfurt am Main, Germany, and operates in coordination with the national central banks of Eurozone countries within the framework of the European System of Central Banks (ESCB).

Ключові функції валютного союзу

Валютний союз виконує низку стратегічно важливих функцій, що впливають як на внутрішню економічну стабільність, так і на зовнішню конкурентоспроможність країн-учасниць. У межах Європейського валютного союзу ці функції реалізуються переважно через спільну грошову одиницю (євро) та єдину монетарну політику, яку здійснює Європейський центральний банк.

1. Стабілізація валютної системи

Запровадження єдиної валюти дозволяє усунути ризики, пов'язані з коливанням обмінних курсів між країнами-членами. Це особливо важливо для підприємств, які здійснюють експортно-імпортні операції, адже зменшується невизначеність у фінансовому плануванні.

2. Сприяння економічній інтеграції та зростанню

Єдина валюта сприяє поглибленню внутрішньої торгівлі та інвестицій між країнами-членами. Відсутність валютного контролю і витрат на конвертацію валют знижує транзакційні витрати та підвищує ефективність функціонування спільного ринку.

3. Підвищення прозорості цін

У межах валютного союзу споживачі та підприємства можуть легко порівнювати ціни на товари та послуги в різних країнах. Це стимулює конкуренцію, зменшує можливості для цінової дискримінації та сприяє зниженню цінового рівня.

4. Поглиблення фінансової інтеграції

Об'єднання валютних систем забезпечує зростання мобільності капіталу, посилює інтеграцію фінансових ринків і полегшує доступ до джерел фінансування. Знижується вартість капіталу для бізнесу, що сприяє інвестиціям та інноваціям.

5. Ефективна монетарна політика

Централізоване управління грошово-кредитною політикою через ЄЦБ дозволяє швидше та ефективніше реагувати на макроекономічні виклики, стримувати інфляцію та підтримувати стабільність банківського сектору.

6. Зміцнення міжнародної ролі валюти

Єдина валюта сприяє перетворенню євро на глобального гравця у міжнародній фінансовій системі. Євро використовується як резервна валюта, засіб міжнародних розрахунків, а також як стабільна альтернатива іншим валютам у глобальній торгівлі.

7. Фіскальна дисципліна та макроекономічна координація

Функціонування валютного союзу вимагає дотримання суворих бюджетних обмежень. Це стимулює країни-члени до фінансової відповідальності, зменшує ризики надмірної заборгованості та посилює довіру до економіки ЄС.

Table 2.5

Key Functions of the Monetary Union

Function	Description
Stabilization of the Currency System	The adoption of a single currency eliminates exchange rate fluctuations among member states, reducing uncertainty in financial planning, especially for exporters and importers.
Promotion of Economic Integration and Growth	The euro facilitates trade and investment by removing currency conversion costs and barriers, thus enhancing the efficiency of the single market.
Increased Price Transparency	Uniform pricing across countries allows consumers and businesses to compare prices more easily, stimulating competition and helping reduce price levels.
Deepening Financial Integration	A shared currency enhances capital mobility, integrates financial markets, and improves access to financing, encouraging investment and innovation.
Effective Monetary Policy	Centralized monetary control through the ECB ensures a coordinated response to macroeconomic challenges, helps control inflation, and maintains financial sector stability.

Strengthening the International Role of the Euro	The euro acts as a global reserve currency and a stable medium of exchange in international trade, increasing the EU's financial influence globally.
Fiscal Discipline and Macroeconomic Coordination	Member states are required to observe strict budgetary rules, promoting responsible fiscal policies and reinforcing trust in the EU's economic governance.

Виклики функціонування валютного союзу:

- Відсутність єдиної фіскальної політики: країни-члени зберігають контроль над власними бюджетами, що ускладнює координацію у періоди кризи.
- Асиметричні економічні шоки: різні рівні економічного розвитку й структурні проблеми можуть впливати на стабільність окремих країн-членів єврозони.
- Необхідність фінансової дисципліни: для підтримки стабільності валютного союзу важливо дотримуватись бюджетних обмежень, що визначені Пактом стабільності та зростання.

Key Highlights: EU Monetary Union

1. Definition and Purpose:

- The EU Monetary Union refers to the integration of EU member states into a unified monetary framework, characterized by the adoption of a single currency—the euro—and a shared monetary policy.
- Its goals include ensuring macroeconomic stability, promoting financial integration, and enhancing the EU's influence in the global economy.

2. Main Objectives:

- To establish a stable and efficient monetary environment across the EU.
- To eliminate exchange rate fluctuations and reduce transaction costs.
- To promote economic convergence and cohesion among member states.

3. Core Components:

- **Single Currency (Euro):** Used by 20 out of 27 EU countries

to facilitate trade, investment, and mobility.

- **European Central Bank (ECB):** Responsible for monetary policy in the euro area and maintaining price stability.
- **European System of Central Banks (ESCB):** Comprises the ECB and national central banks, coordinating monetary functions.
- **Convergence Criteria:** Macroeconomic requirements for euro adoption, aimed at ensuring fiscal discipline and controlling inflation.

4. Institutional Framework:

- **European Central Bank (ECB):** Sets interest rates, manages inflation, and oversees financial stability.
- **Eurogroup:** Coordinates economic and fiscal policies among euro area finance ministers.
- **European Commission and Council:** Monitor compliance with the Stability and Growth Pact.

5. Benefits of the Monetary Union:

- Greater price transparency across countries and improved consumer choice.
- Elimination of exchange rate risks in intra-EU transactions.
- Lower interest rates and increased investor confidence.
- Deeper financial integration and more efficient capital allocation.

6. Challenges and Limitations:

- Absence of a unified fiscal policy across eurozone countries.
- Economic divergence between stronger and weaker member economies.
- Vulnerability to asymmetric shocks without adequate national adjustment tools.
- Enforcement of fiscal rules remains complex and politically sensitive.

Conclusion:

The EU Monetary Union represents one of the most advanced forms of economic integration in the world. By combining centralized monetary governance with national economic policies, it fosters stability and growth. However, ongoing reforms are essential to address structural imbalances and enhance the system's long-term resilience.

Питання для обговорення:

1. Які ключові етапи економічної інтеграції ЄС можна виділити, і які основні угоди визначали ці етапи?

2. Які основні напрями економічної інтеграції в ЄС? Опишіть кожен з них та їхній вплив на економіки країн-членів.

3. Які критерії Маастрихту необхідно виконати країні для вступу до валютного союзу ЄС?

4. Які основні переваги та недоліки має валютний союз ЄС для країн-учасниць?

5. Як фінансові кризи, такі як криза єврозони, вплинули на функціонування валютного союзу та процес економічної інтеграції в ЄС?

Discussion Questions:

1. What are the key stages of economic integration in the EU, and what are the main agreements that defined these stages?

2. What are the main directions of economic integration in the EU? Describe each of them and their impact on the economies of member states.

3. What Maastricht criteria must a country meet to join the EU's monetary union?

4. What are the main advantages and disadvantages of the EU's monetary union for member states?

5. How have financial crises, such as the eurozone crisis, affected the functioning of the monetary union and the process of economic integration in the EU?

РОЗДІЛ III ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЄС: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ

3.1. Поняття внутрішнього ринку та його основні елементи

Внутрішній ринок - це єдиний економічний простір, який об'єднує національні ринки країн-учасниць з метою забезпечення вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Його формування є ключовим інструментом економічної інтеграції, що сприяє підвищенню ефективності господарювання, зростанню продуктивності та добробуту населення.

The internal market is a single economic area that integrates the national markets of participating countries to ensure the free movement of goods, services, capital, and labour. Its establishment is a key instrument of economic integration, contributing to increased economic efficiency, productivity growth, and improved well-being of the population.

The internal market of the European Union is a unified economic space in which goods, services, capital, and people can move freely across member states without internal borders or regulatory obstacles. It aims to create a level playing field by harmonising rules, removing trade barriers, and fostering competition, thereby enhancing economic integration, efficiency, and prosperity within the EU.

Основна мета функціонування внутрішнього ринку полягає у створенні умов для рівноправного доступу до економічних ресурсів, усуненні бар'єрів, які перешкоджають торгівлі та економічному обміну між країнами, а також забезпеченні прозорих і справедливих правил для всіх учасників.

The main objective of the internal market is to create conditions for equal access to economic resources, eliminate barriers that hinder trade and economic exchange between countries, and ensure transparent and fair rules for all participants.

Функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу базується на чотирьох основних свободах. Вони забезпечують відкритий простір для економічної діяльності, сприяють інтеграції національних економік та формують спільну ринкову політику.

1. Вільний рух товарів

Цей принцип означає, що товари можуть вільно переміщуватися між державами-членами без мит, кількісних обмежень, податкової дискримінації або технічних бар'єрів.

Основні механізми:

- *Скасування митних зборів та еквівалентних заходів у торгівлі між країнами-членами.*
- *Гармонізація технічних стандартів:* запровадження спільних вимог до безпеки, якості та маркування продукції.
- *Принцип взаємного визнання:* товар, який легально вироблено в одній державі ЄС, повинен визнаватися придатним для реалізації в інших країнах.
- *Заборона дискримінаційного оподаткування імпортованих товарів.*

Результат: спрощення доступу до ринків, зниження витрат на логістику та сертифікацію, підвищення конкуренції та доступу до ширшого асортименту товарів.

2. Вільний рух послуг

Громадяни та компанії мають право надавати та отримувати послуги в межах усього ЄС без необґрунтованих обмежень або дискримінації за національною ознакою.

Основні механізми:

- *Право на тимчасове надання послуг в іншій країні без створення там постійного представництва.*
- *Спрощення процедур для транскордонних послуг, зокрема у сферах фінансів, транспорту, телекомунікацій, туризму.*
- *Визнання професійних кваліфікацій між державами-членами.*
- *Директива про послуги на внутрішньому ринку (2006/123/ЄС) - ключовий документ, який скасовує*

адміністративні бар'єри та посилює прозорість регулювання послуг.

Результат: розширення доступу до професійних послуг, спрощення виходу на ринок, більший вибір і краща якість для споживачів.

3. Вільний рух капіталу

Гарантується право фізичних та юридичних осіб вільно переміщувати фінансові ресурси, здійснювати інвестиції, купувати нерухомість та розпоряджатися капіталом у межах ЄС.

Основні механізми:

- Скасування валютного контролю між державами-членами.
- Доступ до банківських і фінансових послуг на єдиному ринку.
- Лібералізація прямих іноземних інвестицій.
- *Захист інвесторів та капіталу* через правові механізми ЄС (наприклад, Директива щодо ринків фінансових інструментів MiFID).

Результат: підвищення фінансової інтеграції, доступ до дешевшого капіталу, покращення умов для бізнесу, мобілізація заощаджень.

4. Вільний рух робочої сили

Громадяни ЄС мають право на працю, навчання, проживання та соціальні гарантії в будь-якій країні-члені без дискримінації за громадянством.

Основні механізми:

- *Право на працевлаштування* без потреби в дозволі на роботу.
- *Визнання дипломів та професійної кваліфікації*, особливо у регульованих професіях (медицина, право, освіта тощо).
- *Переносимість соціального страхування та пенсій* між країнами.
- *Директиви щодо рівного ставлення до громадян ЄС* у сфері праці та доступу до пільг.

Результат: збільшення мобільності робочої сили, ефективний розподіл трудових ресурсів, зменшення регіональних дисбалансів на ринку праці.

Table 3.1

Key Freedoms of the EU Internal Market

Freedom	Essence	Key Mechanisms	Result
Free Movement of Goods	Goods can move freely between EU Member States without customs duties, quantitative restrictions, tax discrimination, or technical barriers.	<ul style="list-style-type: none"> • elimination of customs duties and equivalent measures; • harmonisation of technical standards (safety, quality, labelling); • principle of mutual recognition; • prohibition of discriminatory taxation. 	Easier market access, lower logistics and certification costs, increased competition, and broader product choice.
Free Movement of Services	Citizens and businesses can provide and receive services across the EU without unjustified restrictions or discrimination based on nationality.	<ul style="list-style-type: none"> • temporary service provision without setting up a permanent establishment; • simplified procedures for cross-border services (finance, transport, telecom, tourism); • mutual recognition of professional qualifications; • services Directive (2006/123/EC) - reduces administrative barriers and increases regulatory transparency. 	Improved market access for service providers, wider consumer choice, and enhanced service quality.
Free Movement of Capital	Individuals and businesses can transfer funds, invest, buy property, and manage assets freely across the EU.	<ul style="list-style-type: none"> • abolition of exchange controls; • access to banking and financial services; • liberalisation of foreign direct investment (FDI); • legal protection of investors (e.g., MiFID Directive). 	Greater financial integration, access to cheaper capital, improved business environment, and mobilisation of savings.
Free Movement of Labour	EU citizens have the right to work, study, reside, and receive social benefits in any Member State without discrimination based on nationality.	<ul style="list-style-type: none"> • right to work without needing a work permit; • recognition of diplomas and qualifications (especially in regulated professions); • portability of social security and pensions; • EU directives on equal treatment and access to benefits. 	Increased labour mobility, better allocation of workforce, and reduced regional disparities in employment.

Ці чотири свободи не функціонують ізольовано - між ними існує тісний взаємозв'язок. Наприклад:

- вільний рух послуг залежить від руху робочої сили (фахівці);
- рух товарів супроводжується переміщенням капіталу (інвестиції в логістику, розрахунки);
- рух капіталу забезпечує фінансування експансії бізнесу і працевлаштування.

Спільна дія цих елементів формує єдиний внутрішній ринок, який є не просто економічною зоною, а комплексною системою взаємодії правових, інституційних та економічних механізмів.

Key Highlights: EU Internal Market

1. Definition and Purpose:

- The internal market is a single economic area that integrates the national markets of EU member states to enable the free movement of goods, services, capital, and labour.
- It serves as a key instrument of economic integration, enhancing efficiency, productivity, and public welfare.

2. Main Objectives:

- To provide equal access to economic opportunities across the EU.
- To remove barriers that hinder trade and economic exchange.
- To ensure transparent and fair rules for all market participants.

3. Four Fundamental Freedoms:

- Free Movement of Goods
- Free Movement of Services
- Free Movement of Capital
- Free Movement of Labour

4. Interconnection of Freedoms:

- These freedoms are interdependent. For example, the provision of services often requires labour mobility; the movement of goods involves capital flows; and capital enables business expansion and job creation.

Conclusion:

Together, these elements form a complex and integrated internal market that goes beyond a simple economic zone, combining legal, institutional, and economic mechanisms to support a dynamic and competitive European economy.

3.2. Законодавча база та інституційна структура внутрішнього ринку ЄС

Законодавча база внутрішнього ринку Європейського Союзу - це сукупність правових норм, актів та процедур, які встановлюють правила функціонування єдиного економічного простору, забезпечують вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, а також регулюють взаємовідносини між державами-членами, інституціями ЄС та економічними суб'єктами. Вона складається з первинного та вторинного законодавства, що формує основу для гармонізації національних законодавств і координації політик у межах Союзу.

The legislative framework of the European Union's internal market is a set of legal norms, acts, and procedures that establish the rules for the functioning of the single economic area. It ensures the free movement of goods, services, capital, and labour, and regulates the relations between the Member States, EU institutions, and economic actors. This framework consists of primary and secondary legislation, which form the basis for the harmonisation of national laws and the coordination of policies within the Union.

Первинне законодавство Європейського Союзу складається з основоположних договорів, які визначають юридичну основу діяльності Союзу, його повноваження, принципи функціонування та загальні цілі. У контексті внутрішнього ринку ключове значення мають такі договори:

- *Договір про Європейський Союз*⁷ - встановлює загальні принципи діяльності ЄС, мету інтеграції, засади співпраці держав-членів, основи прийняття рішень та політичний устрій Союзу.
- *Договір про функціонування Європейського Союзу*⁸ - є головним документом, що регулює внутрішній ринок. Він містить статті, присвячені чотирьом фундаментальним свободам: вільному руху товарів (ст. 28-37), послуг (ст. 56-

⁷ Consolidated version of the Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu/2012/oj/eng>

⁸ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu/2016/oj/eng>

62), капіталу (ст. 63-66) та робочої сили (ст. 45-55). Крім того, ДФЄС регулює конкуренцію (статті 101-109), державну допомогу, стандарти якості та інші важливі сфери.

Первинне законодавство має найвищу юридичну силу в системі права ЄС. Воно створює правову основу для прийняття вторинних нормативних актів і є обов'язковим для держав-членів та інституцій Союзу.

Вторинне законодавство - це комплекс нормативних актів, які розробляються та приймаються відповідно до повноважень, передбачених первинними договорами. Воно деталізує, конкретизує та забезпечує застосування загальних принципів і положень первинного законодавства.

Основні види вторинних нормативних актів:

- *Регламенти*: це обов'язкові акти, що мають безпосередню дію у всіх державах-членах без необхідності їх імплементації в національне законодавство. Регламенти встановлюють єдині, однакові правила для всіх суб'єктів внутрішнього ринку. Приклад - Регламент про загальні технічні стандарти продукції.
- *Директиви*: встановлюють цілі, яких мають досягти держави-члени, залишаючи за ними вибір форм і методів їх впровадження. Для набуття чинності директива мають бути транспоновані у національне законодавство. Важливим прикладом є Директива про послуги (2006/123/ЄС)⁹, яка усуває бар'єри для надання послуг у межах Союзу.
- *Рішення*: обов'язкові для конкретних адресатів (держав-членів, компаній чи осіб), застосовуються у визначених випадках.
- *Рекомендації та висновки*: не мають обов'язкової юридичної сили, але використовуються для координації політик і забезпечення гармонізації підходів.

⁹ Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj/eng>

Значення та взаємозв'язок. Первинне законодавство встановлює загальні рамки, визначає повноваження та принципи, тоді як вторинне законодавство конкретизує їх, забезпечує практичну реалізацію політик і регулює повсякденну діяльність учасників внутрішнього ринку. Цей двоступеневий підхід дозволяє гнучко реагувати на нові виклики, адаптувати норми до змін економічних і технологічних умов та зберігати баланс між загальноєвропейськими інтересами та національним суверенітетом.

Основні законодавчі акти, що регулюють внутрішній ринок¹⁰

- *Директива про послуги (2006/123/ЄС)* - усуває адміністративні бар'єри для надання послуг у межах Союзу, спрощує процедури, підвищує прозорість регулювання.
- *Регламент про гармонізовані стандарти* - сприяє розробці та впровадженню технічних стандартів, необхідних для безпечного та якісного функціонування ринку.
- *Правила конкуренції (статті 101-109 ДФЄС)* - забезпечують заборону картелів, зловживання домінуючим становищем, а також регулюють державну допомогу.
- *Регулювання руху капіталу та валютного контролю* - скасовує валютні обмеження для сприяння фінансовій інтеграції.
- *Законодавство про захист прав споживачів* - встановлює стандарти безпеки продукції, інформаційні вимоги, гарантії та механізми захисту споживачів.
- *Норми про визнання професійних кваліфікацій* - забезпечують свободу професійної діяльності в межах Союзу шляхом узгодження критеріїв визнання дипломів і сертифікатів.

¹⁰ Legal acts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/legal-acts/recent.html?locale=en>

Table 3.2.

Primary and secondary legislation of the EU internal market

Aspect	Primary Legislation	Secondary Legislation
Definition	Foundational treaties establishing the legal basis and principles of the EU internal market.	Detailed legal acts implementing and specifying primary law provisions.
Main Documents	<ul style="list-style-type: none"> • Treaty on European Union (TEU) • Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) 	<ul style="list-style-type: none"> • Regulations • Directives • Decisions • Recommendations and Opinions
Key Features	<ul style="list-style-type: none"> • highest legal authority in EU law; • defines competencies, principles, and freedoms (goods, services, capital, labour); • regulates competition, state aid, quality standards. 	<ul style="list-style-type: none"> • directly applicable without national implementation; • set objectives, require national transposition; • binding on specific addressees; • Recommendations: non-binding, for coordination.
Purpose	Establishes general framework, powers, and principles of the internal market.	Details, concretizes, and implements primary law in practice.
Legal Force	Highest; binding on all Member States and EU institutions	Binding as specified; some acts require national implementation
Examples	<ul style="list-style-type: none"> • TFEU Articles on four freedoms (28-37, 45-55, 56-66, 63-66). • Competition Articles (101-109 TFEU) 	<ul style="list-style-type: none"> • Services Directive (2006/123/EC). • Harmonized standards regulations
Role in Legislation Process	Basis for legislative proposals and policy formulation	Adopted following procedures by EU institutions based on primary law

Особливості законодавчого процесу

Законодавча база внутрішнього ринку формується у тісній взаємодії між основними інституціями ЄС. Європейська Комісія ініціює законодавчі пропозиції, які після обговорення та ухвалення Європейським Парламентом і Радою ЄС набирають чинності. Цей процес забезпечує баланс інтересів між Союзом, державами-членами та громадянами.

Законодавча база внутрішнього ринку ЄС є динамічною системою, що постійно розвивається, адаптується до нових економічних викликів і технологічних змін. Вона покликана забезпечити стабільність, передбачуваність та ефективність функціонування єдиного економічного простору, сприяючи довгостроковому зростанню та конкурентоспроможності Європейського Союзу.

Інституційна структура внутрішнього ринку ЄС охоплює систему органів, які здійснюють розробку, ухвалення, реалізацію та контроль за дотриманням правил функціонування єдиного економічного простору. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, ефективності та цілісності внутрішнього ринку шляхом ухвалення законодавчих актів, моніторингу їх виконання, захисту прав учасників ринку та вирішення спорів.

Основні органи Союзу забезпечують функціонування політичної, правової та економічної системи, беручи участь у розробці, реалізації й контролі політики ЄС.

Європейський парламент (European Parliament)

- Єдине прямо обране громадянами ЄС інституційне представництво.
- Складається з депутатів, які обираються кожні п'ять років загальним голосуванням.
- Має законодавчі, бюджетні та контрольні повноваження.
- Спільно з Радою ЄС приймає закони (регламенти, директиви).
- Контролює діяльність Європейської комісії, затверджує її склад, може висловити їй вотум недовіри.

Роль у внутрішньому ринку: бере активну участь у формуванні нормативної бази внутрішнього ринку, захищає інтереси громадян, сприяє прозорості регулювання.

Європейська Рада (European Council)

- Складається з глав держав і урядів країн-членів, президента Європейської Ради та президента Європейської комісії.

- Не має законодавчих повноважень, але визначає загальні політичні напрямки та пріоритети розвитку ЄС.
- Встановлює стратегічний вектор розвитку внутрішнього ринку, економічної та зовнішньої політики.

Роль: стратегічне керівництво, ухвалення компромісів у разі політичних розбіжностей, визначення глобальних реформ.

Рада Європейського Союзу (Council of the EU / Council of Ministers)

- Представляє уряди держав-членів на рівні міністрів відповідних галузей (економіка, юстиція, освіта тощо).
- Разом із Європейським парламентом ухвалює законодавство та бюджет ЄС.
- Ухвалює рішення в ключових сферах, включаючи спільну торговельну політику, ринок праці, екологію, цифровізацію.

Роль: захист інтересів держав-членів, формування консенсусу в регуляторних питаннях внутрішнього ринку.

Європейська комісія (European Commission)

- Виконавчий орган ЄС, який:
 - розробляє законодавчі ініціативи;
 - реалізує політику ЄС;
 - контролює виконання договорів;
 - представляє ЄС на міжнародній арені.
- Складається з 27 комісарів (по одному від кожної держави-члена), включно з Президентом Комісії.

Роль у внутрішньому ринку: ініціює законодавство, координує виконання директив і регламентів, веде антимонопольні розслідування, моніторить дотримання правил конкуренції.

Суд Європейського Союзу (Court of Justice of the EU - CJEU)

Гарантує єдність тлумачення та застосування права ЄС.

Складається з:

- Суду Справедливості (вищий орган),
- Генерального суду (розглядає справи фізичних і юридичних осіб).

Має юрисдикцію щодо:

- спорів між державами-членами;
- порушень державами права ЄС;
- попереднього тлумачення актів права ЄС на запит національних судів.

Роль: забезпечення правової єдності внутрішнього ринку, захист прав осіб і компаній, прецедентне формування ринкових норм.

Європейський центральний банк (European Central Bank - ECB)

Центральний банк зони євро, відповідальний за:

- монетарну політику ЄС;
- стабільність цін;
- функціонування платіжних систем;
- нагляд за європейськими банками (разом із національними органами).

Є незалежною інституцією, яка забезпечує фінансову стабільність єврозони.

Роль у внутрішньому ринку: підтримує стабільність фінансової системи, сприяє руху капіталу, інтеграції банківського ринку, боротьбі з фінансовими кризами.

Європейський суд аудиторів (European Court of Auditors):

- забезпечує зовнішній аудит бюджету ЄС, перевіряє ефективність, законність і доцільність витрачання коштів.
- має дорадчу функцію, надає звіти Європейському парламенту, Комісії та Раді.
- допомагає виявляти неефективне або корупційне використання ресурсів.

Роль: забезпечення прозорості та підзвітності, захист фінансових інтересів ЄС, у тому числі в межах програм розвитку внутрішнього ринку.

Table 3.3

Key EU Institutions and Their Roles in the Internal Market

Institution	Main Role	Function in the Internal Market
European Parliament	Represents EU citizens; co-legislator with the Council of the EU	Adopts legislation regulating the internal market; ensures democratic oversight
European Council	Sets the EU's overall political direction and strategic priorities	Provides strategic guidance for internal market development (e.g., digital, green transition)
Council of the European Union	Represents member states' governments; shares legislative power with the Parliament	Adopts laws, coordinates national policies, ensures smooth implementation of market rules
European Commission	Executive body; initiates legislation; ensures treaty compliance	Proposes internal market legislation, enforces competition rules, oversees implementation
Court of Justice of the EU (CJEU)	Interprets EU law; ensures uniform application across all member states	Resolves legal disputes related to the internal market; interprets freedoms and regulatory acts
European Central Bank (ECB)	Manages euro area monetary policy; ensures price stability	Promotes financial stability; supports free movement of capital and financial services
European Court of Auditors	Audits EU finances; ensures legality and sound financial management	Monitors EU spending related to internal market programs and infrastructure

Координація між цими інституціями формує політичну та правову основу для ефективного функціонування внутрішнього ринку ЄС. Завдяки розподілу повноважень, прозорому процесу прийняття рішень і системі стримувань і противаг, інституційна архітектура ЄС забезпечує стабільний розвиток інтеграційної моделі та сприяє соціально-економічному добробуту всіх держав-членів.

Key Highlights: Legal and Institutional Framework of the EU Internal Market

1. Definition and Scope:

- The legal framework of the EU internal market comprises a structured system of legal norms, treaties, and secondary legislation governing the functioning of a unified economic area.
- It guarantees the free movement of goods, services, capital, and labour, and regulates the interactions among EU institutions, Member States, and market participants.

2. Main Components of Legislation:

- **Primary Law** – Treaties such as the Treaty on European Union (TEU) and the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), which form the constitutional foundation of the internal market.
- **Secondary Law** – Includes regulations (directly applicable), directives (require transposition into national law), decisions (binding on specified parties), and recommendations/opinions (non-binding).

3. Legislative Process:

- Initiated by the European Commission and jointly adopted by the European Parliament and the Council of the EU.
- Ensures democratic legitimacy, institutional balance, and legal certainty across the Member States.

4. Key Institutions and Their Roles:

- European Parliament
- Council of the EU
- European Commission
- Court of Justice of the EU (CJEU)
- European Central Bank (ECB)
- European Court of Auditors

Function and Significance:

- The legal and institutional framework ensures that the internal market operates effectively, fairly, and predictably.
- It promotes the harmonisation of national laws, strengthens

policy coordination, and fosters deeper economic integration and competitiveness.

Conclusion:

The legal and institutional architecture of the EU internal market constitutes a dynamic and evolving system. It not only defines the rules governing economic interaction but also ensures their consistent enforcement, balancing national sovereignty with the shared interests of the Union.

3.3. Функції внутрішнього ринку ЄС та їх вплив на економічний розвиток

Функції внутрішнього ринку ЄС - це основні ролі та завдання, які виконує єдиний економічний простір для забезпечення ефективного розподілу ресурсів, стимулювання конкуренції, підтримки інновацій, гармонізації законодавства, забезпечення економічної стабільності, свободи пересування, підвищення добробуту громадян та сприяння соціальній і регіональній згуртованості в межах Союзу.

The functions of the European Union internal market encompass the fundamental roles and responsibilities of the single economic space in ensuring the efficient allocation of resources, fostering competition, facilitating innovation, harmonizing legislation, securing economic stability and freedom of movement, enhancing the welfare of citizens, and promoting social and regional cohesion throughout the Union.

Внутрішній ринок ЄС становить основу європейської економічної інтеграції. Його головною метою є створення єдиного економічного простору без внутрішніх кордонів, у межах якого забезпечується вільне переміщення чотирьох основних факторів: товарів, послуг, капіталу та робочої сили. *У процесі функціонування внутрішній ринок виконує низку важливих функцій, які суттєво впливають на економічну динаміку, стійкість і конкурентоспроможність ЄС.*

Функції внутрішнього ринку ЄС:

1. Оптимізація розподілу ресурсів

- забезпечує ефективне використання економічних ресурсів (капіталу, праці, товарів) у межах єдиного ринку;
- сприяє спеціалізації країн-членів відповідно до їхніх конкурентних переваг.

Внутрішній ринок дозволяє економічним ресурсам - капіталу, робочій силі, товарам і послугам - вільно переміщуватись між країнами-членами. Це дає змогу підприємствам розміщувати виробництво там, де це найбільш ефективно, а працівникам - знаходити кращі можливості для працевлаштування. Як наслідок, ресурси використовуються раціонально, що сприяє підвищенню загальної продуктивності та ефективності європейської економіки.

Приклад: компанія з Франції може відкрити виробництво в Польщі, де нижчі витрати на працю, а необхідні матеріали - безмитно імпортувати з Німеччини.

2. Стимулювання конкуренції

- посилює конкурентний тиск між компаніями різних країн;
- знижує ціни, підвищує якість продукції та послуг, стимулює модернізацію виробництва.

Відкритість ринку та єдині правила гри стимулюють конкуренцію між підприємствами з різних країн ЄС. Компанії змушені вдосконалювати продукти, знижувати ціни, покращувати обслуговування, щоб утримати позиції на ринку. Конкуренція також обмежує монопольну владу і сприяє оновленню галузей.

Регуляторна база: антимонопольне законодавство ЄС (статті 101-109 ДФЄС)¹¹ забороняє картельні змови, зловживання домінуванням і несанкціоновану державну допомогу.

3. Підтримка інноваційного розвитку

- створює умови для розвитку досліджень, інновацій та цифрової трансформації;
- розширює доступ до ринку, фінансів і технологічних партнерств.

¹¹ Council Regulation (EC). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2003/1/oj>

Єдиний ринок дає змогу компаніям масштабувати інноваційні рішення в межах усієї Європи, знаходити нові партнерства, спільно проводити дослідження, залучати фінансування. Спрощення процедур і узгодження стандартів сприяють пришвидшенню розробки та впровадження нових технологій.

Інструменти підтримки:

- програми Horizon Europe, Digital Europe;
- патент ЄС;
- пільги для інноваційних стартапів.

4. Гармонізація законодавства

- уніфікує правила і технічні стандарти між країнами-членами;
- забезпечує однакові умови для бізнесу та правову визначеність.

Внутрішній ринок функціонує на основі єдиних правил і стандартів, які замінюють різні національні вимоги. Це знижує адміністративне навантаження, спрощує ведення бізнесу, усуває технічні бар'єри та забезпечує передбачуваність правового середовища.

Приклад: регламенти щодо безпеки харчових продуктів або стандартів електроніки єдині для всіх країн-членів.

5. Формування економічної стабільності

- забезпечує передбачуваність і прозорість регуляторного середовища;
- підвищує стійкість до економічних шоків через інтегровану політику.

Глибока інтеграція ринків і координація економічної політики в межах ЄС створюють більш стійке економічне середовище. Гармонізоване регулювання, стабільна валютна політика (особливо в євроні), захист прав інвесторів - усе це сприяє довірі до європейських ринків та знижує ризики для бізнесу.

Фактори стабільності:

- спільні механізми кризового реагування (ESM, SURE);
- фіскальний нагляд;
- монетарна політика ЄЦБ.

6. Забезпечення свободи пересування

- реалізує чотири основні свободи: вільний рух товарів, послуг, капіталу та праці;
- поглиблює економічні та соціальні зв'язки між країнами-членами.

Внутрішній ринок базується на чотирьох фундаментальних свободах, які забезпечують безмитну торгівлю товарами, доступ до ринків послуг усіх країн-членів, необмежені фінансові операції та інвестиції, а також право громадян вільно працювати, навчатися і проживати в будь-якій країні Європейського Союзу. Ці свободи створюють гнучкі умови для економіки та відкривають нові можливості для бізнесу й громадян.

7. Підвищення рівня добробуту громадян

- розширює вибір споживачів, забезпечує доступ до якісних товарів та послуг;
- сприяє створенню робочих місць, підвищенню реальних доходів та мобільності населення.

Єдиний ринок сприяє зниженню цін, підвищенню якості товарів, розширенню асортименту і забезпечує високий рівень захисту прав споживачів. Зростання економічної активності веде до створення нових робочих місць, підвищення доходів, поліпшення соціальних стандартів.

Напрями впливу:

- доступ до якісних медичних, освітніх, соціальних послуг;
- доступність товарів з різних країн;
- підвищення мобільності і можливостей для особистого розвитку.

8 Сприяння соціальній та регіональній згуртованості

- підтримує вирівнювання рівня розвитку регіонів ЄС;
- сприяє реалізації політики солідарності та згуртованості в межах Союзу.

Політика єдиного ринку підтримує розвиток менш розвинених регіонів ЄС через спеціальні програми фінансування, зокрема Когеційний фонд, Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Фонд справедливої трансформації. Це сприяє

зменшенню соціально-економічних дисбалансів та інтеграції віддалених або периферійних територій у загальноєвропейський ринок.

Table 3.4

Key Functions of the EU Internal Market

Function	Description	Example / Impact
1. Efficient Resource Allocation	Enables optimal use of labour, capital, goods, and services by removing barriers between Member States.	A company relocates production to a lower-cost EU country for better efficiency.
2. Promotion of Competition	Encourages businesses to improve quality, reduce prices, and innovate due to open market access and common rules.	Consumers benefit from cheaper, better-quality products.
3. Support for Innovation	Expands the market for innovative goods and services; fosters R&D and cross-border cooperation.	EU programmes like Horizon Europe fund digital and scientific innovation.
4. Harmonisation of Legislation	Aligns laws and standards to ensure legal certainty and a level playing field across Member States.	Common product safety standards apply across the EU.
5. Macroeconomic Stability	Strengthens economic resilience through regulatory consistency, monetary coordination, and crisis mechanisms.	The EU can respond jointly to economic crises (e.g., COVID-19 recovery fund).
6. Freedom of Movement	Guarantees the free movement of goods, services, capital, and people within the EU.	An EU citizen can work or study in any Member State without a permit.
7. Improved Living Standards	Enhances consumer choice, reduces prices, increases employment, and protects rights.	Citizens enjoy better access to high-quality goods, jobs, and services.
8. Social and Regional Cohesion	Reduces disparities between regions by supporting less-developed areas through EU funds and integration policies.	Cohesion Fund supports infrastructure in Eastern and Southern EU regions.

Функції внутрішнього ринку ЄС мають системний характер та охоплюють усі ключові аспекти економічної діяльності. Він не тільки забезпечує умови для ефективного функціонування ринку,

а й є інструментом досягнення соціальної єдності, технологічного прогресу, фінансової стабільності та сталого розвитку. Його вплив поширюється як на макроекономічному рівні - через інтеграцію та зростання, так і на мікрорівні - через добробут громадян та ефективність бізнесу.

Key Highlights: Functions of the EU Internal Market and Their Impact on Economic Development

1. Definition and Purpose:

- The EU internal market serves as the cornerstone of European economic integration, aiming to establish a unified economic area free from internal borders.
- It guarantees the free movement of goods, services, capital, and labour, thereby promoting economic dynamism, macroeconomic stability, and long-term competitiveness.

2. Core Functions:

- Efficient Allocation of Resources
- Promotion of Fair Competition
- Stimulation of Innovation and Technological Advancement
- Harmonisation of National Legislation
- Enhancement of Economic Stability
- Safeguarding the Four Fundamental Freedoms
- Improvement of Citizens' Quality of Life
- Advancement of Social and Regional Cohesion

3. Economic Impact:

- The internal market enhances productivity and competitiveness by enabling optimal resource utilisation and fostering innovation.
- It reinforces economic resilience through harmonised regulations and coordinated policy frameworks.
- It contributes to social well-being by broadening economic opportunities for individuals and enterprises across Member States.

4. Policy Instruments and Support Mechanisms:

- EU funding programmes-such as **Horizon Europe**, the **Cohesion Fund**, and **InvestEU**-support innovation, research,

and balanced regional development.

- **EU competition policy** and **antitrust regulations** safeguard market integrity and prevent monopolistic practices.
- **Coordinated fiscal and monetary policies**-especially within the euro area-contribute to overall macroeconomic stability and sustainable growth.

Conclusion:

The EU internal market's multifaceted functions are central to its success as a dynamic, integrated economic space. By enabling free movement, encouraging competition, supporting innovation, and promoting cohesion, it serves as a key driver of sustainable economic development and deeper integration among Member States.

Практичне завдання:

Створи ментальну карту "Чотири свободи внутрішнього ринку ЄС".

Для кожної свободи наведи приклад впливу на життя: студента, працівника та підприємця.

Оформи у вигляді інфографіки або короткої презентації.

Creative Task:

Create a mind map: "Four Freedoms of the EU Internal Market".

For each freedom, explain its impact on a student, a worker, and an entrepreneur.

Present your work as an infographic or short presentation.

РОЗДІЛ IV ТИПОЛОГІЯ РИНКІВ ЄС

4.1. Ринок товарів

Однією з основних складових внутрішнього ринку ЄС є ринок товарів.

Ринок товарів Європейського Союзу - це основна складова внутрішнього ринку ЄС, яка забезпечує вільний обіг товарів між державами-членами без митних бар'єрів, кількісних обмежень чи дискримінаційних правил.

The goods market of the European Union constitutes a core element of the EU internal market, facilitating the free movement of goods among Member States by eliminating customs barriers, quantitative restrictions, and discriminatory regulations.

Принципи функціонування ринку товарів ЄС:

- недискримінації;
- гармонізації стандартів;
- взаємного визнання;
- усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

Ринок товарів ЄС передбачає, що будь які товари, які були законно виготовлені чи введені в обіг у будь-якій з країн членів ЄС можуть вільно продаватися в інших країнах-членах ЄС. Ринок товарів є рушійною силою економічної інтеграції, він стимулює підвищення конкурентоспроможності, впровадження інновацій та зростання добробуту споживачів.

Функції ринку товарів:

- *забезпечення вільного обігу товарів* через усунення митних зборів, кількісних обмежень і технічних бар'єрів між державами-членами та реалізацію принципу взаємного визнання продукції.
- *стимулювання конкуренції* через впровадження правил антикартельного регулювання та контролю за державною допомогою;
- *захисту споживачів* завдяки встановленню єдиних стандартів безпеки, маркування, інформаційної прозорості, програми захисту споживачів та відшкодування збитків у разі виявлення дефектів продукції;

- *підвищення ефективності виробництва* через поширення інновацій та технологій між регіонами та економію на масштабах виробництва;
- *сприяння економічному зростанню та зайнятості* – створення нових робочих місць завдяки розширенню внутрішньої торгівлі;
- *розподільча функція* полягає у ефективному розподілі товарів між країнами залежно від попиту і пропозиції;
- *ціноутворення* – включає процес формування ринкових цін в результаті взаємодії виробників і споживачів;
- *інтеграційна* полягає у поглибленні інтеграції з третіми країнами, коли ЄС виступає єдиним суб'єктом у переговорних процесах з торговельними партнерами;
- *інформаційна функція* – збір та обробка даних для виробника щодо споживчих вподобань та інноваційних потреб на ринку товарів;
- *мотиваційна функція* – симулювання виробників до підвищення якості та зниження витрат.

Table 4.1.

Key Functions of the European Union Goods Market

Function	Description
Free Movement of Goods	Ensures the elimination of customs duties, quantitative restrictions, and technical barriers between Member States, and promotes the principle of mutual recognition of products.
Competition Stimulation	Enhances competition through the implementation of anti-cartel regulations and state aid control mechanisms.
Consumer Protection	Guarantees unified safety standards, labeling requirements, transparency of information, consumer protection programs, and compensation mechanisms in case of product defects.
Production Efficiency	Increases efficiency by facilitating innovation and technology transfer across regions and enabling economies of scale.
Economic Growth and Employment	Promotes internal trade expansion, contributing to job creation and overall economic development.
Distribution Function	Facilitates the effective allocation of goods among countries based on supply and demand.
Price Formation	Involves market price determination through the interaction between producers and consumers.
Integration Function	Deepens trade integration with third countries, positioning the EU as a single actor in negotiations with external trade partners.

Informational Function	Collects and processes data on consumer preferences and innovation needs for producers operating in the goods market.
Motivational Function	Encourages producers to improve product quality and reduce production costs.

Товарний ринок Європейського Союзу складається з трьох основних рівнів:

- *внутрішній ринок* - торгівля між країнами-членами без мит, кількісних обмежень та митного контролю;
- *зовнішній ринок* - торгівля з третіми країнами, регульована єдиним зовнішнім тарифом та договорами про вільну торгівлю;
- *секторні ринки* - спеціалізовані ринки окремих видів товарів (наприклад, аграрної, енергетичної, автомобільної продукції тощо), які підпадають під дію окремих регламентів, директив та механізмів підтримки в межах Спільної аграрної політики (САП), Енергетичного союзу та інших галузевих стратегій.

The goods market of the European Union consists of three main levels:

- The internal market – trade between Member States without customs duties, quantitative restrictions, or customs controls;
- The external market – trade with third countries, regulated by a common external tariff and free trade agreements;
- Sectoral markets – specialized markets for specific categories of goods.

Товарна структура ринку ЄС - це співвідношення та розподіл основних категорій товарів, які перебувають в обігу на внутрішньому та зовнішньому ринках Європейського Союзу. Вона відображає економічну спеціалізацію, пріоритети торгівельної політики та ступінь інтеграції виробничих ланцюгів між країнами-членами та з третіми країнами.

Ринок товарів Європейського Союзу має уніфіковану структуру та забезпечує ефективну взаємодію національних ринків країн-учасниць. Основу цієї структури складають:

- *єдиний митний простір*, в межах якого скасовано митні збори на внутрішніх кордонах ЄС

- *уніфіковані технічні стандарти*, що забезпечують взаємне визнання продукції
- *спільна політика у сфері конкуренції*, яка запобігає монополізації та зловживанню ринковою владою.

Структура товарного ринку ЄС:

1. Промислові товари. Близько 70% експорту та імпорту ЄС складає промислова продукція. До основних видів промислової продукції належать:

- *машини та механізми* (у т.ч. обладнання для виробництва, верстати, будівельна техніка);
- *Автомобілі, транспортні засоби* (ключові експортери - Німеччина, Франція, Італія);
- *Електротехніка та побутова електроніка* (зокрема, деталі до мікросхем, батареї, smart-пристрої);
- *Високотехнологічна продукція:* обладнання для фармацевтики, медичної діагностики, аерокосмічної галузі.

2. Хімічна продукція та фармацевтика. До цієї групи входить приблизно 15 % товарообігу. ЄС є одним з найбільших світових експортерів фармацевтичної продукції, пластмас, косметики та промислової хімії. Серед лідерів - Німеччина, Бельгія, Ірландія, Нідерланди.

3. Енергоресурси. Попри активну декарбонізацію, ЄС залишається значним імпортером нафти, природного газу та вугілля. Імпорт енергоносіїв у торгівлі з третіми країнами сягає 21,5 % від загального обсягу товарообігу. Це зумовлено високою залежністю ЄС від імпорту нафти, природного газу, а також вугілля. У внутрішній торгівлі ЄС частка енергоресурсів склала 7 %, що пояснюється географічною концентрацією енергоносіїв та більшою роллю міждержавного енергетичного транзиту, а не продажу¹².

Основні сегменти енергетичного ринку ЄС:

- електроенергія - 32 %,
- газовий ринок - 25 %,
- нафта та нафтопродукти - 22 %,
- відновлювана енергія - 15 %,

¹² Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>

- ринок викидів CO₂ (ETS) - 6 %¹³

4. Агропродовольчий сектор. Продукти харчування, напої, сільськогосподарська сировина становлять близько 8–10 % загального товарообігу. Серед експортних брендів: французьке вино, італійський сир, бельгійський шоколад, німецьке пиво. Внутрішній ринок цієї продукції підтримується Спільною аграрною політикою ЄС (CAP)¹⁴, яка дотує фермерство й стабілізує ціни.

5. Легка промисловість і текстиль. Значна частина цього сегмента імпортується з Азії (Бангладеш, Китай, В'єтнам), проте в межах ЄС також розвиваються етичні та сталі виробничі практики, особливо в країнах Південної Європи. Частка цієї категорії у товарообігу поступово зменшується, але вона зберігає важливість для МСП.

6. Товари масового споживання. Цей сегмент охоплює продукцію щоденного вжитку - засоби гігієни, упаковки, побутову хімію. Роздрібна торгівля, зокрема онлайн, відіграє дедалі важливішу роль у розподілі таких товарів.

Рисунок 4.1. Структура ринку товарів ЄС

Джерело: *International trade in goods by type of good*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_by_type_of_good

¹³ Energy system. URL: <https://www.iea.org/energy-system>

¹⁴ Agriculture and rural development. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-overview_en

Table 4.2

Structure of the European Union Goods Market

Sector	Key Characteristics
1. Industrial Goods	Represents ~70% of EU trade. Includes machinery, vehicles (led by Germany, France, Italy), electronics, and high-tech equipment for pharmaceuticals and aerospace.
2. Chemicals and Pharmaceuticals	~15% of total trade. Major exports include pharmaceuticals, plastics, cosmetics, and industrial chemicals. Leading countries: Germany, Belgium, Ireland, Netherlands.
3. Energy Resources	Accounts for 21.5% of extra-EU imports and ~7% of intra-EU trade. Main segments: electricity (32%), gas (25%), oil (22%), renewables (15%), and CO ₂ emissions trading (6%).
4. Agri-food Sector	~8–10% of total trade. Major exports include wine, cheese, chocolate, and beer. Supported by the Common Agricultural Policy (CAP).
5. Light Industry and Textiles	Largely import-dependent (from Asia), but ethical and sustainable production is growing in Southern Europe. Important for SMEs, though declining in trade share.
6. Consumer Goods	Includes daily-use items: hygiene products, packaging, household chemicals. Retail and e-commerce are central to distribution.

Регулювання товарного ринку Європейського Союзу - це система правових, інституційних та економічних механізмів, спрямованих на забезпечення вільного переміщення товарів у межах ЄС, гармонізацію технічних стандартів, усунення торговельних бар'єрів між державами-членами та захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з боку третіх країн.

Regulation of the European Union goods market is a system of legal, institutional, and economic mechanisms aimed at ensuring the free movement of goods within the EU, harmonizing technical standards, eliminating trade barriers between Member States, and protecting the internal market from unfair competition by third countries.

Регулювання товарного ринку ЄС включає:

1. Нормативну базу, до якої належать:

- **Договір про функціонування ЄС (ст. 28–37)¹⁵** закріплює принцип вільного переміщення товарів, скасування митних зборів, кількісних обмежень та заходів рівнозначної дії між державами-членами.
- **Регламенти та директиви ЄС** встановлюють єдині правила щодо безпеки продукції, вимог до маркування, технічних стандартів і сертифікації, зокрема щодо екологічності, споживчого захисту та санітарно-фітосанітарних норм.

2. Інституційне забезпечення, до якого входять:

- Європейська Комісія
- Європейська митна служба
- Суд Європейського Союзу

3. Політичні інструменти, що передбачають:

● **Угоди про вільну торгівлю (FTA, DCFTA.** До прикладу, Поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі між ЄС та Україною (DCFTA)¹⁶ є одним із найглибших інструментів економічної інтеграції.

- **Врегулювання технічних бар'єрів** – усуваються шляхом гармонізації стандартів або через механізм взаємного визнання технічних вимог.
- **Антидемпінгові заходи** – запроваджуються для захисту виробників ЄС від імпорту товарів за цінами, нижчими за ринкові, які завдають шкоди внутрішньому виробництву.

Основним інструментом функціонування ринку товарів ЄС є тарифне регулювання, яке регулює торгівельні відносини з третіми країнами, здійснюючи регулювання імпорتنих потоків, та захищає внутрішніх виробників від недобросовісної конкуренції.

Regulation of the EU goods market includes:

¹⁵ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>

¹⁶ Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>

- Harmonization of technical standards
- Elimination of trade barriers
- Enforcement of competition rules
- Consumer protection measures
- External trade safeguards against unfair competition

Тарифне регулювання ЄС включає:

1. Єдиний митний тариф (Common Customs Tariff). Усі країни-члени ЄС застосовують єдиний зовнішній тариф щодо товарів, які ввозяться на територію ЄС. Цей тарифний кодекс визначається на рівні Європейської Комісії та є обов'язковим для всіх держав-членів. Тарифи встановлюються згідно з Гармонізованою системою опису та кодування товарів (HS) та Комбінованою номенклатурою (CN). Ставки мита варіюються залежно від типу продукції: промислові товари зазвичай мають низькі або нульові тарифи, у той час як аграрна продукція часто підпадає під вищі тарифи та квоти.

HS (Harmonized System)¹⁷ - це міжнародна система класифікації товарів, розроблена Всесвітньою митною організацією. Вона використовується понад 200 країнами для класифікації товарів при міжнародній торгівлі, встановлення митних ставок, збору статистичних даних. Система містить 6 цифр, що ідентифікують категорії товарів.

CN (Combined Nomenclature)¹⁸ - це система класифікації товарів, яка базується на HS, але *розширена до 8 цифр*, щоб відповідати потребам ЄС. Вона застосовується для визначення митних ставок, збору статистики торгівлі всередині ЄС, митного оформлення товарів. CN є офіційною номенклатурою ЄС, що публікується щороку у «Офіційному віснику ЄС».

2. Преференційні торговельні режими. ЄС активно укладає угоди про вільну торгівлю, що передбачають часткове або повне скасування мит із партнерами. Діє понад 45 таких угод з країнами та регіонами (Канада, Японія, Південна Корея, Україна, країни

¹⁷ World Customs Organisation mondiale des douanes. URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/overview/what-is-the-harmonized-system.aspx>

¹⁸ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2023:274:FULL>

Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону). Також функціонує GSP (Generalised Scheme of Preferences) - система торговельних преференцій для країн, що розвиваються, яка знижує або повністю скасовує мита на окремі товари.

3. Квоти та тарифні контингенти. На деякі сільськогосподарські товари (наприклад, м'ясо, зернові, молочна продукція) ЄС застосовує *тарифні квоти*, коли дозволений імпорт певного обсягу товару за зниженим митом, після чого застосовується вища ставка.

4. Захисні, антидемпінгові та компенсаційні мита.

- *антидемпінгові мита* застосовуються у разі доведеного демпінгу з боку імпортерів (наприклад, на китайську сталь або сонячні панелі);
- *компенсаційні мита* використовуються для нейтралізації несправедливих субсидій, наданих іноземним виробникам;
- *Захисні заходи (safeguards)* передбачають тимчасові обмеження на імпорт у разі різкого зростання обсягів, що загрожують певним секторам ЄС.

Товарний ринок виступає фундаментальною складовою внутрішнього ринку ЄС, забезпечуючи більшість експортних надходжень і підтримуючи взаємозалежність між країнами-членами шляхом високого рівня внутрішньої торгівлі.

Основними показниками, що характеризують ринок товарів є експорт та імпорт.

Експорт товарів складає основу економічного зростання Європейського Союзу та виступає одним із головних показників його глобальної торговельної присутності.

Основні напрямки експорту ЄС це США - найбільший торговельний партнер ЄС за обсягом експорту (20% від загального обсягу), Велика Британія, Швейцарія, Китай, Туреччина. Понад 50% всього експорту товарів з Європейського Союзу йде у ці країни.

Основні товари, які експортує ЄС - машини та транспортне обладнання (включаючи автомобілі, авіацію, промислове устаткування), хімічна продукція (фармацевтика, добрива, пластмаси), продукти харчування та напої (зокрема з країн із

захищеним географічним зазначенням), електроніка та телекомунікаційне обладнання.

Імпорт товарів до Європейського Союзу є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності, що відображає рівень відкритості економіки ЄС, її взаємозв'язок із глобальними ланцюгами постачання та залежність від ресурсів і продукції третіх країн.

Основні джерела імпорту до ЄС: Китай - найбільший постачальник товарів (понад 20% імпорту), США, Швейцарія, Норвегія, Велика Британія. **Основні товари, які імпортує ЄС** - мінеральні продукти (нафта, газ), машини та електроніка, хімічна продукція, продукти легкої промисловості та текстиль.

Імпорт до ЄС регулюється єдиною зовнішньоторговельною політикою, що включає митний тариф, сертифікаційні вимоги та системи захисту внутрішнього ринку. Особливу увагу надають також стійкості постачань, дотриманню екологічних та соціальних стандартів у процесі імпорту.

Import in the EU. The EU imports a wide variety of goods, including energy resources (oil, gas, coal), electronics, textiles, and raw materials. Imports from third countries are regulated by a common external tariff and trade agreements to ensure smooth supply and protect internal markets.

Export from the EU. The EU exports mainly industrial goods, machinery, vehicles, chemicals, pharmaceuticals, and agricultural products. Key export destinations include other EU Member States as well as global markets, benefiting from the EU's single market and trade policies.

Торговельна політика ЄС щодо третіх країн є одним із найважливіших інструментів зовнішньоекономічного впливу та забезпечення стабільного розвитку внутрішнього ринку. Ця політика формується в межах Єдиної зовнішньоторговельної політики ЄС, що реалізується централізовано через інституції Союзу, насамперед Європейську Комісію.

ЄС активно укладає різні типи торговельних угод з третіми країнами, спрямовані на:

- лібералізацію торгівлі товарами й послугами;

- усунення тарифних і нетарифних бар'єрів;
- гармонізацію стандартів та регуляторної бази.

Типи торговельних угод:

- *Угоди про вільну торгівлю (Free Trade Agreement)*¹⁹ передбачають зниження або скасування мит, полегшення умов доступу на ринок. Угода укладена між ЄС та Південною Кореєю, а також між ЄС та Сінгапуром.
- *Поглиблені та всеосяжні зони вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Area)*²⁰ спрямовані на комплексну економічну інтеграцію з країнами-партнерами. Така угода діє між ЄС та Україною.
- *Угода про всеосяжну економічну і торговельну зону (Comprehensive Economic and Trade Agreement)*²¹ забезпечує майже повне скасування мит та взаємне визнання сертифікацій. Це угода між Європейським Союзом та Канадою.
- *Угоди про економічне партнерство (Economic Partnership Agreement)*²² укладаються переважно з країнами, що розвиваються, і включають елементи технічної та інституційної підтримки. Угода укладена між ЄС та Японією. Дана угода охоплює понад 600 млн споживачів і близько третини світового ВВП.
- *Митні союзи* – як у випадку з Туреччиною²³, де передбачене повне скасування мит для певних товарів при збереженні спільного зовнішнього тарифу.

¹⁹ European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en

²⁰ EUR-lex. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01))

²¹ EUR-lex. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22017A0114\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22017A0114(01))

²² European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/development-and-trade/economic-partnership-agreements_en

²³ European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/turkey_en

Table 4.3

Types of Trade Agreements in the European Union

Type of Trade Agreement	Description	Purpose / Key Features	Examples
Free Trade Agreements (FTAs)	Eliminate tariffs and reduce non-tariff barriers on goods and services between the EU and partner countries.	Facilitate trade by removing duties and simplifying customs procedures.	EU-Canada (CETA), EU-Japan EPA
Customs Unions	Common external tariff applied on imports from third countries; free movement of goods within the union.	Harmonize trade policies and customs between members to simplify trade relations.	EU-Turkey Customs Union
Association Agreements	Broader agreements covering trade, political dialogue, cooperation on legal and regulatory standards.	Promote political and economic cooperation alongside trade liberalization.	EU-Ukraine Association Agreement
Economic Partnership Agreements (EPAs)	Trade and development agreements aimed primarily at African, Caribbean, and Pacific (ACP) countries.	Support development goals while facilitating reciprocal trade preferences.	EU-ACP EPA agreements
Mutual Recognition Agreements (MRAs)	Recognize conformity assessments and standards between the EU and partners to reduce technical barriers.	Allow products tested or certified in one jurisdiction to be accepted in the other.	EU-Switzerland MRAs
Sectoral Agreements	Target specific sectors such as agriculture, services, intellectual property, or environmental standards.	Address sector-specific trade issues or regulatory cooperation.	EU-South Korea Service Agreement
Trade and Investment Framework Agreements (TIFAs)	Frameworks to facilitate dialogue on trade and investment issues, often preliminary to deeper agreements.	Build trust and resolve trade-related disputes to pave the way for formal agreements.	Various ongoing dialogues with countries like China or India

Товарний ринок ЄС продовжує адаптуватися до нових викликів від перебудови ланцюгів постачання внаслідок геополітичної нестабільності до «зеленої» трансформації та посилення цифрових вимог. ЄС активно реформує свої торговельні інструменти, включаючи тарифне регулювання, захисні механізми й інституційну підтримку для малих і середніх підприємств.

Товарний ринок ЄС виступає не лише рушієм економічного зростання в регіоні, а й модельною платформою для поєднання відкритої торгівлі, інноваційного розвитку та стратегічної автономії в умовах глобальної конкуренції.

Key Highlights: European Union Goods Market

1. Definition and Purpose

- The EU goods market is a fundamental pillar of the internal market, facilitating the free movement of goods among Member States by eliminating customs duties, quantitative restrictions, and discriminatory trade barriers.
- It contributes to deepening economic integration, enhancing competitiveness, fostering innovation, and improving consumer welfare across the European Union.

2. Main Principles

- **Non-discrimination:** Equal treatment of goods irrespective of their Member State of origin.
- **Harmonisation of Technical Standards:** Establishment of uniform norms to streamline cross-border trade.
- **Mutual Recognition:** Acceptance of products lawfully marketed in one Member State across the entire EU.
- **Elimination of Technical Barriers:** Removal of regulatory obstacles that hinder intra-EU trade.

3. Key Functions

- **Ensuring free circulation of goods** by abolishing tariffs and non-tariff barriers.
- **Fostering competition** through antitrust enforcement and control of state aid.
- **Protecting consumers** via harmonised safety, labelling, and

quality standards.

- **Increasing production efficiency** by enabling economies of scale and technology diffusion.
- **Stimulating growth and employment** through expanded internal trade opportunities.
- **Facilitating fair pricing mechanisms** driven by supply and demand dynamics.
- **Strengthening external trade** by acting as a unified entity in global negotiations.
- **Enhancing market transparency** through dissemination of consumer and trade data.
- **Encouraging quality improvement** and cost efficiency among producers.

4. Structural Levels

- **Internal Market:** Free trade area without customs duties or quantitative restrictions among Member States.
- **External Market:** Trade relations with third countries, governed by a Common Commercial Policy and external tariffs.
- **Sectoral Markets:** Product-specific markets subject to tailored regulations (e.g., agriculture, energy, pharmaceuticals).

5. Regulatory Framework

- Anchored in the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) and shaped by secondary legislation (regulations, directives).
- Enforced by key institutions including the European Commission, national customs authorities, and the Court of Justice of the EU (CJEU).
- Covers areas such as tariff policy, trade agreements, anti-dumping measures, and consumer protection frameworks.

Conclusion

The EU goods market constitutes a dynamic, rules-based system that ensures seamless intra-EU trade while enhancing the Union's role in global markets. Through a comprehensive legal and institutional framework, it promotes economic growth, integration, and stability within the EU and with external partners.

4.2. Ринок послуг

Ринок послуг Європейського Союзу - це частина єдиного внутрішнього ринку ЄС, яка забезпечує вільний рух послуг між державами-членами, передбачаючи право фізичних і юридичних осіб надавати або отримувати послуги без дискримінації та необґрунтованих бар'єрів. Він охоплює усі сфери економічної діяльності від фінансових і професійних послуг до транспорту, туризму, охорони здоров'я, освіти й цифрових технологій і є ключовим чинником економічного зростання, зайнятості та інновацій в ЄС.

The European Union services market constitutes a segment of the EU single internal market that facilitates the free movement of services among member states, ensuring the right of natural and legal persons to provide or receive services without discrimination or unjustified barriers. It encompasses all sectors of economic activity, ranging from financial and professional services to transport, tourism, healthcare, education, and digital technologies, and represents a key factor in the EU's economic growth, employment, and innovation.

Основні функції ринку послуг ЄС:

- *економічна функція* полягає у забезпеченні формування ВВП та сприянні економічному зростанню через динамічний розвиток сектора фінансів, логістики, ІТ, консалтингу та ін.;
- *формування зайнятості*. Ринок послуг є основним джерелом робочих місць: близько 74% усіх працевлаштованих у ЄС працюють саме в цій сфері. Він створює висококваліфіковані та гнучкі форми зайнятості, особливо в цифровому секторі;
- *інтеграційна функція*. Ринок послуг сприяє активному розвитку цифрової трансформації, стартапів, електронної комерції, креативних індустрій, а також стимулює впровадження нових бізнес-моделей, зокрема в e-health, fintech, edtech;
- *регуляторна та адаптаційна функція* охоплює впровадження соціальних та екологічних стандартів, що

визначають якість послуг, гнучке реагування на соціально-економічні зміни, кризи та виклики.

- *зовнішньоекономічна функція* полягає у тому, що ринок послуг має безпосередній вплив на глобальну конкурентоспроможність ЄС та розвиток зовнішньоторговельних зав'язків, оскільки Європейський Союз є одним із найбільших експортерів послуг у світі, серед яких фінансові, страхові, інжинірингові, ІТ послуги.

The main functions of the EU services market:

- **Economic function:** Contributes to GDP and economic growth through dynamic development of finance, logistics, IT, consulting, and other sectors.
- **Employment creation:** The services market is the main source of jobs, employing about 74% of the EU workforce, providing highly skilled and flexible employment, especially in the digital sector.
- **Integration function:** Supports digital transformation, startups, e-commerce, creative industries, and the adoption of new business models like e-health, fintech, and edtech.
- **Regulatory and adaptive function:** Implements social and environmental standards ensuring service quality and flexible responses to socio-economic changes, crises, and challenges.
- **External economic function:** Directly impacts the EU's global competitiveness and foreign trade, with the EU being a leading exporter of services such as financial, insurance, engineering, and IT services.

У Європейському Союзі виділяють кілька базових категорій послуг, що мають системне значення для внутрішнього ринку.

Table 4.4

Main Categories of Services in the EU Market

Category	Definition	Examples of Services
Professional Services	Activities requiring special qualifications or licensing	Legal, accounting, architectural services
Financial Services	Asset management, banking, insurance services	Banks, insurance companies, investment funds
Telecommunications	Digital infrastructure, e-	Internet providers,

and Digital Services	commerce, platforms	cloud services, e-commerce
Transport Services	Domestic and international passenger and freight transport	Aviation, railways, maritime transport
Tourism and Hospitality Sector	Services supporting population mobility	Hotels, travel agencies, restaurant business
Educational, Medical, and Social Services	Partly market-based, partly social services	Private schools, clinics, care centers

Незважаючи на декларовану свободу, ринок послуг ЄС залишається менш інтегрованим порівняно з товарним ринком через фрагментацію національних регуляторних систем. Для вирішення цієї проблеми ЄС застосовує низку інституційних і правових механізмів.

Правові норми регулювання ринку послуг у ЄС:

- *Директива про послуги 2006/123/ЄС*²⁴
- *Ініціатива «Цифровий єдиний ринок»*²⁵, що передбачає забезпечення транскордонного доступу до онлайн-послуг і гармонізації цифрового середовища.

*Директива 2005/36/ЄС*²⁶ про визнання професійних кваліфікацій, яка забезпечує взаємне визнання дипломів та сертифікатів.

Інституційне регулювання ринку послуг ЄС здійснюють:

- *Європейська Комісія*
- *Європейський парламент*
- *Рада Європейського Союзу*
- *Суд Європейського Союзу*
- *Національні регуляторні органи*
- *Європейський орган з банківського нагляду (European Banking Authority)* регулює діяльність у сфері фінансових послуг, зокрема банків і платіжних систем.
- *Орган регуляторів електронних комунікацій (Body of European Regulators for Electronic Communications)*

²⁴ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0123>

²⁵ Digital strategy of EU. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-single-market>

²⁶ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32005L0036>

координує регулювання телекомунікаційних послуг і сприяє єдиному цифровому ринку.

- *Європейське агентство з охорони здоров'я та безпеки (Health Emergency Preparedness and Response Authority)*, це спеціалізована структура Європейської Комісії, створена у 2021 році у відповідь на пандемію COVID-19. Її головною метою є підвищення готовності ЄС до майбутніх медичних криз і забезпечення швидкого реагування на транскордонні загрози здоров'ю населення, а також участь у формуванні політики щодо доступу до медичних послуг та реагування на надзвичайні ситуації.

Institutional regulation of the EU services market is carried out by:

- *The European Commission*
- *The European Parliament*
- *The Council of the European Union*
- *The Court of Justice of the European Union*
- *The European Banking Authority*
- *The Body of European Regulators for Electronic Communications (BEREC)*
- *The Health Emergency Preparedness and Response Authority (HERA)*

Основні аспекти економічного впливу ринку послуг у ЄС:

1. Вагомий внесок у ВВП. Ринок послуг формує понад 70% валового внутрішнього продукту ЄС.

2. Забезпечення зайнятості. Сектор послуг охоплює більшість робочих місць у Союзі.

3. Економічна інтеграція. Вільне надання послуг сприяє зміцненню внутрішнього ринку та усуненню бар'єрів між країнами-членами.

4. Сприяння інноваціям і цифровізації. Послуги є основою розвитку цифрової економіки та нових бізнес-моделей.

5. Глобальна конкурентоспроможність. ЄС - один із провідних експортерів послуг у світі, особливо у фінансовому, транспортному та ІТ-секторі.

б. Регіональний розвиток. Ринок послуг сприяє економічному зростанню у менш розвинених регіонах, зменшуючи соціально-економічні диспропорції.

Експорт послуг ЄС - це транснаціональне надання послуг, при якому підприємства або фізичні особи з країн-членів ЄС забезпечують іноземних споживачів послугами у сферах транспорту, фінансів, телекомунікацій, освіти, охорони здоров'я, туризму, ІТ, інжинірингу, бізнес-консалтингу тощо.

Імпорт послуг - це процес придбання резидентами Європейського Союзу послуг, наданих постачальниками з третіх країн. Це включає всі види послуг, отримані фізичними або юридичними особами на території ЄС від іноземних компаній або фахівців. У сучасних умовах значна частка імпорту послуг до ЄС здійснюється через цифрові канали, включно з хмарними технологіями, e-learning, онлайн-консалтингом тощо.

EU services export involves the cross-border provision of services by entities from EU member states in sectors such as transport, finance, telecommunications, education, healthcare, tourism, IT, engineering, and business consulting.

Services import refers to the acquisition of services by EU residents from non-EU providers, including digital services delivered via cloud computing, e-learning, and online consulting.

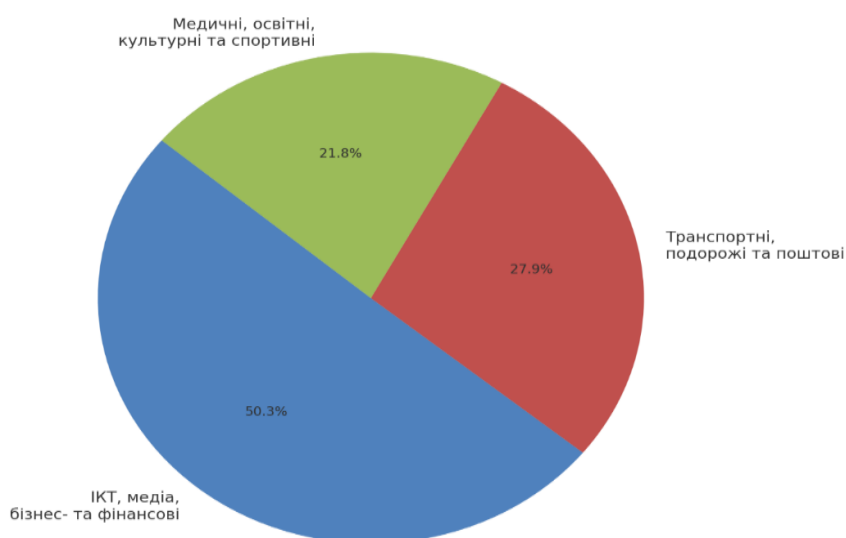

Рисунок 4.2. Структура експорту послуг ЄС

Перевага ЄС у торгівлі кінцевими послугами базується на його лідерстві в цифровій економіці, фінансових інструментах, а також на високому рівні довіри до європейських стандартів у сфері освіти, охорони здоров'я та логістики. Структура експорту послуг, яка зображена на рисунку 4.5., дозволяє Євросоюзу зміцнювати свій вплив у глобальному сервісному середовищі, забезпечуючи стійке торговельне сальдо та економічне зростання.

Сектор проміжних послуг (business-to-business, B2B) формується завдяки високому попиту на послуги ЄС в глобальних ланцюгах вартості і сягає приблизно 625 млрд € експорту й 655 млрд € імпорту.

B2B (business-to-business) - це модель, за якої одна компанія надає послуги іншій компанії, а не кінцевому споживачеві. У сфері ринку послуг ЄС, B2B-операції охоплюють:

- професійні послуги (юридичні, бухгалтерські, аудиторські);
- логістику і транспорт;
- інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ);
- консалтинг, інжиніринг, маркетинг;
- аутсорсинг бізнес-процесів (BPO);
- індустріальні послуги (ремонт, обслуговування, технічна підтримка).

B2B (business-to-business) відіграє ключову роль у функціонуванні внутрішнього ринку Європейського Союзу, виступаючи важливим драйвером транснаціональної кооперації. Підприємства з різних держав-членів ЄС укладають угоди щодо постачання професійних, технологічних та виробничих послуг, що сприяє інтеграції виробничих і сервісних ланцюгів на рівні всього Євросоюзу. Суттєвим чинником розвитку B2B-послуг стало усунення бар'єрів та стандартизація регулювання. Зокрема, Директива 2006/123/ЄС²⁷ про послуги на внутрішньому ринку значно спростила умови для транскордонного надання послуг між компаніями. Платформи електронної комерції, такі як SAP Business Network або система EU Single Procurement Document,

²⁷ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0123>

забезпечують швидке та ефективно укладання угод між компаніями у цифровому середовищі, що значно підвищує конкурентоспроможність внутрішнього ринку.

Крім того, B2B-модель активно реалізується у сфері публічних закупівель, де компанії надають послуги державним органам або іншим підприємствам у межах процедур тендерів, визначених Директивами ЄС 2014/24/EU²⁸ та 2014/25/EU²⁹. Це зміцнює прозорість та ефективність взаємодії між приватним і державним секторами в Європейському Союзі.

Business-to-Business (B2B) refers to commercial transactions or services conducted between businesses rather than between a business and individual consumers. In the context of the EU services market, B2B activities include professional services (such as legal, accounting, and auditing), logistics and transport, information and communication technologies (ICT), consulting, engineering, marketing, business process outsourcing (BPO), and industrial services (including maintenance and technical support). B2B plays a crucial role in facilitating cross-border cooperation, integrating supply chains, and enhancing the overall competitiveness of the internal market.

Забезпечення регуляторної єдності, цифрової трансформації та стійкого розвитку є ключовими напрямками подальшого зміцнення ринку послуг ЄС. Подальше усунення регуляторних бар'єрів та цифрова трансформація посилять роль послуг як основної ланки конкурентоспроможної та інклюзивної економіки Європейського Союзу.

Key Highlights: EU Services Market

1. Definition and Scope:

- The EU services market is a crucial component of the internal market, enabling the free movement of services across Member States without discrimination or unjustified barriers.
- It encompasses diverse sectors, including financial services,

²⁸ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0024>

²⁹ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0025>

professional services, transport, tourism, healthcare, education, and digital services, thereby driving economic growth, employment, and innovation.

2. Main Functions:

- Economic development
- Employment generation
- Market integration
- Regulation and adaptation to evolving needs
- Facilitation of external trade

3. Core Service Categories:

- Professional Services: legal, accounting, architecture
- Financial Services: banking, insurance, investment funds
- Telecommunications and Digital Services: internet providers, cloud computing, e-commerce
- Transport Services: aviation, rail, maritime
- Tourism and Hospitality: hotels, travel agencies, restaurants
- Education, Medical, and Social Services: private schools, clinics, care centers

4. Regulatory Framework:

- **Services Directive:** simplifies cross-border provision of services within the EU.
- **Digital Single Market Initiative:** ensures cross-border access to digital services and harmonizes related regulations.
- **Directive 2005/36/EC:** on mutual recognition of professional qualifications facilitates labour mobility.

5. Institutional Oversight:

- Key EU institutions: European Commission, European Parliament, Council of the EU, and Court of Justice of the EU (CJEU).
- Specialized regulatory bodies: European Banking Authority (EBA), Body of European Regulators for Electronic Communications (BEREC), and Health Emergency Preparedness and Response Authority (HERA).

6. Economic Impact:

- The sector drives employment, fosters innovation, and supports regional development, helping to reduce socio-economic disparities.
- The EU is a global leader in service exports, particularly in

finance, transport, and information technology.

7. Future Directions:

- Enhancing regulatory coherence, accelerating digital transformation, and promoting sustainability will strengthen the services market's role as a competitive and inclusive pillar of the EU economy.

Conclusion:

The EU services market is a vital engine of economic growth, employment, and innovation within the Union. Despite challenges stemming from regulatory fragmentation, ongoing reforms and digital initiatives are fostering deeper integration and increased competitiveness. As the services sector continues to evolve, it will remain central to supporting sustainable development and maintaining the EU's global leadership in trade and technology.

4.3. Ринок праці

Ринок праці – це система соціально-економічних відносин між роботодавцями, які формують попит на працю, та найманими працівниками, які створюють пропозицію, що функціонує за певних правових, інституційних та економічних умов. У межах ринку праці визначаються обсяги зайнятості, рівень заробітної плати, умови праці та мобільність робочої сили.

The labor market is a system of socio-economic relations between employers, who create the demand for labor, and employees, who supply labor, operating under certain legal, institutional, and economic conditions. Within the labor market, employment levels, wage rates, working conditions, and labor mobility are determined.

Ринок праці ЄС – це інтегрований простір держав-членів, у межах якого громадяни мають право на вільне переміщення з метою працевлаштування, а також доступ до рівних трудових і соціальних прав незалежно від країни проживання чи громадянства в межах ЄС.

The EU labor market is an integrated space of member states, within which citizens have the right to free movement for employment purposes, as well as access to equal labor and social rights regardless of their country of residence or citizenship within the EU.

Ринок праці Європейського Союзу ґрунтується на принципі вільного руху працівників, закріпленому у Статтях 45–48 Договору про функціонування ЄС¹, який надає право громадянам держав-членів ЄС шукати роботу, працювати, проживати та отримувати соціальний захист в будь-якій іншій країні ЄС без дискримінації на підставі громадянства.

Мобільність робочої сили – одна з ключових характеристик ринку праці ЄС. Вона базується на принципі вільного пересування громадян в межах ЄС. Мобільність робочої сили сприяє ефективному розподілу трудових ресурсів та виступає каталізатором економічної інтеграції, розвитку міжрегіонального співробітництва.

Labor mobility refers to the ability and freedom of workers to move within and across regions or countries to seek employment, adapting to changing labor market demands. It encompasses geographic mobility (relocation for work) and occupational mobility (changing jobs or professions) and plays a crucial role in optimizing the allocation of labor resources and supporting economic integration.

Ринок праці Європейського Союзу демонструє стійкі структурні зрушення у розподілі зайнятих за галузями економіки. Найбільшу частку зайнятості займає сфера послуг, яка охоплює понад 73 % всіх зайнятих у ЄС.

Промисловість забезпечує близько 22 % зайнятості, залишаючись стратегічно важливою, зокрема в контексті європейської політики "зеленої" модернізації, енергетичної безпеки та цифрового переходу. Сільське господарство займає близько 4–5 % зайнятих у середньому по ЄС, хоча ця частка залишається вищою в деяких країнах Центрально-Східної Європи. На рисунку 4.3. відображено розподіл зайнятості в ЄС за секторами, що вказує на домінування сектора послуг та

поступове зниження частки первинного сектора в сучасній європейській економіці.

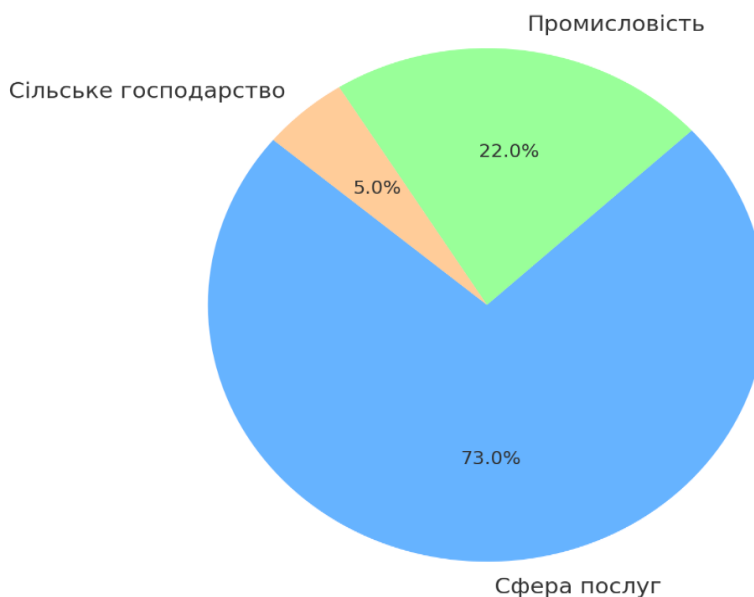

Рисунок 4.3. Розподіл зайнятості в ЄС за секторами

Нові сектори зайнятості на ринку праці ЄС:

- цифрова економіка (ІТ, електронна комерція, data science);
- економіка догляду (охорона здоров'я, соціальні послуги, дошкільна та доглядова освіта);
- зелена трансформація, яка стимулює попит на фахівців у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності та екологічного проектування.

Згідно з аналітичним звітом *Employment and Social Developments in Europe Report*³⁰, ці тенденції мають довгостроковий характер і потребують адаптації освітніх та соціальних систем під зміни у структурі попиту на працю.

Мобільність на ринку праці ЄС є важливим чинником підтримки економічної динаміки та рівноваги між попитом і пропозицією праці в різних країнах. Вона висуває вимоги до координації соціальної політики, податкових систем та механізмів визнання професійної кваліфікації.

³⁰ European Commission. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/employment-and-social-developments-europe-2024-upward-social-convergence-eu-and-role-social_en

Основні інтеграційні механізми ринку праці ЄС:

- *вільне переміщення працівників*, що базується на принципах недискримінації та рівного доступу до соціальних виплат, коли мобільні працівники мають такі ж трудові та соціальні права як і місцеві;
- *взаємне визнання професійних кваліфікацій*, затверджене у Директиві 2005/36/ЄС (Оновлення – Директива 2013/55/ЄС)³¹, яка гарантує автоматичне чи спрощене визнання дипломів для 25 преференційних професій (лікарі, медсестри, інженери тощо).
- *Posted Workers Directive 96/71/EC³² та 2018/957/EU* (Директива про відряджених працівників)³³ регламентує тимчасове направлення працівників для надання послуг у межах ЄС та гарантує, що направлені працівники отримують мінімальні умови праці та оплати, закріплені в приймаючій країні.
- *Європейська служба зайнятості* надає інформацію про умови праці, податки, житло та соціальні виплати в кожній країні-члені. Це мережа співпраці між Європейською Комісією, національними службами зайнятості, профспілками та роботодавцями країн-членів ЄС, а також Норвегії, Ісландії, Ліхтенштейну та Швейцарії.

Table 4.5

Key Integration Mechanisms of the EU Labor Market

Mechanisms of the EU Labor Market	Description	Relevant Directives / Institutions
Free Movement of Workers	Allows EU citizens to move freely for employment across member states, ensuring non-discrimination and equal access to social benefits, labor rights, and protections.	Principle enshrined in Articles 45-48 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

³¹ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0055>

³² EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31996L0071>

³³ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L0957>

Mutual Recognition of Professional Qualifications	Facilitates automatic or simplified recognition of professional diplomas and qualifications for 25 regulated professions, enabling easier labor mobility.	Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications, updated by Directive 2013/55/EU.
Posted Workers Directive	Regulates temporary posting of workers within the EU, ensuring posted workers receive minimum employment conditions and wages as set by the host country.	Directive 96/71/EC and its update Directive 2018/957/EU on posted workers.
European Employment Services (EURES)	A cooperative network providing comprehensive information on employment, taxes, social benefits, and housing conditions across EU countries and associated states.	EURES network, coordinated by the European Commission in cooperation with national employment services, trade unions, and employers of EU Member States, Norway, Iceland, Liechtenstein, and Switzerland.

Ринок праці Європейського Союзу активно розвивається, та існує ряд викликів, що постають в контексті глобальних трансформацій:

- мовні та адміністративні труднощі;
- нерівномірність трудового регулювання;
- демографічні виклики та старіння населення;
- соціальна адаптація для трудових мігрантів.

Для подолання цих бар'єрів Європейська Комісія просуває ідеї гармонізації соціального забезпечення, підтримки багатомовних інформаційних платформ, активізації діяльності EURES, а також розвитку інтеграційних програм у сфері освіти, працевлаштування та громадянської участі.

Key Highlights: EU Labour Market

1. Definition and Scope:

- The labour market is a socio-economic system of relations between employers (demand for labour) and employees (supply of labour), operating under specific legal, institutional, and economic conditions.
- The EU labour market is an integrated space where citizens enjoy the right to free movement for employment and equal labour and social rights across Member States.

2. Fundamental Principles:

- Free movement of workers is enshrined in the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), granting EU citizens the right to work, reside, and receive social protection in any Member State without discrimination.
- Labour mobility facilitates efficient workforce allocation, supporting economic integration and regional cooperation.

3. Labour Mobility and Commuting:

- Approximately 2.5 million people regularly commute across borders within the EU, particularly in border regions with well-developed infrastructure (e.g., Belgium, Luxembourg, Germany, France, Austria, Poland, Czechia).
- This mobility fosters cross-border employment and contributes to economic dynamism.

4. Employment Structure:

- Services dominate employment (over 73%), followed by industry (about 22%) and agriculture (4–5%), with ongoing structural shifts toward services and emerging sectors.
- Emerging sectors include the digital economy (IT, e-commerce, data science), care economy (health, social services, education), and green transition (renewable energy, energy efficiency, eco-design).

5. Integration Mechanisms:

- Equal access to labour and social rights for mobile workers.
- Mutual recognition of professional qualifications (Directives 2005/36/EC and 2013/55/EU) facilitates cross-border employment in key professions.
- Posted Workers Directives (96/71/EC and 2018/957/EU)

regulate temporary cross-border work conditions and remuneration.

- The European Employment Services (EURES) network provides information and cooperation among Member States, supporting labour mobility.

6. EU Policy Responses:

- Promoting harmonization of social security systems.
- Supporting multilingual information platforms and activating EURES.
- Developing integration programs in education, employment, and civic participation.

Conclusion:

The EU labour market's principles of free movement and integration foster economic dynamism and social cohesion. Ongoing reforms aim to address challenges arising from demographic changes and regulatory diversity, enhancing workforce mobility and inclusion across the Union.

4.4. Фінансовий ринок ЄС

Фінансовий ринок ЄС – це сукупність інституцій, механізмів і регуляторних інструментів, які забезпечують акумуляцію, розподіл і ефективне використання фінансових ресурсів у межах Європейського Союзу. Його функціонування базується на принципах фінансової стабільності, інтеграції, прозорості та доступу до капіталу.

The EU financial market is a system comprising institutions, mechanisms, and regulatory tools that facilitate the accumulation, allocation, and efficient use of financial resources within the European Union. Its operation is founded on the principles of financial stability, integration, transparency, and capital accessibility.

Функції фінансового ринку ЄС:

- *акумуляція та мобілізація капіталу.* Фінансові ринки забезпечують залучення грошових ресурсів від домогосподарств, підприємств та інвесторів і спрямовують

їх до секторів економіки, які потребують фінансування, насамперед бізнесу, інфраструктурних проєктів та інновацій;

- *ефективний розподіл фінансових ресурсів.* Ринок капіталу сприяє ефективному розміщенню коштів через механізми біржової торгівлі, облігацій, інвестиційних фондів та фінансових посередників. Це підтримує продуктивність і стає зростання економіки;
- *забезпечення фінансової стабільності.* Через наглядові механізми відповідних інституцій фінансовий ринок запобігає кризам, знижує ризики неплатоспроможності, регулює ліквідність та забезпечує захист споживачів фінансових послуг;
- *підтримка економічної інтеграції.* Фінансовий ринок забезпечує функціонування єдиного ринку, вільний рух капіталу між країнами-членами та сприяє гармонізації регулювання через Європейський банківський союз і Союз ринків капіталу;
- *стимулювання інновацій.* Фінансові інструменти забезпечують доступ до венчурного капіталу, fintech-платформ, зеленого фінансування, що створює умови для інноваційного розвитку та цифрової трансформації економіки;
- *захист інвесторів і споживачів.* Чітке регулювання та прозорість фінансового середовища забезпечують довіру до ринку, захист активів та права учасників, зокрема через такі акти, як MiFID II, Solvency II, PSD2;
- *підтримка сталого розвитку* через ініціативи екологічного фінансування, зокрема Європейську таксономію сталих інвестицій. Фінансовий ринок відіграє важливу роль у фінансуванні кліматичних цілей та соціально відповідальних проєктів.

Main Functions of the EU Financial Market:

- *Capital Mobilization:* channels funds to key sectors like business, infrastructure, and innovation.

- *Efficient Allocation*: distributes resources via markets, bonds, and investment funds.
- *Financial Stability*: ensures oversight, risk reduction, and consumer protection.
- *Market Integration*: enables free capital movement and regulatory harmonization.
- *Support for Innovation and Sustainability*: promotes fintech, green finance, and responsible investment.

Table 4.6

Key Segments of the EU Financial Market

Market Segment	Key Features
Banking Sector	The largest segment. Regulated by the European Central Bank and national central banks.
Capital Market	Includes stock exchanges, bonds, and derivative financial instruments. Operates under the Capital Markets Union initiative.
Insurance Sector	Regulated by the Solvency II Directive. Comprises both major players (e.g., Allianz, AXA) and niche companies.
Pension Funds	Provide long-term financing. Coordinated through the European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).
Financial Technologies (Fintech)	A rapidly growing segment covering digital payments, blockchain, electronic lending, etc. Supervised by the European Banking Authority and the European Securities and Markets Authority.

Фінансова система Європейського Союзу функціонує на основі чіткої багаторівневої інституційної архітектури, яка забезпечує стабільність, прозорість і ефективний нагляд у межах внутрішнього ринку капіталу та банківських послуг.

Основні елементи фінансового ринку ЄС:

- *Єдиний ринок капіталів (Capital Markets Union, CMU)*³⁴ основною метою якого є створення глибоко інтегрованого та ліквідного ринку капіталу по всьому ЄС.
- *Банківський союз (Banking Union)*³⁵, що включає єдиний механізм нагляду (SSM) та єдиний механізм санації (SRM).

³⁴ European Commission. URL: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/banking-and-finance/capital-markets-union_en

- *Європейська система фінансового нагляду (ESFS) (European System of Financial Supervision)* - це інтегрована багаторівнева система контролю та регуляції фінансових установ і ринків у Європейському Союзі. Основна мета цієї інституції - забезпечення надійності, стабільності та послідовності фінансового нагляду в межах усього ЄС. Вона складається з трьох галузевих регуляторів:
- *European Banking Authority* (Європейське банківське управління) у повноваження якого входить гармонізація банківського нагляду, проведення стрес-тестів, запровадження єдиних правил (Single Rulebook).
- *European Securities and Markets Authority* (Європейське управління з цінних паперів та ринків) здійснює нагляд за ринками капіталу, координація регуляторної політики, контроль за деривативами та рейтинговими агентствами.
- *European Insurance and Occupational Pensions Authority* (Європейське управління страхування та пенсій) відповідає за Регулювання страхових компаній та пенсійних фондів, впровадження стандартів Solvency II.

Європейський інвестиційний банк (EIB), який забезпечує фінансування проєктів у сфері сталого розвитку, інновацій та інфраструктури.

Роль інвестицій у розвитку Європейського Союзу є фундаментальною основою забезпечення стійкого зростання, інноваційного оновлення та структурної трансформації економіки.

Фінансування головних напрямів економічного розвитку відбувається через низку стратегічних програм та інституцій. EU Invest і NextGenerationEU відіграють важливу роль у підтримці проєктів, спрямованих на розвиток цифрової інфраструктури, екологічної трансформації, а також соціальної згуртованості.

Key Elements of the EU Financial Market:

- **Capital Markets Union (CMU):** Its main objective is to create a deeply integrated and liquid capital market across the European Union.
- **Banking Union:** Comprising the Single Supervisory Mechanism (SSM) and the Single Resolution Mechanism (SRM), aimed at ensuring consistent banking oversight and orderly resolution of failing banks.
- **European System of Financial Supervision (ESFS):** An integrated multi-level system for overseeing and regulating financial institutions and markets in the EU. Its primary goal is to ensure reliability, stability, and consistency in financial supervision throughout the Union. It consists of three sectoral supervisory authorities:
 - **European Banking Authority (EBA):** Responsible for harmonizing banking supervision, conducting stress tests, and implementing the Single Rulebook.
 - **European Securities and Markets Authority (ESMA):** Oversees capital markets, coordinates regulatory policies, and supervises derivatives and credit rating agencies.
 - **European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA):** Regulates insurance companies and pension funds and enforces Solvency II standards.
- **European Investment Bank (EIB):** Provides funding for projects in sustainable development, innovation, and infrastructure.

Правове регулювання фінансового ринку ЄС:

- *Директива MiFID II (2014/65/EU)*³⁶ про ринки фінансових інструментів
- *Регламент про прозорість пруденційних вимог (CRR) і Директива CRD IV*³⁷, призначені для банківського сектору
- ЄС активно впроваджує цифрові інновації у сфері фінансів. Одним із ключових нормативних актів є ***Регламент про***

³⁶ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0065>

³⁷ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0575>

*ринки криптоактивів (MiCA)*³⁸, який формує правову базу для функціонування цифрових валют і токенизованих активів.

Напрями розвитку сучасного ринку ЄС:

Цифрове євро як ініціатива Європейського центрального банку щодо запровадження цифрової версії офіційної валюти Єврозони. Проєкт покликаний зміцнити суверенітет ЄС у фінансовій сфері, підтримати інноваційні платіжні рішення та забезпечити стабільність і доступність публічних цифрових грошей у майбутньому.

Зелена фінансова система (green finance) як ключовий елемент кліматичної політики ЄС, який передбачає спрямування фінансових потоків на підтримку проєктів, що відповідають цілям сталого розвитку. Основним інструментом у цій сфері є Таксономія ЄС, яка класифікує екологічно сталу економічну діяльність і забезпечує прозорість для інвесторів.

Кібербезпека та протидія відмиванню коштів, з огляду на зростання цифровізації фінансових послуг, ЄС посилює регулювання у сфері кіберстійкості та боротьби з фінансовими злочинами.

Фінансовий ринок ЄС створює міцне підґрунтя для економічної інтеграції, зростання та інновацій. Він забезпечує ресурси для бізнесу та держав, гарантує фінансову стабільність і виступає драйвером сталого розвитку. У контексті глобальних викликів, таких як цифровізація, зміни клімату та геополітична напруга, фінансова політика ЄС набуває ще більшого значення для довгострокової стійкості Європейського Союзу.

Key Highlights: EU Financial Market

1. Definition and Purpose:

- The EU financial market comprises institutions, mechanisms, and regulatory frameworks that mobilize, allocate, and efficiently utilize financial resources across the Union.

³⁸ EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114>

- It is founded on principles of financial stability, market integration, transparency, and capital accessibility.

2. Main Functions:

- Mobilizing capital from households, businesses, and investors to finance key economic sectors, including business development, infrastructure, and innovation.
- Efficient allocation of financial resources through stock exchanges, bond markets, investment funds, and financial intermediaries, thereby supporting productivity and sustainable growth.
- Ensuring financial stability through supervisory mechanisms that prevent crises, manage systemic risks, and protect consumers.
- Promoting economic integration by facilitating free movement of capital and harmonizing regulations via initiatives such as the Banking Union and Capital Markets Union.
- Stimulating innovation through enhanced access to venture capital, fintech, and green finance instruments.
- Protecting investors and consumers by enforcing clear regulatory standards and transparency (e.g., MiFID II, Solvency II).
- Supporting sustainable development by channeling finance towards climate objectives and socially responsible projects.

3. Key Segments:

- The banking sector, regulated by the European Central Bank (ECB) and national competent authorities.
- Capital markets, encompassing stock exchanges and bond markets, operating under the framework of the Capital Markets Union (CMU).
- Insurance and pension funds, governed by the Solvency II directive and supervised by the European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).
- The rapidly growing fintech sector, subject to oversight by European banking and securities regulators.

4. Institutional Framework:

- The Capital Markets Union aims to establish a deep and liquid single capital market across the EU.
- The Banking Union provides a unified supervisory and resolution mechanism for banks.
- The European System of Financial Supervision (ESFS) integrates oversight by sectoral authorities including the European Banking Authority (EBA), European Securities and

Markets Authority (ESMA), and EIOPA.

- The European Investment Bank (EIB) finances projects fostering sustainable development, innovation, and infrastructure.

5. Development Priorities:

- Introduction of the digital euro to enhance financial sovereignty and foster innovation.
- Promotion of green finance aligned with EU sustainability targets, supported by the EU Taxonomy framework.
- Strengthening cybersecurity and anti-money laundering measures in response to the growth of digital finance.

Conclusion:

The EU financial market underpins economic integration, growth, and innovation by providing capital and ensuring financial stability. It plays a pivotal role in addressing contemporary challenges such as digitalization, climate change, and geopolitical uncertainties, thereby securing the long-term resilience of the European economy.

Питання для самоконтролю:

1. Які ключові характеристики товарного ринку ЄС?
2. У чому полягає специфіка ринку послуг у структурі внутрішнього ринку ЄС?
3. Що таке мобільність робочої сили в контексті ЄС?
4. Які основні функції виконує фінансовий ринок ЄС?

Self-assessment questions:

1. What are the key characteristics of the EU goods market?
2. What is the specific nature of the services market within the EU internal market?
3. What is labour mobility in the context of the EU?
4. What are the main functions of the EU financial market?

РОЗДІЛ V

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА РИНКУ ЄС

5.1. Економічна географія ЄС: основні центри, напівпериферія та нові країни-члени

Економічна географія Європейського Союзу (ЄС) відображає просторову нерівномірність розвитку, що склалася під впливом історичних, політичних, соціально-економічних і геостратегічних чинників. У межах ЄС можна умовно виділити три типи територіально-економічних зон: ядро (центри економічного зростання), напівпериферію та периферійні й нові країни-члени, які знаходяться на різних рівнях інтеграції у внутрішній ринок ЄС.

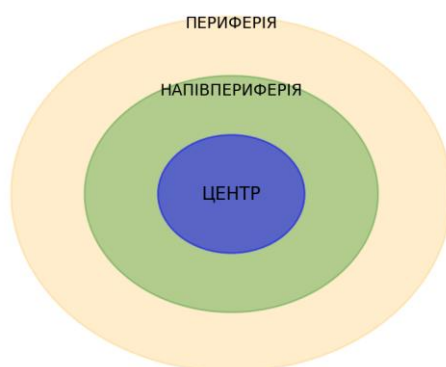

Рис. 5.1. Схема- модель "Центр – напівпериферія – периферія"

Основні економічні центри Європейського Союзу формують ядро європейської економіки, зосереджуючи в собі фінансову, інноваційну, промислову та логістичну активність. Вони мають найвищі показники ВВП на душу населення, інтенсивне залучення капіталу, високий рівень урбанізації, розвинену транспортну інфраструктуру та тісно інтегровану економіку.

The main economic centers of the European Union constitute the core of the European economy, concentrating financial, innovative, industrial, and logistical activities. They demonstrate the highest GDP per capita, intense capital inflows, a

high level of urbanization, a well-developed transport infrastructure, and a deeply integrated economy.

Ці регіони мають високу концентрацію виробничих і фінансових потужностей, інноваційний потенціал та впливають на формування економічної політики Союзу.

«Блакитний банан» - провідний економічний регіон ЄС із високою концентрацією населення, промисловості, фінансових центрів та інновацій. Цей «економічний коридор» простягається з південного заходу на північний схід Європи, охоплюючи міста:

- Північна Італія (Мілан, Турин, Генуя) - мода, фінанси, машинобудування;
- Південна Німеччина (Франкфурт, Рурський регіон) - важка промисловість, фінанси;
- Бельгія (Брюссель, Антверпен) - адміністративний центр ЄС, портова логістика;
- Нідерланди (Амстердам, Роттердам) - фінанси та транспорт;

Регіон продукує понад 40% ВВП ЄС, має потужну індустріальну, логістичну та наукову базу, високу урбанізацію та рівень життя. Тут зосереджені провідні університети, компанії й установи ЄС.

Регіон Рейн–Рона охоплює північно-східну Францію, західну Німеччину та північ Швейцарії. Він має потужний промисловий та науково-дослідний потенціал, щільну транспортну інфраструктуру і транскордонну інтеграцію. Ключові міста:

- Страсбург - політичний центр ЄС і логістичний хаб;
- Базель - фармацевтика (Roche, Novartis);
- Штутгарт - машинобудування (Mercedes-Benz, Bosch);
- Ліон - біотехнології та транспорт.

Регіон виступає мостом між Центральною та Південною Європою, активно розвиває інноваційні кластери.

Північноєвропейський мегаполіс (Балтійський пояс) - високотехнологічна зона з розвиненими логістикою, стартапами та зеленою економікою.

Основні міста:

- Гамбург - морський порт, авіа- й суднобудування;
- Копенгаген - біотехнології, урбаністика;

- ● Стокгольм - стартапи (Spotify, Klarna);
- Гельсінкі - цифрові інновації, ШІ.

Особливості: високий рівень цифровізації, екологічності, наукового потенціалу та економічної інтеграції з Балтією, Польщею та Нідерландами.

Table 5.1

Key Economic Regions of the European Union

Region	Geographic Coverage	Key Cities	Economic Features	Special Characteristics
Blue Banana	Arc from Northern Italy through Western Germany, Benelux, to Southern England	Milan, Frankfurt, Brussels, Amsterdam, London	Concentrates over 40% of EU GDP- Strong in industry, finance, innovation, logistics	<ul style="list-style-type: none"> ● High population density (urbanization ~80–90%) ● Advanced transport infrastructure (Rotterdam, Antwerp) ● Headquarters of EU institutions and global corporations
Rhine–Rhône Region	Northeastern France, Western Germany, Northern Switzerland	Strasbourg, Basel, Stuttgart, Lyon	High-tech manufacturing, research hubs, logistics routes	<ul style="list-style-type: none"> ● Cross-border integration ● Innovation clusters ● Strategic position linking Benelux, Germany, and Mediterranean
Northern European Megalopolis (<i>Baltic Economic Belt</i>)	Northern Germany, Denmark, Sweden, Finland	Hamburg, Copenhagen, Stockholm, Helsinki	Advanced digital economy- Leading biotech, green economy, logistics	<ul style="list-style-type: none"> ● Startup and innovation hubs (e.g., Medicon Valley) ● High sustainability standards ● Strong educational and research infrastructure

Економічні центри ЄС формують основу внутрішнього ринку та економічної політики Союзу, забезпечують розподіл інвестицій, технологій та трудових ресурсів, задають тренди цифровізації, зеленого переходу й інноваційного зростання, а також виступають прикладом для нових країн-членів, стимулюючи процеси модернізації.

У структурі економічної географії Європейського Союзу *напівпериферійні території* займають проміжне положення між економічним ядром (центрами високої концентрації капіталу, інновацій і виробництва) та периферійними регіонами, що

характеризуються низьким рівнем розвитку. Вони виконують важливу інтеграційну та стабілізаційну функцію, виступаючи просторовими і функціональними «буферами» між полюсами зростання і зонами структурної відсталості.

Semi-periphery refers to regions that hold an intermediate position between core and peripheral areas. They have mixed economies, with some industrial development, serve as production and labor bases for core regions, and face challenges like limited innovation and uneven growth.

Економічний профіль. Напівпериферія має змішану економіку: традиційні галузі (металургія, хімія, текстиль) співіснують із розвитком послуг, туризму, логістики та високих технологій. Вона виконує роль виробничої й трудової бази для ядрових регіонів і залучена до середньотехнологічних етапів ланцюгів доданої вартості, що забезпечує зайнятість, але обмежує інновації.

Демографія. Регіони напівпериферії мають середній рівень урбанізації, низьку або середню густоту населення, переважно з містами другого порядку. Типові проблеми - відтік населення, старіння та нестача молодих і кваліфікованих працівників.

Соціально-економічні виклики:

- інфраструктурну недостатність: транспортні, цифрові, енергетичні системи потребують модернізації;
- інвестиційну нерівність: обмежена здатність залучати прямі іноземні інвестиції;
- інноваційну вразливість: низька щільність науково-дослідницьких установ, слабкий розвиток стартап-екосистем;
- соціальні диспропорції: високий рівень безробіття в окремих зонах, регіональні контрасти в оплаті праці та доступі до якісної освіти й охорони здоров'я.

До напівпериферійних територій умовно належать:

- Центральна та Східна Європа: Чехія, Словаччина, Угорщина, південь Польщі;
- Південна Європа: частини Іспанії, Португалії, Південної Італії поза межами провідних агломерацій;

- Периферія Франції та Австрії: райони, що не охоплені інтегрованими транспортно-промисловими зонами ядра;
- Балканський регіон (частково): деякі регіони Румунії, Болгарії, Хорватії, що демонструють стійку динаміку зростання.

Політика ЄС щодо напівпериферії. Європейський Союз визнає напівпериферію як зону пріоритетного розвитку в рамках Когезійної політики та регіонального вирівнювання. Через програми Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР), Європейського соціального фонду (ЄСФ+), Horizon Europe та інші ініціативи надається фінансова, технічна та експертна допомога з метою:

- зміцнення інфраструктури;
- стимулювання підприємництва;
- розвиток людського капіталу;
- цифровізації та кліматичної нейтралізації економік.

Ці інструменти спрямовані на забезпечення довгострокової економічної конвергенції та скорочення розриву з ядром ЄС.

Перспективи розвитку. Попри наявні структурні проблеми, напівпериферійні регіони мають стратегічний потенціал для зростання. Їхні переваги включають:

- географічну близькість до ядра;
- конкурентоспроможну вартість робочої сили;
- зростаючий попит на локальні ринки;
- розвиток інституційної спроможності в межах європейських рамок управління.

Інтеграція у транс'європейські транспортні мережі (TEN-T), участь у міжрегіональних партнерствах і створення нових кластерів можуть посилити їхню роль у спільному економічному просторі ЄС.

Периферія в економічній географії Європейського Союзу - це регіони, що розташовані на географічному та/або економічному «узбіччі» інтеграційного простору. Вони характеризуються низьким рівнем соціально-економічного розвитку, слабкою інтеграцією у внутрішній ринок ЄС, недостатньо розвиненою

інфраструктурою та високою залежністю від зовнішньої підтримки.

Table 5.2

Semi-Peripheral Regions of the European Union

Category	Description
Position in Economic Geography	Intermediate zone between the core (high capital, innovation, production) and the periphery (low development); acts as a functional and spatial “buffer.”
Economic Profile	<ul style="list-style-type: none"> • Mixed economy: remnants of traditional industries (metallurgy, textiles, chemicals) coexist with growing services, tourism, logistics, and mid-tech manufacturing. • Supports core through labor and assembly activities in value chains.
Demographic Characteristics	<ul style="list-style-type: none"> • Medium or low population density • Presence of second-tier cities and peri-urban areas • Challenges: outmigration, aging, low retention of skilled youth.
Key Challenges	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastructure gaps: underdeveloped transport, digital, and energy systems - Investment inequality: limited FDI • Innovation weakness: low R&D density, weak startup ecosystems - Social disparities: unemployment, wage and service inequality
Representative Regions	<ul style="list-style-type: none"> • Central & Eastern Europe: Czechia, Slovakia, Hungary, Southern Poland - Southern Europe: parts of Spain, Portugal, and Southern Italy (outside major agglomerations) - Peripheral France & Austria (non-core industrial zones) • Parts of the Balkans: Romania, Bulgaria, Croatia (growth potential)
EU Policy Instruments	<ul style="list-style-type: none"> • Targeted through Cohesion Policy: ERDF, ESF+, Horizon Europe • Focus areas: infrastructure, entrepreneurship, human capital, digitalization, climate neutrality
Development Potential	<ul style="list-style-type: none"> • Strategic location near the core • Competitive labor costs • Expanding local markets • Growing institutional capacity and governance • Involvement in TEN-T and interregional clusters
Strategic Role	<ul style="list-style-type: none"> • Dual nature: dependent and emerging • Crucial for spatial balance, resilience, and inclusive growth in the EU economy

Periphery in the economic geography of the European Union refers to regions located on the geographic and/or economic "margins" of the integration space. These areas are characterized

by a low level of socio-economic development, weak integration into the EU internal market, underdeveloped infrastructure, and high dependence on external support.

Економічні особливості:

- мала частка у ВВП ЄС: економіка цих регіонів зазвичай орієнтована на сировинні галузі, сільське господарство або моногалузеве виробництво;
- низький рівень інвестицій: обмежений приплив як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій через інституційну нестабільність або слабкий ринок;
- низька конкурентоспроможність: слабкий розвиток інновацій, обмежена присутність технологічних і фінансових центрів;
- залежність від структурних фондів ЄС: значна частина капіталовкладень реалізується за рахунок дотацій та програм допомоги з боку Євросоюзу.

Соціально-демографічні риси:

- високий рівень безробіття, особливо серед молоді;
- міграція населення: сильна міграція у розвиненіші регіони, особливо серед кваліфікованих кадрів (відтік мізків);
- старіння населення: через втрату молодих трудових ресурсів населення старіє, що створює додаткове навантаження на соціальну сферу;
- низький рівень урбанізації: багато периферійних регіонів мають сільський або напівсільський характер.

Інфраструктура:

- транспорт і логістика: недостатньо розвинена інфраструктура ускладнює зв'язок з основними економічними центрами ЄС;
- доступ до цифрових послуг і енергоресурсів: Є обмеження у якості покриття інтернетом, енергозабезпечення, освітніх та медичних послуг;
- інституційна слабкість: Менш ефективне управління, бюрократія та корупційні ризики знижують ефективність реалізації проєктів розвитку.

Регіони-прикладі периферії ЄС:

- Південно-Східна Європа: Болгарія, Румунія, деякі регіони Греції.
- Балтійські країни: окремі сільські райони Естонії, Латвії, Литви.
- Периферійні острови та регіони: Кіпр, Мальта, Канарські острови (Іспанія), острови Егейського моря.
- Прикордонні райони Східної Європи: Східна Польща, східна Словаччина, північна Угорщина.
- Слаборозвинені регіони Іспанії та Португалії, особливо в гірських і сільських зонах.

Роль у політиці ЄС. Європейський Союз реалізує низку стратегій і програм, спрямованих на розвиток периферійних регіонів:

- когезійна політика ЄС має на меті згладжування економічних, соціальних і територіальних дисбалансів.
- програма «InvestEU», «Зелений курс», цифрова трансформація ● надають підтримку інвестиційним та інфраструктурним проектам.
- розвиток людського капіталу через освіту, перекваліфікацію та інклюзію на ринку праці.

Виклики та перспективи:

- інтеграція у внутрішній ринок: периферія стикається з труднощами у забезпеченні конкурентоспроможності своїх товарів і послуг;
- стратегічне положення: деякі периферійні регіони мають важливе геополітичне значення - як зовнішній кордон ЄС;
- ризик маргіналізації: без достатньої підтримки існує ризик відставання від основних європейських трендів - цифровізації, кліматичної нейтральності, інноваційної економіки.

Периферійні регіони ЄС - це слабші ланки у європейському економічному просторі, однак їхній розвиток є ключовим елементом стратегії згуртованості та сталого зростання. Європейська політика, спрямована на зменшення диспропорцій, підтримку інфраструктури, інновацій та соціального капіталу,

має критичне значення для забезпечення стабільності та довгострокового розвитку усього Європейського Союзу.

Table 5.3

Peripheral Regions of the European Union

Category	Description
Definition	Regions located on the geographic and/or economic fringes of the EU integration space; characterized by low socio-economic development and weak market integration.
Economic Features	<ul style="list-style-type: none"> • Small contribution to EU GDP • Resource-based, agricultural, or mono-industrial economies • Low investment inflows • Dependence on EU structural funds
Socio-Demographic Profile	<ul style="list-style-type: none"> • High unemployment, especially youth • Outmigration of skilled labor ("brain drain") • Aging population- Low urbanization; mostly rural/semi-rural areas
Infrastructure Challenges	<ul style="list-style-type: none"> • Poor transport and logistics connectivity • Limited access to digital services and energy • Weak institutional capacity and governance inefficiency
Examples of Peripheral Regions	<ul style="list-style-type: none"> • Southeastern Europe: Bulgaria, Romania, parts of Greece- Baltic States: rural areas of Estonia, Latvia, Lithuania • Peripheral Islands: Cyprus, Malta, Canary Islands, Aegean Islands • Eastern Border Areas: Eastern Poland, Eastern Slovakia, Northern Hungary- Undeveloped Zones: remote areas of Spain and Portugal
EU Policy Support	<ul style="list-style-type: none"> • Cohesion Policy: addressing economic, social, territorial disparities • InvestEU, European Green Deal, Digital Agenda: support for infrastructure and modernization • Human capital development: education, reskilling, labor market inclusion
Challenges and Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> • Difficulty integrating into the EU single market- Some regions have strategic geopolitical relevance as external EU borders • Risk of marginalization if left behind in digital, climate, and innovation transitions
Strategic Importance	Though economically weaker, peripheral regions are vital to EU cohesion and sustainable growth; targeted support is essential for long-term stability and inclusive development.

Нові країни-члени Європейського Союзу - це держави, які приєдналися до ЄС у рамках хвиль розширення, починаючи з 2004 року. Вони здебільшого розташовані у Центральній, Східній та Південно-Східній Європі й пройшли етапи глибокої політичної, економічної та інституційної трансформації задля інтеграції в спільний європейський простір.

The new member states of the European Union are countries that joined the EU during the waves of enlargement starting in 2004. They are mostly located in Central, Eastern, and Southeastern Europe and have undergone significant political, economic, and institutional transformations to integrate into the common European space.

Основні риси нових членів:

- Перехідна економіка: реформи з метою переходу від командної до ринкової економіки.
- Інституційне зближення: упровадження норм права ЄС (*acquis communautaire*), реформування державного управління, правосуддя, захисту прав людини.
- Фінансова підтримка ЄС: отримання коштів з фондів ЄС на розвиток інфраструктури, сільського господарства, освіти та інновацій.
- Мобільність населення: активне включення в єдиний ринок праці та зростання трудової міграції до старих членів ЄС.

Виклики для нових країн-членів:

- Економічна нерівність: відставання за рівнем доходів і продуктивності праці від старих членів ЄС.
- Міграція та демографічні проблеми: відтік молоді та фахівців до більш розвинених країн.
- Політична стабільність: уповільнення або відкат реформ, проблеми з верховенством права, політизація судової влади.
- Повільна інтеграція до єврозони та Шенгенської зони (не всі нові члени є учасниками цих об'єднань).

Значення для Європейського Союзу:

- Розширення внутрішнього ринку.
- Геополітичне зміцнення Східної Європи.

- Зростання політичної та культурної різноманітності в межах ЄС.
- Необхідність пошуку нових форм солідарності між «старими» та «новими» членами.

Key Highlights: Economic Geography of the EU

1. Territorial Zones:

- Core: Main economic centers with high GDP, innovation, and advanced infrastructure.
- Semi-periphery: Regions with moderate development, industrial potential, and modernization challenges.
- Periphery: Less developed regions, dependent on EU support, facing social and economic issues.

2. Core Characteristics:

- High urbanization and GDP per capita.
- Concentration of financial, industrial, and innovation hubs (e.g., Blue Banana, Rhine-Rhone, Northern European Metropolis).
- Strong transport, digital, and social infrastructure.
- Key driver of EU's economic policy and integration.

3. Semi-periphery Features:

- Diverse economy blending traditional industries and growing service/high-tech sectors.
- Moderate urbanization, demographic challenges (e.g., brain drain, aging population).
- Infrastructure modernization underway, but still has bottlenecks.
- Focus of EU cohesion policy and investment programs.

4. Periphery Issues:

- Low GDP, limited innovation, and infrastructure.
- High unemployment, migration outflows, and aging demographics.
- Heavy reliance on EU structural funds.
- Includes some new member states and remote regions.

5. New Member States:

- Lower GDP but rapid growth and active infrastructure modernization.

- Dependence on foreign investment and EU funding.
- Key role in EU industrial and labor stability.
- Challenges with regional disparities and institutional capacity.

Conclusion:

The spatial economic structure of the EU-with core, semi-periphery, and periphery zones - forms the basis for targeted cohesion policies aimed at fostering balanced, inclusive, and sustainable economic development across the Union.

5.2. Інфраструктурні зв'язки та транспортні коридори

Інфраструктурні зв'язки - це система взаємопов'язаних транспортних, енергетичних, комунікаційних та цифрових мереж, які забезпечують рух людей, товарів, енергії та інформації між регіонами, країнами або інтеграційними об'єднаннями.

Infrastructure connections are a complex of interconnected transport, energy, communication, and digital networks that ensure the efficient movement and exchange of people, goods, energy, and information between different territories, countries, or integration entities.

Інфраструктурні зв'язки в Європейському Союзі є основою економічної інтеграції, функціонування єдиного ринку та забезпечення стратегічної автономії ЄС. Основні напрямки інфраструктурних зв'язків включають:

- *Транспортна інфраструктура* - автомобільні та залізничні мережі, порти, аеропорти, внутрішні водні шляхи.
- *Енергетична інфраструктура* - електромережі, газопроводи, інфраструктура для відновлюваних джерел енергії.
- *Цифрова інфраструктура* - високошвидкісний інтернет, телекомунікаційні мережі.

Infrastructure connections in the European Union form the foundation of economic integration, the functioning of the single

market, and the EU's strategic autonomy. The main areas of infrastructure connections include:

- *Transport infrastructure* – road and rail networks, ports, airports, inland waterways;
- *Energy infrastructure* – power grids, gas pipelines, infrastructure for renewable energy sources;
- *Digital infrastructure* – high-speed internet, telecommunications networks.

Транспортна інфраструктура та транспортні коридори - це цілісна система матеріально-просторових елементів і функціональних маршрутів, що забезпечують організоване, безпечне та безперервне переміщення пасажирів, вантажів і послуг у межах національного та міжнародного транспортного простору. Транспортна інфраструктура охоплює сукупність фізичних об'єктів (автомобільні й залізничні шляхи, порти, аеропорти, інтермодальні термінали), а транспортні коридори формують пріоритетні транскордонні напрями руху, що інтегрують логістичні вузли, з'єднують ключові економічні регіони та слугують інструментом просторової координації економічного розвитку та регіональної інтеграції.

Транспортні коридори ЄС - це ключові маршрути, що формують основу Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), метою якої є забезпечення ефективного, сталого та взаємопов'язаного транспортного простору між державами-членами ЄС. Ці коридори сприяють розвитку єдиного ринку, зміцненню економічної та соціальної згуртованості, а також прискорюють інтеграцію інфраструктури нових держав-членів.

EU Transport Corridors are key routes forming the backbone of the Trans-European Transport Network (TEN-T), aimed at ensuring an efficient, sustainable, and interconnected transport space among EU member states.

Усього в рамках TEN-T визначено 9 основних багатомодальних коридорів, які охоплюють автомобільні, залізничні, річкові, морські та повітряні сполучення, а також логістичні вузли, порти та інтермодальні термінали. Їх впровадження супроводжується масштабною модернізацією

інфраструктури, стандартизацією управління рухом (зокрема через впровадження системи ERTMS) та електрифікацією залізничних ліній.

Основні транспортні коридори TEN-T (Core Network Corridors):

Атлантичний коридор охоплює території Португалії, Іспанії, Франції та Німеччини. Він забезпечує зв'язок між атлантичними портами Лісабона, Порту та Більбао і центральною частиною Європи, сприяючи інтеграції залізничних і морських маршрутів, розвитку швидкісного пасажирського транспорту та поліпшенню інтероперабельності.

Балтійсько-Адріатичний коридор поєднує північну Польщу (зокрема порти Гданськ і Гдиня) з Адріатичним узбережжям (Копер, Трієст), проходячи через Чехію, Словаччину, Австрію, Словенію та Італію. Він має ключове значення для забезпечення вантажопотоку за напрямом Північ–Південь, а також для ефективного переміщення промислових товарів.

Середземноморський коридор формує лінію зв'язку між Іспанією, Францією, Італією, Словенією, Хорватією та Угорщиною. Цей маршрут є критичним для транспортного сполучення південних портів ЄС, розвитку інтермодальних логістичних вузлів та зміцнення транскордонної залізничної інфраструктури.

Коридор Північне море – Балтика охоплює країни від Нідерландів і Бельгії до Балтійських держав та Фінляндії. Він забезпечує стратегічний зв'язок між Західною Європою та країнами Балтії, інтегруючи проекти на кшталт Rail Baltica. Коридор має особливе значення для внутрішньої єдності ЄС і його оборонної мобільності.

Коридор Північне море - Середземномор'я об'єднує Ірландію, частково Велику Британію, Бельгію, Нідерланди, Люксембург і Францію. Він проходить через ключові логістичні центри, включно з Ліллем та Ліоном, сприяючи мультимодальному вантажопотоку між північними і південними морськими басейнами.

Орієнт/Схід - Середземноморський коридор зв'язує Центральну Європу з Південно-Східною частиною континенту, охоплюючи Німеччину, Чехію, Словаччину, Австрію, Угорщину, Румунію, Болгарію, Грецію та Кіпр. Він підтримує транспортну інтеграцію Балканського регіону та сприяє розвитку як вантажного, так і пасажирського транспорту.

Рейн-Альпи є одним із найбільш завантажених і економічно значущих транспортних маршрутів Європи. Він з'єднує порти Роттердама й Антверпена з північноіталійським регіоном (Генуя), проходячи через Нідерланди, Бельгію, Німеччину, Швейцарію та Італію. Коридор характеризується високою інтенсивністю залізничного вантажного трафіку.

Рейн-Дунай охоплює Францію, Німеччину, Австрію, Чехію, Словаччину, Угорщину, Румунію та Болгарію. Його маршрут проходить уздовж двох головних річкових систем – Рейну та Дунаю – і забезпечує критичні зв'язки між Західною та Південно-Східною Європою, підтримуючи водні, залізничні та комбіновані перевезення.

Скандинавсько-Середземноморський коридор є найдовшим серед TEN-T і проходить через Фінляндію, Швецію, Данію, Німеччину, Австрію, Італію і Мальту. Він забезпечує з'єднання Північної Європи з портами Неаполя, Палермо і Валлетти. Його стратегічна роль полягає у зміцненні енергетичної безпеки, підтримці пасажирських перевезень і сприянні сталому розвитку транспортного сектору.

Енергетична інфраструктура - це сукупність матеріально-технічних засобів, систем і мереж, призначених для виробництва, передачі, розподілу, зберігання та споживання енергетичних ресурсів. Вона включає електричні мережі, газопроводи, нафтові трубопроводи, об'єкти генерації (електростанції, вітрові та сонячні установки), а також інфраструктуру для зберігання і транспортування альтернативних джерел енергії, зокрема водню. Енергетична інфраструктура забезпечує надійність, безпеку і сталий розвиток енергопостачання в межах національних та транскордонних систем.

Table 5.4

TEN-T Core Network Corridors

No.	Corridor Name	Countries/Regions Covered	Main Function and Significance
1	Atlantic Corridor	Portugal, Spain, France, Germany	Connects Atlantic ports (Lisbon, Porto, Bilbao) with France and Central Europe; supports multimodal transport, high-speed rail, and interoperability.
2	Baltic–Adriatic Corridor	Poland, Czechia, Slovakia, Austria, Slovenia, Italy	Links northern Poland (Gdańsk, Gdynia) with the Adriatic (Koper, Trieste); key for North–South freight and industrial transport.
3	Mediterranean Corridor	Spain, France, Italy, Slovenia, Croatia, Hungary	Connects Spain to Central Europe along the Mediterranean coast; important for southern port access, intermodal hubs, and cross-border rail infrastructure.
4	North Sea–Baltic Corridor	Netherlands, Belgium, Germany, Poland, Lithuania, Latvia, Estonia, Finland	Strategic route linking Western Europe with the Baltic States; supports Rail Baltica and strengthens the Single Market and EU military mobility.
5	North Sea–Mediterranean Corridor	Ireland, UK (partly), Belgium, Netherlands, Luxembourg, France	Links the British Isles with the Mediterranean via key logistics hubs (Lille, Lyon); promotes multimodal freight flows.
6	Orient/East–Mediterranean Corridor	Germany, Czechia, Slovakia, Austria, Hungary, Romania, Bulgaria, Greece, Cyprus	Connects Central Europe with Southeastern Europe; crucial for Balkan integration and both freight and passenger transport.
7	Rhine–Alpine Corridor	Netherlands, Belgium, Germany, Switzerland, Italy	One of the busiest economic and logistics routes; connects Rotterdam and Antwerp with Northern Italy (Genoa); high freight rail traffic.
8	Rhine–Danube Corridor	France, Germany, Austria, Czechia, Slovakia, Hungary, Romania, Bulgaria	Follows the Rhine and Danube river systems; key to West–East connectivity, supporting inland waterways and rail transport.
9	Scandinavian–Mediterranean Corridor	Finland, Sweden, Denmark, Germany, Austria, Italy, Malta	Longest TEN-T corridor; links Northern Europe with southern ports (Naples, Palermo, Valletta); vital for energy security, passenger transport, and sustainable growth.

Джерело: European Commission. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/rail/ertms/who-involved-ertms-deployment/corridors_en

Energy infrastructure encompasses a comprehensive system of physical facilities, equipment, systems, and networks that enable the production, transmission, distribution, storage, and consumption of various energy resources. This includes power plants, electrical grids, gas pipelines, renewable energy installations (such as wind farms and solar parks), energy storage systems, and smart grid technologies. It plays a crucial role in ensuring reliable energy supply, supporting economic development, enhancing energy security, and facilitating the transition to sustainable and low-carbon energy sources. Effective energy infrastructure is essential for meeting current and future energy demands while minimizing environmental impact.

Енергетична інфраструктура ЄС - це комплекс транснаціональних матеріально-технічних систем, мереж і об'єктів, що забезпечують виробництво, передачу, розподіл та зберігання енергетичних ресурсів у межах Європейського Союзу. Вона включає міждержавні електромережі, газопроводи, системи транспортування та зберігання вуглеводнів, а також інфраструктуру для інтеграції відновлюваних джерел енергії, зокрема водневих технологій.

Energy infrastructure of the EU is a complex of transnational physical systems, networks, and facilities that ensure the production, transmission, distribution, and storage of energy resources within the European Union.

Ця інфраструктура є ключовою для реалізації енергетичної політики ЄС, спрямованої на забезпечення енергетичної безпеки, ефективності, інтеграції енергетичних ринків та декарбонізації економіки відповідно до кліматичних цілей Європейського зеленого курсу. Через механізми, як-от програма Connecting Europe Facility - Energy (CEF-Energy), в ЄС реалізуються проекти спільного інтересу (PCI), які сприяють модернізації та уніфікації енергетичної інфраструктури, підвищують її стійкість і гнучкість.

Значна увага приділяється розвитку міжмережєвих з'єднань (інтерконекторів), цифровізації систем управління, а також впровадженню інфраструктури для зберігання й транспортування водню, що вважається ключовим елементом майбутнього енергетичного переходу ЄС.

Цифрова інфраструктура - це сукупність технічних, апаратних і програмних засобів, мережевих систем та платформ, які забезпечують збір, передачу, обробку, зберігання та доступ до цифрових даних і інформаційних ресурсів. Вона включає оптоволоконні мережі, центри обробки даних, телекомунікаційні системи, хмарні платформи, а також інструменти кібербезпеки та управління інформацією.

Digital infrastructure refers to the collection of technical, hardware, and software tools, network systems, and platforms that enable the collection, transmission, processing, storage, and access to digital data and information resources. It includes fiber-optic networks, data centers, telecommunications systems, cloud platforms, as well as cybersecurity tools and information management systems.

Цифрова інфраструктура ЄС - це комплекс технічних засобів, мережевих систем і сервісів, які забезпечують ефективну передачу, обробку, зберігання та захист цифрових даних на території Європейського Союзу. Вона включає високошвидкісні оптоволоконні мережі, 5G та інші бездротові технології, центри обробки даних, хмарні платформи, а також засоби кібербезпеки та управління інформаційними потоками.

The digital infrastructure of the EU is a complex system of technical tools, network systems, and services that ensure the efficient transmission, processing, storage, and protection of digital data within the territory of the European Union. It includes high-speed fiber-optic networks, 5G and other wireless technologies, data centers, cloud platforms, as well as cybersecurity measures and information flow management tools.

Цифрова інфраструктура є ключовою складовою стратегії цифрової трансформації ЄС, спрямованої на розвиток єдиного цифрового ринку, підтримку інновацій, забезпечення цифрового суверенітету та зміцнення кібербезпеки. Через ініціативи, такі як Connecting Europe Facility Digital (CEF-Digital), ЄС фінансує проекти з розбудови високошвидкісних мереж, цифрових коридорів та інтеграції цифрових сервісів у транспорт, енергетику, охорону здоров'я та інші сфери.

Особлива увага приділяється створенню інтелектуальних систем управління транспортом (Connected Mobility), впровадженню хмарних технологій та розвитку інфраструктури для обробки великих обсягів даних (Big Data), що сприяє підвищенню конкурентоспроможності європейської економіки.

Table 5.5

Key Aspects of the European Union's Digital Infrastructure

Component	Description	Importance for the EU	Examples / Trends
High-Speed Networks	Fiber-optic lines, 5G, other wireless technologies	Ensure fast internet access and territorial coverage	5G deployment, fiber network expansion programs
Data Centers (DCs)	Physical and virtual platforms for storing and processing data	Support cloud services, Big Data, and hosting for public and commercial services	Large European data centers, Green Data Center initiatives
Cloud Platforms and Services	Platforms for remote data storage, processing, and access	Increase flexibility and scalability of digital services	Gaia-X (European cloud project), government platforms
Cybersecurity	Tools for protecting information, networks, and systems from cyber threats	Ensure the security of digital transactions and user trust	European Union Agency for Cybersecurity (ENISA), GDPR
Digital Corridors and Connected Mobility	Intelligent transport systems, digital platforms	Improve the efficiency and safety of transport systems	Integration projects of digital services within TEN-T
Innovation and Research	Support for the development of new technologies (AI, IoT, Big Data)	Ensure competitiveness and technological leadership	Horizon Europe, digital transformation programs

Інфраструктурні зв'язки та транспортні коридори є фундаментальними елементами просторової та економічної інтеграції в межах Європейського Союзу. Вони забезпечують ефективний, безперервний та сталий рух вантажів і пасажирів,

сприяють розвитку єдиного ринку, зменшенню регіональних диспропорцій та підвищенню конкурентоспроможності. Модернізація та розвиток цих систем, підтримувані політикою TEN-T та відповідними фінансовими інструментами, створюють передумови для цифрової та зеленої трансформації транспортної інфраструктури, посилюючи стратегічну єдність і безпеку ЄС.

Key Highlights: Infrastructure Connections and Transport Corridors in the EU

1. Definition and Role:

- Infrastructure connections comprise interconnected transport, energy, communication, and digital networks that enable the movement of people, goods, energy, and data across regions and countries.
- They form the backbone of economic integration, the functioning of the single market, and the EU's strategic autonomy.

2. Main Infrastructure Types:

- **Transport infrastructure:** roads, railways, ports, airports, and inland waterways.
- **Energy infrastructure:** power grids, gas pipelines, renewable energy facilities, and hydrogen infrastructure.
- **Digital infrastructure:** high-speed internet (fiber optics, 5G), data centers, cloud platforms, and cybersecurity systems.

3. Transport Corridors and TEN-T:

- The Trans-European Transport Network (TEN-T) consists of 9 core multimodal corridors connecting key economic regions and logistics hubs across the EU.
- These corridors ensure efficient, sustainable, and well-integrated transport.
- They are supported by modernization efforts, standardization initiatives (e.g., European Rail Traffic Management System – ERTMS), and electrification projects.

4. Energy Infrastructure:

- Encompasses production, transmission, storage, and consumption systems for various energy sources.

- Crucial for energy security, market integration, and the EU's decarbonization objectives aligned with the European Green Deal.
- Supported by EU Projects of Common Interest (PCI) and the Connecting Europe Facility for Energy (CEF-Energy).

5. Digital Infrastructure:

- Includes hardware, software, networks, and platforms for managing and protecting digital data.
- Central to the EU's digital transformation, innovation, and cybersecurity strategies.
- Supported by initiatives such as the Connecting Europe Facility Digital (CEF-Digital) and smart mobility systems.

Conclusion:

Infrastructure connections and transport corridors are fundamental to the EU's spatial and economic integration. They support sustainable transport, enhance energy security, drive digital transformation, and bolster the EU's competitiveness and unity.

5.3. Спільна зовнішня політика та політика безпеки

Спільна зовнішня політика та політика безпеки (Common Foreign and Security Policy, CFSP) - це комплексна система заходів і дій Європейського Союзу, спрямована на узгодження позицій держав-членів у сфері міжнародних відносин, забезпечення колективної безпеки, захисту спільних цінностей та інтересів ЄС, а також підтримку миру, стабільності і міжнародного права у світі. CFSP стала відповіддю на виклики глобалізації, регіональних конфліктів і необхідність зміцнення ролі ЄС на міжнародній арені.

Common Foreign and Security Policy (CFSP) is a coordinated framework of actions and measures adopted by the European Union to align member states' positions on international relations, ensure collective security, protect shared values and

interests, and promote peace, stability, and international law worldwide.

Мета:

1. *Захист спільних цінностей, основних інтересів і незалежності ЄС.* Забезпечення єдності та ефективності зовнішньої політики для підтримки спільної ідентичності Союзу.

2. *Сприяння миру, демократії, правам людини та верховенству права у світі.* Поширення європейських цінностей, підтримка демократичних процесів і дотримання прав людини на міжнародній арені.

3. *Підтримка міжнародної безпеки відповідно до принципів Статуту ООН.* Участь у заходах із запобігання конфліктам, миротворчих операціях і боротьбі з тероризмом.

4. *Розвиток співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями.* Зміцнення партнерств із глобальними і регіональними акторами для вирішення спільних викликів.

Принципи:

1. *Єдність дій між державами-членами.* Координація та узгодженість зовнішньополітичних позицій для посилення впливу ЄС у світі.

2. *Дотримання міжнародного права.* Відповідальність за повагу до норм і принципів міжнародного права як основи мирних відносин.

3. *Відповідальність за колективну безпеку.* Спільне реагування на загрози безпеці, включаючи кризове управління та оборонну співпрацю.

Інституційна структура CFSP

1. *Європейська рада.* Європейська рада визначає загальні стратегічні напрями та пріоритети CFSP. Лідери держав-членів ухвалюють основні рішення щодо зовнішньої політики.

2. *Рада ЄС.* Міністри закордонних справ країн ЄС збираються у Раді ЄС для обговорення та реалізації зовнішньополітичних заходів.

3. *Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки.* Верховний представник виконує функції координатора

та головного речника CFSP. Він очолює засідання Ради ЄС у форматі закордонних справ і представляє ЄС у зовнішніх відносинах.

4. *Європейська служба зовнішніх дій (EEAS)*. EEAS забезпечує дипломатичну діяльність ЄС. Її структура включає представництва ЄС у третіх країнах, які виконують функції посольств.

5. *Європейський парламент*. Хоча його роль у CFSP обмежена, парламент надає рекомендації, здійснює контроль за витратами і підтримує зв'язок із громадськістю.

Table 5.6

Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU

Component	Description
Objective	Protection of shared values, promotion of peace, democracy, human rights, and support for international security.
Principles	Unity of action among member states, adherence to international law, and responsibility for collective security.
Key Institutions	European Council, Council of the EU, High Representative for Foreign Affairs, European External Action Service (EEAS).
Common Security and Defense Policy (CSDP)	Missions: peacekeeping, counter-terrorism, humanitarian assistance (e.g., EUFOR Althea, Operation Atalanta).
Sanctions	Imposed against Russia, Iran, and other countries for violations of international law.
Challenges	Disagreements among member states, absence of a common army, global competition, crises in neighboring regions.
Achievements	Peacekeeping missions, sanctions policy, development of CSDP, strengthening the EU's international role.

Ключові напрями CFSP

1. Спільна політика безпеки та оборони (CSDP)

CSDP є складовою частиною CFSP і стосується військових та цивільних місій. Її завдання включають:

- управління кризами та підтримання миру;
- захист від тероризму та кіберзагроз;
- забезпечення гуманітарної допомоги.

2. Відносини з міжнародними організаціями

ЄС активно співпрацює з ООН, НАТО, ОБСЄ та іншими організаціями для забезпечення глобальної безпеки. ЄС також відіграє важливу роль у боротьбі зі зміною клімату, підтримці сталого розвитку та міжнародного права.

3. Політика сусідства

ЄС реалізує Європейську політику сусідства (ENP), спрямовану на стабілізацію сусідніх регіонів. Вона охоплює східне (Україна, Грузія, Молдова) та південне сусідство (країни Середземномор'я).

4. Санкційна політика

ЄС запроваджує санкції як інструмент реагування на порушення міжнародного права або серйозні загрози (наприклад, санкції проти Росії після анексії Криму, Ірану через ядерну програму).

Common Foreign and Security Policy (CFSP) is a key pillar of the European Union's external action aimed at coordinating and unifying the foreign policy and security strategies of its member states. CFSP seeks to:

- promote peace, security, and stability within the EU and globally;
- protect the EU's values, interests, and citizens abroad;
- strengthen international cooperation and multilateralism through engagement with international organizations such as the United Nations, NATO, and the OSCE;
- manage crises and conflicts through diplomatic efforts, sanctions, peacekeeping missions, and conflict prevention measures;
- enhance the EU's global role by speaking and acting with a unified voice on foreign policy and security matters.

CFSP is implemented through decisions made by the European Council and the Council of the European Union, with the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy acting as the main coordinator and spokesperson. Despite challenges such as differing national interests and the absence of a unified EU military, CFSP remains central to fostering EU unity and global influence.

Виклики CFSP:

1. *Розбіжності між державами-членами.* Держави-члени мають різні зовнішньополітичні інтереси, що ускладнює формування єдиної позиції.

2. *Відсутність власної армії.* Попри наявність CSDP, ЄС не має спільної армії. Обороноздатність Союзу значною мірою залежить від НАТО.

3. *Глобальна конкуренція.* Роль ЄС як глобального гравця обмежується зростаючим впливом США, Китаю та Росії.

4. *Кризи у сусідніх регіонах.* Конфлікти у країнах-сусідах, таких як війна в Україні чи криза у Сирії, створюють додатковий тиск на CFSP.

Досягнення CFSP:

1. *Урегулювання міжнародних конфліктів:* участь у посередництві на Близькому Сході, у Балканських країнах та у відносинах Ірану зі світовими державами.

2. *Санкційні механізми:* санкції ЄС стали важливим інструментом тиску на порушників міжнародного права.

3. *Розвиток CSDP:* розширення кількості миротворчих та гуманітарних місій.

Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС відіграє важливу роль у зміцненні позицій ЄС як глобального гравця. Попри наявні виклики, CFSP демонструє ефективність у вирішенні міжнародних криз, зміцненні миру та підтриманні верховенства права. Розвиток CSDP і тісна співпраця з міжнародними партнерами посилюють потенціал ЄС у забезпеченні глобальної стабільності.

Key Highlights: Common Foreign and Security Policy (CFSP)

1. Purpose of CFSP:

- Protect EU values and interests, promote peace, human rights, and the rule of law.
- Enhance international security and cooperation.

2. Key Institutions:

- **European Council:** Sets strategies.
- **Council of the EU:** Implements policies.

- **High Representative:** Coordinates and represents EU foreign policy.
 - **EEAS:** Handles diplomatic missions.
- 3. Main Areas:**
- **CSDP:** Crisis management, counter-terrorism, peacekeeping missions (e.g., EUTM Mali, Operation Atalanta).
 - **International Cooperation:** Collaboration with UN, NATO, OSCE.
 - **Neighborhood Policy:** Stabilizing regions like Eastern Europe and the Mediterranean.
 - **Sanctions:** Addressing global threats (e.g., Russia, Iran).
- 4. Challenges:**
- Diverging member state interests.
 - No unified EU army, reliance on NATO.
 - Regional crises (e.g., Ukraine, Syria).
- 5. Achievements:**
- Successful sanctions and conflict resolution.
 - Expanded peacekeeping missions.
 - Strengthened EU's global presence.
- Conclusion:**
CFSP supports EU unity, global stability, and conflict resolution despite challenges.

Завдання для студентів:

Аналітичний проєкт: *«Європейський Союз як багаторівнева економічна система»*

Мета завдання:

Оцінити територіальну структуру ЄС через призму економічної географії, інфраструктури та зовнішньої політики, сформулювати власні висновки щодо сучасної просторової динаміки інтеграції.

Завдання:

1. Оберіть 3 країни-члени ЄС, які представляють різні рівні територіальної структури:

- Центр (наприклад, Німеччина, Франція),

- Напівпериферія (Іспанія, Польща, Угорщина),
 - Нові країни-члени або країни розширення (Румунія, Болгарія, Хорватія).
2. Проведіть міні-дослідження за такими параметрами:
- Основні економічні показники (ВВП, експорт, інвестиції, роль у внутрішньому ринку ЄС);
 - Транспортна інфраструктура та участь у транс'європейських коридорах (TEN-T);
 - Зовнішньополітичні пріоритети в рамках СЗПБ ЄС (наприклад, участь у місіях, відносини з сусідніми країнами).
3. Побудуйте порівняльну таблицю або карту з ключовими даними.
4. Дайте відповідь:
- Як відрізняється роль цих країн у загальній структурі ЄС?
 - Як економічна географія пов'язана з інфраструктурою та зовнішньою політикою?
 - Які чинники сприяють або гальмують поглиблену інтеграцію?

Task for students

Analytical Project: *“The European Union as a Multilevel Economic System”*

Objective:

To assess the territorial structure of the EU through the lens of economic geography, infrastructure, and foreign policy, and to formulate analytical conclusions about the spatial dynamics of integration.

Task:

1. Choose 3 EU member states that represent different levels of the territorial structure:

- Core (e.g., Germany, France)
- Semi-periphery (e.g., Spain, Poland, Hungary)
- New member states or recent entrants (e.g., Romania, Bulgaria, Croatia)

2. Conduct a mini-research for each country based on the following criteria:

- Key economic indicators (GDP, export volume, investment levels, role in the EU internal market)
- Transport infrastructure and involvement in Trans-European Transport Networks (TEN-T)
- Foreign policy priorities within the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU (e.g., participation in missions, relations with neighboring countries)

3. Create a comparative table or thematic map with key data.

4. Answer the following questions:

- How do these countries differ in their roles within the EU structure?
- How is economic geography linked to infrastructure and foreign policy?
- What factors promote or hinder deeper integration?

РОЗДІЛ VI

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЄС В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

6.1. Цифрова економіка та її вплив на ринки ЄС

Цифрова економіка - це модель господарювання, в основі якої лежить використання цифрових технологій для створення, обміну, розповсюдження і споживання товарів та послуг. Вона охоплює не лише ІТ-сектор, а й глибоко інтегрується у традиційні галузі (промисловість, сільське господарство, енергетику, медицину, освіту), змінюючи їхню структуру, функціонування і логіку взаємодії суб'єктів ринку.

The **digital economy** refers to an economic system in which value creation, productivity growth, and innovation are driven by digital technologies, data, and intelligent platforms. It encompasses both native digital sectors (e.g., ICT) and traditional industries undergoing digital transformation (e.g., manufacturing, health, energy).

Згідно з концепцією ОЕСР (OECD, 2023), цифрова економіка базується на трьох ключових компонентах:

1. Цифрова інфраструктура (інтернет, 5G, дата-центри).
2. Цифрові платформи (маркетплейси, соціальні мережі, хмарні сервіси).
3. Цифрові навички (цифрова грамотність, STEM-компетентності, аналітичне мислення).

Етапи розвитку цифрової економіки:

1. *Інформаційна економіка (1990–2000 рр.)* – поява персональних комп'ютерів, інтернету, автоматизація офісних процесів.

2. *Мережева економіка (2000–2010 рр.)* – розвиток електронної комерції, цифрових платежів, глобалізація даних.

3. *Цифрова трансформація (після 2010 р.)* – інтеграція AI, IoT, блокчейну, біометрії, big data, хмарних рішень у всі сектори.

4. *Цифровий суверенітет та етика (2020-ті рр.)* – фокус на захист персональних даних, кібербезпеку, етичне використання технологій.

Цифрова економіка як рушійна сила конкурентоспроможності ЄС

Європейський Союз розглядає цифрову економіку як основу для зміцнення стратегічної автономії, стійкості до зовнішніх шоків і довгострокового зростання. Програма "Цифрове десятиріччя Європи 2030"³⁹ (Digital Compass) передбачає досягнення чотирьох основних цілей:

- 80% дорослих мають володіти базовими цифровими навичками;
- 75% компаній ЄС мають використовувати хмарні технології, AI або великі дані;
- всі домогосподарства мають доступ до гігабітного інтернету;
- критичні суспільні послуги - цифровізовані (eHealth, eGov, eEducation).

Цифрова трансформація дозволяє:

- підвищити продуктивність праці (особливо в МСП);
- зменшити екологічний слід через оптимізацію ресурсів;
- розширити доступ до послуг для громадян у віддалених регіонах;
- стимулювати інновації, стартап-екосистему та міжгалузеві партнерства.

Highlights:

- The *Digital Single Market (DSM)* is a cornerstone of EU policy aimed at eliminating digital barriers and creating a unified space for goods, services, capital, and data.
- Digitalization fosters productivity, innovation, and resilience across sectors, especially SMEs.
- Strategic EU initiatives, such as the *Digital Compass 2030*, target widespread adoption of cloud, AI, and digital skills by 2030.

³⁹ European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade>

- The EU prioritizes responsible digital transformation, ensuring data privacy (GDPR), competition (DMA/DSA), and ethical AI (AI Act).

Європейський підхід до цифрової регуляції базується на принципах етичного використання даних, прав людини та прозорого ринку. Ключові документи:

- Регламент про захист персональних даних (GDPR) - світовий стандарт у сфері цифрової приватності;
- Акт про цифрові ринки (DMA) та Акт про цифрові послуги (DSA) - боротьба з монополіями та фейковим контентом;
- Європейська стратегія з даних - створення міжгалузевих просторів даних;
- Європейський акт про штучний інтелект (AI Act) - перша у світі система ризик-орієнтованого регулювання AI.

Цифровий єдиний ринок (Digital Single Market, DSM) посідає ключове місце в стратегії Європейського Союзу щодо впровадження цифрових технологій у внутрішній економічний простір. Його концептуальна мета полягає в усуненні міждержавних цифрових бар'єрів, забезпеченні безперешкодного переміщення товарів, послуг, капіталу та даних, а також у створенні уніфікованого цифрового середовища, орієнтованого на стимулювання інноваційної активності, забезпечення чесної конкуренції та належного рівня захисту прав споживачів.

Основні впливи цифрової економіки на ринки ЄС:

1. Створення нових ринків і послуг. Розвиток фінтеху, електронної комерції, хмарних технологій, big data, штучного інтелекту (AI), Інтернету речей (IoT) та блокчейн-технологій сприяв формуванню нових ринкових ніш, розширенню доступу до послуг та зниженню трансакційних витрат.

2. Посилення конкуренції. Цифрові платформи трансформують конкурентне середовище, дозволяючи малим та середнім підприємствам (МСП) виходити на транснаціональні ринки. Однак це також створює виклики щодо домінування цифрових гігантів та потреби в оновленні антимонопольного регулювання.

3. *Модифікація структури праці.* Автоматизація та цифровізація робочих процесів змінюють вимоги до кваліфікації кадрів. Зростає попит на цифрові навички, водночас відбувається витіснення працівників із традиційних секторів. Це вимагає активної політики перекваліфікації та інклюзії.

4. *Трансформація промисловості (Індустрія 4.0).* Впровадження цифрових технологій у виробництво стимулює ефективність, гнучкість і адаптивність промислових підприємств ЄС. Програма *Digital Europe*⁴⁰ та ініціатива *Twin Transition*⁴¹ (цифровий та зелений перехід) є ключовими інструментами підтримки цифрової трансформації промисловості.

5. *Роль даних як економічного ресурсу.* Дані стали стратегічним активом. ЄС активно просуває ініціативу *Європейського простору даних* (European Data Space), який передбачає безпечний, етичний і контрольований обіг даних у всіх секторах (зокрема охорона здоров'я, транспорт, енергетика).

6. *Підвищення кібербезпеки та цифрових прав.* У контексті зростання кіберзагроз ЄС розробляє нормативно-правову базу (наприклад, *Регламент кіберстійкості та Акт про цифрові послуги (DSA)*), спрямовану на зміцнення безпеки цифрової інфраструктури, захист персональних даних (GDPR) та забезпечення цифрових прав громадян.

Виклики цифрової трансформації ринку ЄС:

- *Фрагментація цифрового ринку.* Незважаючи на політику уніфікації, окремі країни-члени мають нерівномірний рівень цифрового розвитку, що ускладнює повноцінну інтеграцію.
- *Залежність від технологічних гігантів США та Китаю.* ЄС прагне до цифрового суверенітету, розвиваючи власні технології, хмарні сервіси та суперкомп'ютери.
- *Цифровий розрив.* Соціальні групи з низьким доступом до інтернету або низьким рівнем цифрової грамотності ризикують залишитися поза межами цифрової економіки.

⁴⁰ European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

⁴¹ European Commission. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/predict/twin-transition-dataset_en

Table 6.1

The Impact of the Digital Economy on Key Sectors of the EU Market

Sector	Digital Technologies / Solutions	Key Impacts and Changes
Industry (Industry 4.0)	IoT, big data, artificial intelligence, digital twins, automation	Production optimization, cost reduction, product individualization, shorter production cycles
Transport and Logistics	Intelligent transport systems, GPS, blockchain, 5G	Increased delivery efficiency, supply chain transparency, autonomous vehicles
Financial Sector (FinTech)	Mobile apps, blockchain, artificial intelligence, biometrics	Paperless payments, digital banks, expanded financial inclusion, cybersecurity risks
Trade and Consumer Markets	E-commerce, marketplace platforms, consumer behavior analytics	SME access to global markets, personalized marketing, new sales channels
Agriculture (AgriTech)	Drones, satellite monitoring, AI, smart farming	Precision farming, reduced resource use, increased productivity
Healthcare (eHealth)	Telemedicine, electronic health records, AI for diagnostics	Remote treatment, early diagnosis, personalized medicine
Education (EdTech)	Online platforms, virtual classrooms, AI, adaptive learning	Expanded access to knowledge, individualized learning, changing teacher roles
Energy	Smart grids, digital meters, big data	Efficient energy management, support for renewables, reduced energy losses
Tourism	Virtual tours, mobile apps, booking platforms	Personalized experience, optimized travel routes, shift in booking models

Основні положення:

- Індустрія 4.0 - це четверта промислова революція, яка передбачає повну автоматизацію виробничих процесів із застосуванням цифрових технологій.
- eHealth, EdTech, FinTech, AgriTech - секторні напрямки цифрової трансформації, що інтегрують традиційні сфери діяльності з сучасними цифровими інструментами.

- Smart Grids - інтелектуальні енергетичні мережі, що забезпечують ефективну координацію між виробниками та споживачами енергії.
- Цифрові двійники - віртуальні репліки фізичних об'єктів або систем, які дозволяють моделювати та прогнозувати їхню поведінку.

Key Highlights: Digital Economy in the EU

1. Purpose of the Digital Economy:

- Boost EU competitiveness, productivity, and innovation across sectors.
- Support sustainable growth, digital sovereignty, and inclusive access to services.
- Enable data-driven decision-making and green transition through digital tools.

2. Core EU Strategies:

- **Digital Single Market (DSM):** Eliminate digital borders and integrate markets.
- **Digital Compass 2030:** Targets in skills, infrastructure, digital transformation of business and public services.
- **Europe's Data Strategy:** Create a common European data space with ethical governance.

3. Key Technologies:

- **Artificial Intelligence (AI):** Automation, predictive analytics, innovation accelerator.
- **Internet of Things (IoT):** Smart systems in manufacturing, agriculture, energy.
- **Blockchain:** Transparency in finance, logistics, and certification.
- **5G/Cloud/Big Data:** Foundational infrastructure for cross-sector integration.

4. Sectoral Impact:

- **Industry:** Smart factories, cost reduction, customization (Industry 4.0).

- **Transport:** Autonomous logistics, real-time tracking.
- **Finance (FinTech):** Digital payments, mobile banking, decentralized finance.
- **Healthcare (eHealth):** Telemedicine, AI-assisted diagnostics.
- **Education (EdTech):** Online learning, adaptive platforms.
- **Agriculture (AgriTech):** Precision farming with drones and sensors.
- **Energy:** Smart grids, digital consumption monitoring.

5. Challenges:

- Digital divide between regions and social groups.
- Dependence on non-EU tech giants (e.g., US, China).
- Cybersecurity threats and data protection risks.
- Fragmentation in digital standards and infrastructure among member states.

6. EU Regulatory Framework:

- **GDPR:** Personal data protection.
- **и Fair competition.**
- **Digital Services Act (DSA):** Content responsibility and transparency.
- **AI Act (proposed):** Risk-based regulation of artificial intelligence.

7. Achievements:

- Expansion of broadband and 5G coverage.
- Growth of digital SMEs and startups.
- Leadership in ethical digital regulation.
- Strong public-private cooperation in digital innovation.

Conclusion:

The digital economy is a transformative force in the EU, reshaping all sectors and serving as a foundation for strategic autonomy, sustainability, and long-term resilience. Through coordinated policies and innovation-friendly regulation, the EU is building a responsible and inclusive digital future.

6.2. Екологічні виклики, зелена економіка та енергоефективність

Екологічні виклики - це комплекс глобальних і регіональних проблем, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, зміною клімату, втратою біорізноманіття, нераціональним використанням природних ресурсів та накопиченням відходів, які загрожують сталому розвитку, здоров'ю населення та екологічній безпеці регіону.

Environmental challenges are a set of global and regional problems related to environmental pollution, climate change, loss of biodiversity, irrational use of natural resources, and waste accumulation, which threaten sustainable development, public health, and the ecological security of the region.

Екологічні виклики в Європейському Союзі являють собою сукупність складних, взаємопов'язаних та багатоаспектних проблем, що виникають унаслідок антропогенного впливу на природне середовище та спричиняють значне погіршення стану екосистем, біорізноманіття, а також загрозу здоров'ю населення і соціально-економічній стабільності регіону. До основних екологічних викликів належать:

1. *Кліматичні зміни*, які проявляються у формі зростання середньорічної температури, зміни режиму опадів, частоти й інтенсивності екстремальних метеорологічних явищ (посухи, повені, шторми). Ці процеси обумовлені підвищенням викидом парникових газів, що призводить до дисбалансу в енергетичному балансі Землі і впливає на функціонування природних і соціальних систем.

2. *Забруднення атмосферного повітря*, що виникає через викиди шкідливих речовин від промислових підприємств, транспорту, енергетичного сектору та сільського господарства. Високі концентрації оксидів азоту, діоксиду сірки, летких органічних сполук і дрібнодисперсних часток призводять до деградації якості повітря, що негативно впливає на здоров'я людини та біоту.

3. *Деградація водних ресурсів*, спричинена надмірним використанням, забрудненням агрохімікатами, промисловими стоками, а також зміною гідрологічного режиму під впливом кліматичних факторів і господарської діяльності. Це призводить до втрати водної біорізноманітності, погіршення якості питної води і підвищення ризиків екологічних катастроф.

4. *Втрати біорізноманіття і деградація природних середовищ існування*, що є наслідком урбанізації, розорювання земель, фрагментації екосистем, впливу інвазивних видів, а також кліматичних змін. Зниження видової різноманітності знижує екологічну стабільність та резистентність природних систем до антропогенного та природного стресу.

5. *Накопичення і нерегульоване управління відходами*, включно з небезпечними і токсичними речовинами, що призводить до забруднення ґрунтів, водних ресурсів і атмосферного повітря. Недосконалість систем збору, переробки і утилізації відходів ускладнює досягнення екологічної безпеки.

6. *Вплив антропогенних факторів на здоров'я населення*, що проявляється у збільшенні захворюваності на респіраторні, кардіоваскулярні та онкологічні хвороби, а також у загальному погіршенні якості життя, спричиненому екологічним стресом.

Зелена економіка - це модель економічного розвитку, яка спрямована на забезпечення сталого зростання шляхом ефективного використання природних ресурсів, мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, зниження викидів парникових газів та інтеграції соціальних аспектів, з метою досягнення кліматичної нейтральності, підвищення економічної конкурентоспроможності та соціальної справедливості в межах ЄС.

Green economy is a model of economic development aimed at ensuring sustainable growth through the efficient use of natural resources, minimizing negative environmental impact, reducing greenhouse gas emissions, and integrating social aspects, with the goal of achieving climate neutrality, enhancing economic competitiveness, and promoting social justice within the European Union.

Table 6.2

Environmental Challenges in the European Union

Environmental Challenge	Problem Description	Main Consequences	EU Response Measures	Examples	Statistics / Facts
Climate Change	Increased greenhouse gas emissions leading to global warming and extreme weather events.	Changes in climate patterns, floods, droughts, crop losses, threat to biodiversity.	European Green Deal, climate neutrality by 2050.	Signing of the Paris Agreement, "Fit for 55" package.	Europe's temperature has risen by ~1.5°C since 1990.
Air Pollution	Emissions of harmful substances from industry, transport, and agriculture.	Decreased air quality, respiratory diseases, premature mortality.	Air quality standards, clean transport, pollution monitoring.	Introduction of Euro 6 vehicle standards, development of electric transport.	Over 400,000 premature deaths annually in the EU linked to air pollution.
Water Pollution	Accumulation of industrial, agricultural, and household wastewater in water bodies.	Degradation of drinking water quality, loss of aquatic flora and fauna.	Water management policies, wastewater treatment, regulation of agrochemicals.	Water Framework Directive.	40% of EU rivers and lakes have poor ecological status.
Biodiversity Loss	Destruction of natural habitats, urbanization, climate change, impact of invasive species.	Decrease in species populations, ecosystem degradation.	Protection of natural areas, habitat restoration, invasive species control.	Natura 2000 network, LIFE programme.	About 60% of assessed species and habitats are in unfavorable condition.
Waste Management	Accumulation of household, industrial, and hazardous waste with insufficient recycling and disposal.	Soil, water, and air pollution, health risks.	Development of circular economy, waste reduction, recycling and disposal policies.	Circular Economy Strategy, Packaging and Waste Directive.	EU household recycling rate exceeds 45%.
Environmental Impact on Health	Increase in diseases due to environmental pollution and climate factors.	Higher morbidity, reduced quality of life.	Health and environmental monitoring, environmental legislation, quality improvement measures.	WHO and EU health and environment programmes.	Air pollution reduces average life expectancy by 2 years.

У контексті Європейського Союзу зелена економіка розглядається як інструмент трансформації традиційних моделей виробництва та споживання з метою мінімізації негативного впливу на довкілля, а також забезпечення економічної конкурентоспроможності та соціальної справедливості.

Основні характеристики зеленої економіки в ЄС:

1. *Раціональне використання ресурсів:* зменшення споживання енергії, води та сировини шляхом впровадження ефективних технологій і практик управління ресурсами.

2. *Циркулярна економіка:* переорієнтація виробничих процесів на повторне використання, переробку та утилізацію матеріалів, що сприяє зниженню відходів і збереженню природних ресурсів.

3. *Зниження викидів парникових газів:* впровадження чистих і відновлюваних джерел енергії, розвиток екологічно чистого транспорту та підтримка інновацій у сфері зменшення вуглецевого сліду.

4. *Інвестиції в екологічні технології:* підтримка наукових досліджень, розробка і комерціалізація технологій, що сприяють сталому розвитку.

5. *Соціальна інтеграція:* забезпечення створення «зелених» робочих місць, підтримка професійної перепідготовки працівників у галузях, що зазнають трансформації.

Європейський Союз здійснює комплексну політику щодо стимулювання зеленої економіки через:

- **Європейський зелений курс (European Green Deal):** стратегічна ініціатива, що ставить за мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та охоплює широкий спектр заходів у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства, промисловості та охорони навколишнього середовища.
- **Фінансування та підтримка інновацій:** програми Horizon Europe, фонди розвитку та структурні інвестиції спрямовані на розвиток екологічних технологій і підтримку «зелених» бізнес-моделей.
- **Регулювання і законодавство:** запровадження норм і стандартів щодо екологічної відповідальності підприємств,

обмежень на викиди, управління відходами, а також підтримка циркулярної економіки.

- Сприяння сталому споживанню: заходи з підвищення екологічної свідомості громадян, розвиток «зелених» послуг і продуктів.

Перехід до зеленої економіки дозволяє Європейському Союзу:

- зменшити екологічний вплив і сприяти адаптації до кліматичних змін;
- підвищити енергетичну безпеку та знизити залежність від викопних ресурсів;
- створити нові можливості для економічного розвитку і зайнятості;
- забезпечити довгострокову конкурентоспроможність на світовому ринку.

Таким чином, зелена економіка є фундаментальним елементом стратегії сталого розвитку ЄС, що інтегрує екологічні, економічні та соціальні аспекти для досягнення збалансованого і стійкого майбутнього.

Table 6.3

Green Economy in the European Union

Aspect	Description
Definition	A model of economic development aimed at achieving sustainable growth through efficient use of natural resources, minimizing environmental impact, reducing greenhouse gas emissions, and integrating social dimensions to achieve climate neutrality, enhance economic competitiveness, and ensure social justice within the EU.
Resource Efficiency	Promotes the rational use of energy, water, and raw materials via advanced technologies and resource management practices.
Environmental Impact Reduction	Focuses on lowering pollution, emissions, and waste generation through cleaner production and consumption patterns.
Greenhouse Gas Emissions Reduction	Supports the transition to renewable energy sources and low-carbon technologies to reduce the carbon footprint.
Social Integration	Ensures creation of green jobs, supports workforce retraining, and promotes social equity in the economic transition.
Policy Framework	Includes initiatives like the European Green Deal, Horizon Europe funding, regulatory standards, and circular economy strategies.
Economic Competitiveness	Enhances innovation, market opportunities, and long-term economic resilience in the global economy.

Енергоефективність - це комплекс заходів, технологій та політик, спрямованих на оптимізацію споживання енергії з метою досягнення максимального економічного та соціального ефекту при мінімальній використанні енергетичних ресурсів, що сприяє зниженню викидів парникових газів, підвищенню енергетичної безпеки та сталому розвитку регіону.

Energy efficiency is a set of measures, technologies, and policies aimed at optimizing energy consumption to achieve the maximum economic and social effect with minimal use of energy resources, thereby contributing to the reduction of greenhouse gas emissions, enhancing energy security, and promoting sustainable development of the region.

Енергоефективність визначається як відношення корисного результату діяльності до обсягу використаної енергії. Зростання енергоефективності дозволяє досягати тих самих або кращих економічних результатів при меншому споживанні енергії, що позитивно впливає на екологію та економіку.

Основа політики ЄС з енергоефективності складають такі нормативні акти:

Директива 2012/27/ЄС⁴² про енергоефективність (Energy Efficiency Directive, EED), що встановлює зобов'язання для країн-членів щодо загального зниження кінцевого енергоспоживання, обов'язкові плани підвищення ефективності в державному секторі та заходи стимулювання модернізації.

Директива 2010/31/ЄС⁴³ про енергетичну ефективність будівель (Energy Performance of Buildings Directive, EPBD), яка регламентує стандарти енергоспоживання для будівель, включаючи обов'язкові енергетичні сертифікати.

Регламент (ЄС) 2017/1369⁴⁴ про енергетичне маркування, що встановлює чіткі критерії для побутової техніки та промислових приладів, стимулюючи споживачів вибирати енергоефективні продукти.

⁴² Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/27/oj/eng>

⁴³ Directive 2010/31/EU of the European Parliament and of the Council. Official Journal of the European Union. URL <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/31/oj/eng>

⁴⁴ Regulation (EU) 2017/1369 of the European Parliament and of the Council. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R1369>

*Європейський зелений курс (European Green Deal, 2019)*⁴⁵ - стратегія, що включає цілі щодо кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року та підвищення енергоефективності на 32,5% до 2030 року.

Секторальний аналіз енергоефективності:

- 1. Будівельний сектор.* За оцінками Єврокомісії, близько 75% будівель в ЄС є неефективними з точки зору енергоспоживання. Реалізація стандартів EPBD сприяє впровадженню будівель з низьким енергоспоживанням (Near Zero Energy Buildings - NZEB).
- 2. Промисловість.* Енергоефективність у промисловості зростає завдяки впровадженню технологій автоматизації, цифровізації (Індустрія 4.0), модернізації обладнання та оптимізації процесів.
- 3. Транспорт.* Підвищення енергоефективності в транспортному секторі здійснюється за рахунок переходу на електротранспорт, покращення аеродинаміки транспортних засобів, розвитку інфраструктури для альтернативних видів палива. Це дозволяє зменшити викиди CO₂ і енергоспоживання.

Європейський Союз створив низку фінансових механізмів для підтримки енергоефективних проєктів:

- *Фонд інновацій (Innovation Fund)* - фінансування масштабних проєктів, пов'язаних із зниженням викидів парникових газів, включаючи енергоефективність.
- *Програма Horizon Europe* - підтримка досліджень і розробок у сфері енергозбереження.
- *Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF) і Кошти згуртованості* - спрямовані на модернізацію інфраструктури в країнах-членах із низьким рівнем енергоефективності.
- На національному рівні країни реалізують програми субсидій, кредитування та податкових пільг для стимулювання впровадження енергоефективних технологій.

Серед основних викликів:

⁴⁵ The European Green Deal. URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>

1. Неоднорідність інвестиційної спроможності: країни Східної та Південної Європи мають суттєві труднощі з фінансуванням заходів модернізації.

2. Технічні бар'єри: висока вартість новітніх технологій і необхідність модернізації інфраструктури.

3. Поведінкові чинники: низький рівень поінформованості населення про переваги енергоефективності та її економічну вигоду.

Table 6.4

Key Aspects of Energy Efficiency in the European Union

Aspect	Description	Examples / Statistics	Key EU Policies / Instruments
Legislative Framework	Main directives and regulations driving energy efficiency policy	Energy Efficiency Directive (2012/27/EU), EPBD	Energy Efficiency Directive, Energy Performance of Buildings Directive, Energy Labelling Regulation
Targets	EU goals for energy savings and efficiency improvements	32.5% improvement by 2030; Climate neutrality by 2050	European Green Deal, National Energy and Climate Plans (NECPs)
Building Sector	Energy consumption reduction via building standards, renovations, NZEB implementation	40% of total EU energy consumption from buildings	EPBD mandates Near Zero Energy Buildings for new constructions
Industry	Process optimization, digitalization, equipment modernization	Over 20% reduction in energy intensity since 2005	Support through Horizon Europe, Innovation Fund
Transport	Transition to electric vehicles, alternative fuels, improved vehicle efficiency	Increased EV market share; reduced CO ₂ emissions	EU Clean Vehicles Directive, Alternative Fuels Infrastructure Directive
Financial Instruments	Funding and incentives to support energy efficiency projects	Innovation Fund, ERDF, Horizon Europe	Grants, subsidies, low-interest loans
Challenges	Barriers to faster implementation and equal progress across Member States	Investment costs, infrastructure gaps, awareness	Need for coordinated policy and public engagement
Future Directions	Integration of digital technologies, smart grids, renewable energy, and enhanced regulations	Smart meters rollout, IoT for energy management	Fit for 55 Package, Digitalisation Strategy

Key Highlights: Environmental Challenges, Green Economy, and Energy Efficiency in the EU

1. Environmental Challenges:

- Climate change driven by greenhouse gas emissions, resulting in global temperature rise and increased frequency of extreme weather events.
- Air pollution from industry, transport, and agriculture, causing health risks and damaging ecosystems.
- Water pollution from industrial and agricultural contaminants, adversely affecting aquatic ecosystems and drinking water quality.
- Biodiversity loss due to habitat destruction, invasive species, and climate impacts, threatening ecosystem stability.
- Waste accumulation and insufficient recycling leading to soil, water, and air contamination.
- Negative impacts on public health, including increased respiratory and cardiovascular diseases.

2. Green Economy Goals:

- Achieve sustainable growth through efficient resource use and minimizing environmental footprint.
- Promote circular economy practices emphasizing reuse, recycling, and waste reduction.
- Reduce greenhouse gas emissions by expanding renewable energy and deploying low-carbon technologies.
- Foster social integration by creating green jobs and supporting workforce transitions.
- Enhance economic competitiveness and innovation in global markets.

3. Key EU Policies & Initiatives:

- The European Green Deal, aiming for climate neutrality by 2050 and substantial energy efficiency improvements by 2030.
- Funding programs such as Horizon Europe and the Innovation Fund supporting the development and deployment of green technologies.
- Regulatory frameworks enforcing emission limits, waste management standards, and circular economy principles.
- Public awareness campaigns promoting sustainable consumption and environmental responsibility.

4. Energy Efficiency Focus:

- Legislative framework including the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU), Energy Performance of Buildings Directive (2010/31/EU), and Energy Labelling Regulation (2017/1369/EU).
- Targets to reduce final energy consumption by 32.5% by 2030.
- Sectoral approaches:
 - Buildings (accounting for ~40% of energy use) advancing towards Near Zero Energy Buildings (NZEB).
 - Industry reducing energy intensity via automation and digitalization.
 - Transport improving efficiency through electrification and alternative fuels.

5. Financial Instruments:

- Innovation Fund, European Regional Development Fund (ERDF), and Horizon Europe grants supporting modernization and green transition projects.
- National subsidies, tax incentives, and low-interest loans encouraging the adoption of energy-efficient technologies.

6. Challenges:

- Unequal investment capacities across Member States, particularly in Eastern and Southern Europe.
- High upfront costs and technical barriers to modernization.
- Limited public awareness and resistance to behavioral change.

7. Future Perspectives:

- Integration of digital technologies such as smart grids and the Internet of Things (IoT) for optimized energy management.
- Increased uptake of renewable energy sources.
- Strengthened regulatory frameworks through initiatives like the “Fit for 55” package and enhanced digitalization strategies.

Conclusion:

Environmental challenges necessitate a transformative shift toward a green economy and improved energy efficiency in the EU. Coordinated policies, innovation funding, and active public engagement are critical to achieving sustainable growth, climate targets, and social equity, thereby ensuring a resilient and competitive European future.

6.3. Технології та інновації в умовах глобальної конкуренції: стимулювання стартапів і досліджень

Технології - це сукупність методів, процесів, засобів і знань, що використовуються для створення продуктів, надання послуг або виконання певних завдань з метою підвищення ефективності, якості та продуктивності.

Інновації - це впровадження нових або суттєво вдосконалених продуктів, послуг, процесів, організаційних чи маркетингових методів, які забезпечують додаткову цінність, конкурентні переваги та розвиток.

Стартап - це інноваційне підприємство, яке перебуває на початковій стадії розвитку і спрямоване на швидке масштабування бізнес-моделі шляхом впровадження нових технологій, продуктів або послуг у невизначеному та динамічному ринковому середовищі. Стартапи відзначаються високим рівнем ризику, інноваційністю та прагненням швидко досягти ринкової конкурентоспроможності.

Technologies are a set of methods, processes, tools, and knowledge used to create products, provide services, or perform specific tasks with the aim of improving efficiency, quality, and productivity.

Innovations refer to the implementation of new or significantly improved products, services, processes, organizational or marketing methods that provide added value, competitive advantages, and development.

Startup is an innovative enterprise at an early stage of development, focused on rapidly scaling its business model through the introduction of new technologies, products, or services in an uncertain and dynamic market environment. Startups are characterized by a high level of risk, innovativeness, and the ambition to quickly achieve market competitiveness.

У сучасному глобалізованому світі технології та інновації є ключовими чинниками забезпечення конкурентоспроможності держав та регіонів. Європейський Союз (ЄС) усвідомлює важливість активного розвитку інноваційної діяльності, науково-дослідних робіт та підтримки підприємництва, що забезпечує

зростання продуктивності та економічного розвитку в умовах швидких технологічних змін і жорсткої міжнародної конкуренції.

Стратегічні рамки ЄС для розвитку технологій і інновацій

1. Програма *Horizon Europe* - головна рамкова програма ЄС для фінансування наукових досліджень та інновацій.

2. *Європейський зелений курс (European Green Deal)* - це стратегія ЄС, спрямована на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року шляхом підтримки екологічно чистих технологій, розвитку зеленої енергетики, циркулярної економіки та інновацій у сфері сталого розвитку.

3. *Цифрова трансформація* - це стратегічний напрям ЄС, що охоплює розвиток цифрової економіки (штучний інтелект, 5G, IoT, хмарні технології), впровадження ініціатив «Цифровий єдиний ринок» і «Діджитал Компас 2030», а також активне використання цифрових інструментів у промисловості, транспорті та охороні здоров'я.

Основні напрямки розвитку технологій та інновацій у ЄС

1. Підтримка стартапів та інноваційного підприємництва

- створення сприятливих умов для запуску та масштабування стартапів;
- фінансування через венчурні фонди, гранти, інкубатори та акселератори;
- платформи для мережування, обміну знаннями та технологічного трансферу.

2. Розвиток науково-дослідної інфраструктури

- технологічні парки, дослідні центри, лабораторії, спільні інноваційні майданчики;
- забезпечення доступу до високотехнологічного обладнання;
- підвищення рівня кооперації між університетами, НДІ та бізнесом.

3. Інвестиції в цифрові технології

- розгортання 5G мереж, створення суперкомп'ютерних центрів;
- підтримка розвитку штучного інтелекту, машинного навчання, робототехніки;

- впровадження цифрових рішень у державному управлінні та бізнесі.

4. Зелені інновації

- інвестиції у відновлювані джерела енергії, енергоефективні технології, екологічно чистий транспорт;
- розробка матеріалів та технологій для зниження вуглецевого сліду;
- програми з підтримки сталого виробництва і циркулярної економіки.

Виклики у сфері технологій та інновацій

- *Регіональна нерівність:*

- різний рівень інноваційної спроможності між країнами-членами;
- потреба у підтримці менш розвинених регіонів для забезпечення рівних можливостей.

- *Дефіцит кваліфікованих кадрів:*

- нестача висококваліфікованих фахівців у сферах ІТ, інженерії, науки;
- необхідність посилення освітніх програм і перепідготовки.

- *Фінансові бар'єри:*

- висока вартість інноваційних проектів, обмежений доступ малого та середнього бізнесу до капіталу.
- потреба в розширенні механізмів фінансування.

- *Технічні та регуляторні виклики:*

- необхідність гармонізації стандартів, забезпечення кібербезпеки та етичних норм;
- прискорене реагування на швидкі технологічні зміни.

Європейський Союз розглядає технології та інновації як стратегічні ресурси, здатні забезпечити економічне зростання, соціальну інтеграцію та екологічну стійкість. Комплексний підхід до стимулювання наукових досліджень, підтримки стартапів та модернізації промисловості створює міцну основу для успішної конкуренції на глобальному рівні.

Table 6.5

Key Aspects of Technologies and Innovations in the European Union

Section	Content
Strategic Frameworks in the EU	<p><i>Horizon Europe:</i> Main EU funding program for research and innovation (2021–2027) with a budget over €95 billion; supports breakthrough technologies and science-business collaboration.</p> <p><i>European Green Deal:</i> Strategy to achieve climate neutrality by 2050, promoting clean technologies and sustainable development.</p> <p><i>Digital Transformation:</i> Initiatives for AI, 5G, IoT, cloud computing, with Digital Single Market and Digital Compass 2030 as core strategies.</p>
Key Areas of Development	<p><i>Startup and Innovative Entrepreneurship Support:</i> Favorable conditions, venture capital, grants, incubators, accelerators, and knowledge-sharing platforms.</p> <p><i>Research Infrastructure:</i> Technology parks, labs, innovation hubs enabling access to high-tech equipment and university-business cooperation.</p> <p><i>Investment in Digital Technologies:</i> 5G rollout, AI, robotics, digital solutions in government and business.</p> <p><i>Green Innovations:</i> Renewable energy, energy efficiency, eco-friendly transport, circular economy initiatives.</p>
Challenges	<p><i>Regional Disparities:</i> Differences in innovation capacities among member states; need for support in less developed regions.</p> <p><i>Skilled Workforce Shortage:</i> Lack of specialists in IT, engineering, science; importance of education and retraining.</p> <p><i>Financial Barriers:</i> High cost of innovation projects; limited SME access to capital.</p> <p><i>Technical and Regulatory Challenges:</i> Need for standards harmonization, cybersecurity, ethical regulations, and rapid adaptation to technological change.</p>
Future Prospects	<p>Further integration of digital and green technologies across economic sectors; enhanced cooperation between science, business, and government; development of an innovation ecosystem fostering sustainable growth and global competitiveness.</p>

У контексті зростаючої глобальної конкуренції Європейський Союз активно формує інноваційно орієнтовану економічну модель, що базується на розвитку стартапів, наукових досліджень

і технологічних трансферів. Політика стимулювання інновацій в ЄС охоплює інституційні, фінансові, нормативні та інфраструктурні аспекти, які забезпечують підтримку на всіх етапах інноваційного циклу.

Інституційна та стратегічна основа

Розвиток стартапів і досліджень в ЄС спирається на низку ключових стратегічних ініціатив:

- *Програма Horizon Europe (2021–2027)* - найбільша рамкова програма ЄС для підтримки наукових досліджень та інновацій з бюджетом понад €95 млрд. Програма орієнтована на вирішення глобальних викликів, розвиток передових технологій, цифровізацію та сталий розвиток. Horizon Europe стимулює співпрацю між університетами, дослідницькими центрами та підприємствами.
- *Європейська інноваційна рада (EIC)* - створена як основна структура для підтримки високотехнологічних стартапів із потенціалом проривного зростання. EIC надає гранти, капіталовкладення (через EIC Fund), менторство, доступ до ринку та підтримку масштабування бізнесу.
- *Цифровий компас 2030 (Digital Compass)* - стратегічний документ, який встановлює цифрові цілі для ЄС у чотирьох напрямках: цифрові навички, інфраструктура, трансформація бізнесу і цифровізація державних послуг.
- *Європейський зелений курс (European Green Deal)* - рамкова стратегія, що стимулює розвиток «зелених» інновацій і стартапів у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики, циркулярної економіки та кліматичних технологій.

Підтримка стартапів

ЄС створює сприятливу екосистему для стартапів завдяки таким механізмам:

- *Інноваційна інфраструктура:* функціонування мережі технологічних парків, центрів передового досвіду, інкубаторів, акселераторів, платформи для співпраці між дослідниками та підприємцями.
- ***Фінансування:***

- Грантові програми (Start-up Europe, EIC Accelerator);
- Пільгові кредити та податкові стимули;
- *Інвестиції венчурного капіталу*, які підтримуються через європейські інвестиційні платформи (EIV, EIF);
- *Інструменти змішаного фінансування (blended finance)* - поєднання грантів із капіталовкладенням.
- *Підтримка міжнародної експансії*: через механізми Європейської інноваційної ради та ініціативи Enterprise Europe Network (EEN) забезпечується вихід стартапів на міжнародні ринки, залучення іноземних партнерів, правова та маркетингова підтримка.
- *Менторство та навчання*: реалізуються програми розвитку підприємницьких навичок, обміну досвідом, створення мереж стартап-спільнот, включаючи участь у галузевих хабах та форумах.

Сприяння науковим дослідженням та технологічним трансферам

ЄС підтримує повний цикл наукової діяльності - від фундаментальних досліджень до впровадження інновацій:

- *Інвестиції у наукову інфраструктуру*: модернізація університетів, будівництво лабораторій, розвиток суперкомп'ютерів та дослідницьких платформ у пріоритетних галузях.
- *Механізми трансферу технологій*:
 - розвиток офісів трансферу технологій (Technology Transfer Offices);
 - сприяння патентуванню, ліцензуванню та створенню стартапів-спін-оффів на базі академічних установ;
 - інструменти підтримки комерціалізації інтелектуальної власності.
- *Мобільність науковців і дослідників*:
 - програми Erasmus+ і Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) забезпечують транснаціональні стипендії, підвищення кваліфікації, стажування та академічну мобільність;
 - сприяння міжсекторальній співпраці між академією, промисловістю та державними структурами.

ЄС виділяє стратегічні напрями інноваційної політики:

- **Цифрові інновації:**
 - розвиток технологій *AI, Big Data, Blockchain, IoT, 5G, Cloud*;
 - підтримка кібербезпеки, цифрових навичок, діджиталізації публічних послуг.
- **Кліматичні та екологічні інновації:**
 - технології для чистої енергії, водневих рішень, зберігання енергії, сталого транспорту;
 - розвиток циркулярної економіки, екологічного будівництва, ресурсоефективних виробництв.
- **Біотехнології та охорона здоров'я:**
 - фармакогеноміка, телемедицина, інтелектуальні медичні пристрої, нові діагностичні методи;
 - підтримка персоналізованої медицини, біоінформатики та інновацій у сфері охорони здоров'я.

Table 6.6

Key Mechanisms for Stimulating Startups and Research in the European Union

Category	Description	Key Instruments / Examples
1. Strategic and Institutional Framework	EU-wide strategies that define innovation priorities and allocate funding.	- Horizon Europe- European Innovation Council (EIC)- Digital Compass 2030- European Green Deal
2. Startup Support	Creation of innovation ecosystems and financial tools to promote entrepreneurship and scale-ups.	- Startup Europe, EIC Accelerator- Tech parks, incubators, accelerators- Enterprise Europe Network (EEN)
3. Innovation Infrastructure	Development of physical and organizational structures that facilitate R&D and commercialization of ideas.	- Innovation hubs, living labs- University-business cooperation platforms
4. Access to Finance	Support for venture capital, blended finance, and public-private investment initiatives.	- European Investment Bank (EIB)- European Innovation Fund- Blended finance schemes
5. Research and Technological	Funding and coordination of basic and applied research;	- Marie Skłodowska-Curie Actions- Erasmus+

Development	promotion of intersectoral collaboration.	mobility programs- Open science policies
6. Technology Transfer	Support for commercialization of R&D outcomes, IP management, and creation of spin-offs.	- Technology Transfer Offices (TTOs)- Patent support- Licensing frameworks
7. Priority Innovation Areas	Thematic focus on digital and green technologies aligned with EU sustainability goals.	- AI, IoT, Blockchain, Cybersecurity- Renewable energy, circular economy, climate tech, biotech
8. Mobility and Skills	Support for researcher mobility, talent development, and digital upskilling.	- Erasmus+, Horizon Talent Platforms- Digital Skills Agenda
9. Regulatory and Legal Framework	Harmonization of rules, simplification of administrative procedures, and protection of innovation rights.	- European Research Area (ERA)- Unitary Patent System- Data and AI regulations

Key Highlights: Technologies and Innovations under Global Competition – Stimulating Startups and Research in the EU

1. Definitions and Strategic Importance:

- **Technologies:** Systems of methods, tools, and knowledge used to enhance productivity, efficiency, and quality.
- **Innovations:** Implementation of novel or significantly improved products, services, or processes that deliver added value and competitiveness.
- **Startups:** Early-stage innovative enterprises aiming for rapid growth through technology in dynamic and uncertain environments.
- These components are strategic drivers of the EU's economic resilience, sustainability, and global competitiveness.

2. Core EU Strategic Frameworks:

- **Horizon Europe (2021–2027):** The main EU research and innovation funding program (€95+ billion); promotes science-business collaboration, breakthrough technologies, and sustainability.
- **European Innovation Council (EIC):** Supports high-risk, high-impact startups through grants, equity financing (EIC

Fund), mentorship, and market-entry tools.

- **Digital Compass 2030:** The EU's digital decade plan focusing on skills, infrastructure, digital business transformation, and e-government.
- **European Green Deal:** Policy roadmap targeting climate neutrality by 2050; fosters green innovation and startup growth in climate-tech sectors.

3. Innovation Infrastructure & Startup Support:

- **Innovation Ecosystems:** Development of technology parks, incubators, accelerators, and cross-sector innovation platforms.
- **Financing Mechanisms:**
 - EIC Accelerator and Start-up Europe grants.
 - Blended finance combining grants and equity.
 - Funding from the European Investment Bank (EIB), European Investment Fund (EIF), and national subsidies.
- **Market Expansion Tools:** Enterprise Europe Network (EEN), internationalization support, and legal and marketing advisory services.
- **Capacity Building:** Training, mentoring, and startup community networks to enhance entrepreneurial skills and capabilities.

4. Research Infrastructure and Technology Transfer:

- Investment in advanced laboratories, supercomputers, university modernization, and sectoral R&D platforms.
- Support for Technology Transfer Offices (TTOs), licensing, academic spin-offs, and intellectual property commercialization.
- **Researcher Mobility:** Erasmus+ and Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) fostering international collaboration and cross-sector mobility.

5. Priority Innovation Areas:

- **Digital Technologies:** AI, Big Data, IoT, blockchain, 5G, cybersecurity, and cloud infrastructure.
- **Green Innovation:** Renewable energy, clean hydrogen, energy storage, eco-design, sustainable mobility, and circular economy.
- **Health and Biotechnology:** Personalized medicine,

bioinformatics, diagnostics, smart health devices, and eHealth platforms.

Conclusion:

The EU regards technology, innovation, and startups as critical pillars of its long-term strategic autonomy. Through coherent policies, institutional support, and cross-sector cooperation, the EU fosters an enabling environment for research and entrepreneurship that drives digital and green transitions, economic modernization, and global competitiveness.

Завдання для студентів:

Студентський хакатон: ***“Future EU Market – Green, Smart, Digital”***

Мета завдання:

Розробити міні-проект розвитку одного з напрямів ринку ЄС з урахуванням сучасних глобальних викликів - цифровізації, екологічної трансформації та технологічної конкуренції.

Завдання:

1. Оберіть один із напрямів:
 - Цифрова економіка: нові цифрові послуги, платформи, рішення для єдиного цифрового ринку;
 - Зелена трансформація: ідеї з декарбонізації, сталого виробництва, «зелених» інвестицій;
 - Технологічні інновації: підтримка стартапів, досліджень, впровадження breakthrough-технологій.
2. У складі команди (3–4 студенти) запропонуйте власний проєкт або стартап-ідею:
 - Назва, мета, цільова аудиторія
 - Опис проблеми, яку вирішує
 - Основні рішення / продукт / послуга
 - Очікуваний вплив на ринок ЄС (економічний, екологічний, соціальний)
 - Можливості фінансування (наприклад, Horizon Europe, Green Deal, Digital Europe)
3. Презентуйте ідею у форматі:
 - Pitch-презентації (до 7 слайдів)
 - Короткого відео або інфографіки (за бажанням)

- Супровідного опису (до 1 сторінки)
- Бонусні умови (за вибором):
- Зробити акцент на конкретній країні ЄС або регіоні (наприклад, Балкани, Скандинавія, Центральна Європа)
 - Порівняти з політиками інших глобальних гравців (США, Китай)

Task for students

Student Hackathon: “*Future EU Market - Green, Smart, Digital*”

Objective:

To develop a mini-project addressing one of the EU market development directions in the context of current global challenges - digitalization, green transition, and technological competition.

Task:

1. Choose one of the focus areas:
 - Digital economy: new services, platforms, or solutions for the Single Digital Market
 - Green transformation: ideas on decarbonization, sustainable production, or green investments
 - Technological innovation: support for startups, R&D, breakthrough technologies
 2. In teams (3–4 students), propose a project or startup idea:
 - Name, purpose, target group
 - Description of the problem it solves
 - Core solution/product/service
 - Expected impact on the EU market (economic, ecological, social)
 - Potential funding sources (e.g., Horizon Europe, Green Deal, Digital Europe)
 3. Present your idea in the form of:
 - A pitch deck (up to 7 slides)
 - Optional: a short video or infographic
 - A one-page executive summary
- Bonus Options (optional):
- Focus on a specific EU country or region (e.g., Balkans, Scandinavia, Central Europe)
 - Compare with global strategies (e.g., USA, China)

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ / SELF-ASSESSMENT TEST QUESTIONS

1.

Основна мета створення Єдиного ринку ЄС полягає у:

- а) Підвищенні рівня безпеки держав-членів
- б) Забезпеченні вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили
- в) Запровадженні спільної зовнішньої політики
- г) Формуванні єдиного військового союзу

The main goal of the EU Single Market is to:

- a) Increase the security level of member states
- b) Ensure the free movement of goods, services, capital, and labor
- c) Establish a common foreign policy
- d) Create a single military alliance

2.

Який орган ЄС відповідає за антимонопольну політику?

- а) Європейська рада
- б) Європейська комісія
- в) Європейський парламент
- г) Європейський центральний банк

Which EU institution is responsible for competition policy?

- a) European Council
- b) European Commission
- c) European Parliament
- d) European Central Bank

3.

Який договір започаткував створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС)?

- а) Римський договір
- б) Маастрихтський договір
- в) Лісабонський договір
- г) Амстердамський договір

Which treaty established the European Economic Community (EEC)?

- a) Treaty of Rome
- b) Maastricht Treaty
- c) Lisbon Treaty
- d) Amsterdam Treaty

4.

До складу внутрішнього ринку ЄС не входить свобода:

- а) руху товарів
- б) руху послуг
- в) руху військ
- г) руху капіталу

Which of the following is not a freedom of the EU Internal Market?

- a) Free movement of goods
- b) Free movement of services
- c) Free movement of troops
- d) Free movement of capital

5.

Що таке «Acquis communautaire»?

- а) Законодавча база ЄС
- б) Механізм валютного регулювання
- в) Система спільних митних тарифів
- г) Програма підтримки малого бізнесу

What is the “Acquis communautaire”?

- a) The body of EU law
- b) The monetary regulation mechanism
- c) The system of common customs tariffs
- d) The small business support program

6.

Єдина валюта ЄС – це:

- а) долар
- б) євро
- в) фунт стерлінгів
- г) франк

The single currency of the EU is:

- a) Dollar
- b) Euro
- c) Pound sterling
- d) Franc

7.

Яка країна не є членом Європейського Союзу?

- а) Іспанія
- б) Норвегія
- в) Польща
- г) Італія

Which country is not a member of the European Union?

- a) Spain
- b) Norway
- c) Poland
- d) Italy

8.

Політика згуртованості (Cohesion Policy) спрямована на:

- a) розширення ЄС
- б) зменшення регіональних диспропорцій у розвитку
- в) стимулювання міграції
- г) створення спільної армії

The Cohesion Policy aims to:

- a) Expand the EU
- b) Reduce regional development disparities
- c) Promote migration
- d) Build a joint army

9.

Який інструмент використовується для підтримки країн-кандидатів на вступ до ЄС?

- a) Horizon Europe
- б) Erasmus+
- в) Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)
- г) Digital Europe

Which instrument supports candidate countries for EU membership?

- a) Horizon Europe
- b) Erasmus+
- c) Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)
- d) Digital Europe

10.

Основною перевагою для бізнесу на єдиному ринку ЄС є:

- a) зменшення конкуренції
- б) можливість вільного доступу до ринків усіх країн-членів
- в) обмеження експорту
- г) підвищення митних бар'єрів

The main advantage for businesses in the EU Single Market is:

- a) Reduced competition
- b) Free access to all member states' markets
- c) Export restrictions
- d) Increased customs barriers

Карась Олена, Герман Людмила

РИНОК ЄС EU MARKET

Навчальний посібник

Підписано до друку 22.09.2025.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 9,77. Обл.-вид. арк. 6,9

Тираж 100 примірників. Замовлення № 09/25/2-1.

Видавець та виготувач:

ФОП Осадца Ю. В.

м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10

тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*